RAMAZAN KONUŞMALARI

– HZ. PEYGAMBER (S.A.V) –

Abdülkadir Macit, **Adnan Demircan**, Ahmet Murat Özel, **Ahmet Temel**, Ayhan Öz, **Bekir Çetintaş**, Emine Keskiner, **Fatma Baynal**, Fatma Ekinci, **Hayrunnisa İstekli**, Henim Demirhan, **İbrahim Özdemir**, Kerim Buladı, **Mehmet Kemiksiz**, Murat Pay, Ömer Türker, **Rahile Kızılkaya Yılmaz**

YEKDER
YAYINLARI

YEKDER Yayınları: 24
Ramazan Konuşmaları Kitaplığı: 2

Kitabın Adı
Ramazan Konuşmaları -Hz. Peygamber-

Katkı Sağlayanlar
Esen Kaygusuz
Eymen Yukarıpınar
Uğur Özçelik

Grafik Tasarım
Ramazan Nurbaki

Baskı
e-Kitap

ISBN
978-605-71621-5-1

© YEKDER Yayınları, 2023
Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

YEKDER Yayınları
Sultantepe Mh. Cumhuriyet Cd. Fıstıkağacı İş Mrk.
No: 39/2 Üsküdar İstanbul Tel: (0216) 460 25 50
YEKDER Yayınları, Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği'nin (YEKDER) markasıdır.

RAMAZAN KONUŞMALARI

HZ. PEYGAMBER (S.A.V)

YEKDER
YAYINLARI

YEKDER

YAYGIN EĞİTİM VE KÜLTÜR DERNEĞİ

Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği (YEKDER), "İslami ve insani değerleri yaşatmak ve yaşanmasına vesile olmak" gayesiyle, yaklaşık yarım asırdır kesintisiz süren bir yolculuğun adımlarından biri olarak, 2003 yılında İstanbul'da kuruldu. Bugün bu yolculuk, İLKE Vakfı çatısı altında, çok daha güçlü bir şekilde devam ediyor. YEKDER olarak, kurulduğumuz günden bu yana "çocuk", "genç", "yetişkin" ve "eğitimci"lere yönelik özgün eğitim programları, yayınlar ve materyaller geliştiriyor, uyguluyor ve modelliyoruz. Uzun yıllara yayılan saha tecrübemiz ve yaygın uygulama deneyimimizi, akademik birikimin sağladığı teorik yaklaşımla bütünleştiriyor, "kalbe dokunan eğitimler" üretiyoruz. Okul öncesine yönelik "Adab Okulu", çocuklar için "Ev Okulu", gençler için "Marifet Okulu", eğitimciler için "Eğitimci Geliştirme Programı (EGP)", yetişkinler ve ebeveynler için "Ailede Din Eğitimi Programı (ADEP)", "Aşamalı Seminerler Programı (ASP) ve "İnsan ve Toplum İlm-i Hâli" gibi, YEKDER tarafından geliştirilen programlar, bugüne kadar on binlerce kişiye ulaştı. Artık yurtiçi ve yurtdışında onlarca kurum, yüzlerce merkezde, YEKDER tarafından geliştirilen eğitim modelleri, standart ve kriterleri korunarak uygulanıyor.

TAKDİM

“Ramazan Konuşmaları”, YEKDER olarak hazırladığımız dijital platform programlarımızdan biri. Her yıl belirli bir tema etrafında, alanında yetkin, kıymetli isimleri konuk ettiğimiz program, iftarın yaklaştığı o bereketli saatlerde hanelerinize konuk oluyor. Güzel bir ilgi ile takip edilen programımız, dijital platformlarda kalıcı bir içerik olarak erişilebilir olmaya devam ediyor.

2021/1442 Ramazanında yayımlanmaya başlayan programın ilk yılında “Namaz” temasını işlemiştik. 2022/1443 Ramazanında ise temamız “Hz. Peygamber (sav)” oldu.

Hz. Peygamber’i (sav) daha iyi tanımak, anlamak ve onun güzel örnekliğini hayatlarımıza tatbik edebilmek maksadıyla, Ramazan Konuşmaları programımızın ikinci yılında temamızı “Hz. Peygamber (sav)” olarak belirledik. Eğitimden yönetime, kültür-sanattan iktisada, gündelik hayattan insani ilişkilere kadar hayatın hemen her alanına ilişkin belirlediğimiz konuları, her biri çok kıymetli ve alanında yetkin akademisyen, sanatçı, yazar ve eğitimci konuklarımızı ağırladık.

Ancak programın yalnızca video içerik olarak kalmasına gönlümüz razı olmadı; bu kıymetli konuşmaların metne aktarılarak kitaplaştırılmasının da ayrıca faydalı olacağını düşündük ve “Ramazan Konuşmaları Kitaplığı” serimizi yayına hazırladık.

Şimdi bu kıymetli konuşmaların bereketli ve keyifli bir okuma etkinliğine dönüşmesi temennisiyle çalışmamızı sizlere emanet ediyoruz.

Okurlarımızın ücretsiz olarak istifade edebileceği bu e-kitabı aileniz, dostlarınız ve tüm çevrenizle paylaşabilirsiniz.

Başta program konuklarımız olmak üzere, fikir aşamasından itibaren projenin ortaya çıkmasına katkı sağlayan herkese teşekkür ederim.

Hüseyin Türkan

Peygamber Ahlakında Devlet Yönetimi

Abdulkadir Macit
Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Hayırlı akşamlar, Ramazan-ı şerifinizi tebrik ediyorum. Bugün sizlerle Hz. Peygamber'in devlet ahlâkı çerçevesinde konuşmaya çalışacağız. Umarım ramazan ikliminde hem akli olarak hem manevi olarak müstefit olduğumuz bir konuşma olur.

İslam üç tane tasavvuru veya üç tane etkin varlığı dikkate alarak meseleleri anlamamızı ister. Birincisi Cenâb-ı Allah (cc), ikincisi insan, üçüncüsü de insanın içinde yaşadığı âlem. Allah ile insan, Allah ile âlem arasındaki iletişim dikey bir iletişimdir. Bu, İslam'ın anlaşılmasındaki dikey ekseni oluşturur. İnsanın içinde yaşadığı âlemle, dünyayla ve insanın dünya üzerindeki insanlarla etkileşimi ise yatay bir etkileşimdir. Bu ise İslam'ın anlaşılmasında yatay ekseni teşkil eder. Yani, Cenâb-ı Allah, dikeyden insanlara ve âleme yönelik yaratmasını ortaya koymaktadır. Âlemi yaratması, dikey anlamda gece gündüz, mevsimler, bütün âlemdeki varlıkların doğması, büyümesi, ölmesi şeklinde ortaya çıkarken insanla olan boyutu ise insana yönelik ortaya koyduğu tekliflerledir. Bir başka deyişle Cenâb-ı Allah'ın dikeyde iki tane emri söz konusudur. Birincisi emr-i tekvini dediğimiz Cenâb-ı Allah'ın ol demesi ve oluvermesidir. Bahsettiğimiz örnekler fiziki dünyanın oluşumu anlamına geliyor. Bir de teklif-i emir diye ifade ettiğimiz boyut var. Bu doğrudan insana yönelik Allah'ın emridir. Dolayısıyla bu da toplumsal hayatı düzenleyen kaidelerdir. Cenâb-ı Allah'ın dikeyden insanlara yönelik emirlerini bildiren en önemli müessese peygamberliktir. Peygamberler Cenâb-ı Allah'tan aldıkları o dikey bilgiyi, yani vahyi insanlara yatayda tebliğ eden, temsil eden konumda olmuşlardır. Dolayısıyla peygamberlik insanın bütün hayatını düzenleyen bilgileri kendi içinde barındırır. Bu konuda peygamberliği biz geniş bir perspektif üzerinden anlamak durumundayız. Nitekim burada ilk insanın aynı zamanda ilk peygamber oluşunu da dikkate alacak olursak, ilk insandan itibaren aslında Allah insanlara bu anlamıyla bilgisini göndermiş ve toplumsal hayatın, dünya hayatının düzenlenmesinde aktif olarak, yaratıcı olarak rol almış durumdadır. Ancak bunu yaparken peygamberler toplumların içinde bulunduğu duruma göre mesajlarla gelmişlerdir. Onların kaldıramayacağı yükleri, sorumlulukları getirmemişlerdir.

Biz insanlığı peygamberler üzerinden anlamaya çalıştığımızda Hz. Âdem ile Hz. İbrahim arasını insanlığın birinci çağı olarak düşünebiliriz. Hz. İbrahim ile Hz. Peygamber arasını insanlığın ikinci çağı, Hz. Peygamber'den günümüze ve kıyamete kadar devam edecek süreci ise insanlığın üçüncü çağı olarak görebiliriz.

İnsanlığın birinci çağında insanlık daha sade bir hayat içindedir. Konargöçerdir, kabileler halinde yaşamaktadır. Dolayısıyla Nuh Kavmine, Semud Kavmine, Adl Kavmine baktığımızda peygamberlerin buna uygun mesajlarla geldiğini görüyoruz. Ancak Hz. İbrahim dönemi ve sonrasına baktığımızda insanlık, geniş Mezopotamya'da devletler kurmuştur. Yani, yerleşik hayata geçmiştir. Tarımla ve ziraatla uğraşmaktadır. Devletler ve imparatorluklar kurmuştur. Hz. İbrahim Babil İmparatorluğu'nun peygamberidir. Dolayısıyla, Hz. İbrahim ve sonraki peygamberler geniş Mezopotamya'dan tüm insanlığa yönelik mesajlarını getirmiştir ve artık Hz. İbrahim'den sonra biz peygamberleri, konumuzla bağlantılı, devletin yöneticileri olarak göreceğiz. Bu konuda ilk örnek Yusuf Peygamberdir. Merhum Sezai Karakoç *Yitik Cennet* kitabında medeniyetlerin oluşum sürecinde Hz. Yusuf'u ilk yönetici peygamber olarak takdim ederken bahsettiğimiz insanlığın süreciyle mutabık bir şekilde ifade etmektedir. Bu devletin hukuk sistemini Hz. Musa inşa edecektir. Evrensel hukuk kaidelerini özellikle Tevrat üzerinden insanlığa takdim edecektir. Hz. Davut ve Süleyman Peygamber dönemine geldiğimizde bu süreç artık bir devlet veya imparatorluk yöneticisinin nasıl olması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu dönemi Kuran-ı Kerim'de Cenâb-ı Allah bizlere anlatırken iki tip devlet adamından bahseder. Bir menfi olarak Firavun ve Nemrut örneği, ikincisi müspet olarak Hz. Davut ve Süleyman örneği. İkisi de aslında geniş Mezopotamya'da imparator konumunda ve büyük bir gücü temsil etmektedir. Ama ikisini birbirinden ayıran şey nübüvvetin, Hz. Davut ve Süleyman'da tezahür eden ahlaki boyutudur. Dolayısıyla devletin oluşumunda, devletin ilkelerinin tesisinde hukuk sisteminden iktisadi sistemine, ilmi çalışmalarından toplumsal hayatı düzenlemeye peygamberler, insanlığın ikinci çağında aslında ahlakı merkezi alarak bunu gerçekleştirmişlerdir. Biz bunun insanlığın üçüncü çağında Hz. Peygamber rol modelliğinde devam ettirildiğini görmüş olacağız. Dolayısıyla insanlığın ikinci çağında insanların içinde bulunduğu toplumsal durumlara uygun bir şekilde peygamberler bir devletin yöneticisi olarak devlete yönelik ilkeler ortaya koyan noktada yer almıştır. Kimisi Yusuf, Davut, Süleyman Peygamber gibi yönetici olarak; kimisi de dönemin yöneticilerine ahlakı merkeze alan ve ahlaka dayalı bir sistem oluşturmaları hususunda mesajlar ileten olarak. Musa Peygamber'in Firavun'a, Hz. İbrahim'in Nemrud'a tam da bu çağrıda bulunduklarını görüyoruz.

Hz. Peygamberi ile beraber Arap toplumsal yapısına baktığımızda ve oradan hareketle insanlığa doğru yayılan İslam'a baktığımızda Cenâb-ı Allah dikeyden son peygamberi ile yeniden insanlığa tebliğini göndermiştir. Hz. Peygamber üzerinden önceki peygamberle adım adım oluşturulan ahlaki süreç yeniden Hz. Peygamber

ile tamamlanmak üzere sürdürülmüştür. Burada bu konuyla ilgili şunu dikkatlere sunmak gerekiyor. Peygamberlik dediğimizde peygamberliği beş noktada anlamış olmamız gerekiyor. Peygamberlik tarih boyunca toplumsallık oluşturmuştur. Yani, küçük toplumları büyük toplumlara, konargöçer toplumları yerleşikliğe, yerleşikliği imparatorluk düzeyine taşımıştır. Yani insanları toplumsal olarak daha da güçlendirecek noktada peygamberlik rol üstlenmiştir. Nitekim İsrailoğullarını kabile halinden Mısır'da yöneticiliğe, Davut ve Süleyman Peygamber döneminde iktidara doğru taşıyan şey nübüvvetin bu bahsettiğimiz toplumsallık oluşturan boyutudur. Yine bunu Arap toplumsal yapısında kabile halinde olanı özellikle hicret sonrasında Medine'de İslam toplumu dediğimiz noktaya doğru taşıyan süreçte görmüş olacağız. İkincisi peygamberler getirdikleri bilgilerle bu toplumsallık sürecinde arzu edilir bir devlet nasıl inşa olacağını test etmiştir. Dolayısıyla insanları toplumsallıktan devlete doğru taşımıştır. Bunun ikinci çağdaki tipik örneği İsrailoğullarıdır. Yani, bir aileden kabileye, kabileden öncesinde Hz. Yusuf döneminde Mısır'da, ardından Hz. Davut ve Hz. Süleyman döneminde Mezapotamya'nın merkezinde bir güçlü devlete doğru taşıyan şey aslında vahyin kendisinden bağımsız düşünülmemelidir. Aynı durum Hz. Peygamber ile Arap toplumsal yapısında, kabileden İslam toplumuna; İslam toplumundan devlete doğru taşıyan noktada yer almıştır. Hatta Sezai Karakoç, Hz. Davut ve Süleyman Peygamberin Arabistan'ın güneyinden geniş Mezopotamya coğrafyasına, döneminin en büyük devletini yöneten noktaya doğru taşındığını söyler. Vahyin etkisine yönelik benzer pratiği Hz. Peygamber döneminde on senede, 3 milyon km^2'den Hulefâ-yi Râşidîn döneminde 10 milyon km^2'ye, Emeviler döneminde ise 15 milyon km^2'ye hükmeden bir noktaya doğru taşımasında görebiliriz. Emeviler bugünkü İspanya topraklarından Çin sınırlarına, Orta Asya topraklarından Hint sınırlarına, Anadolu içlerinden Yemen topraklarına değin geniş bir coğrafyaya hâkimdir. O geniş coğrafyayı gözümüzün önüne getirdiğimizde kabile halinden, onları büyük bir imparatorluğa vahyin nasıl taşıdığını müşahede edebiliriz. Üçüncüsü, peygamberlik toplumları beşerî olarak geliştirmiştir. Çünkü getirdiği bilgi ilahi bir boyutu taşıyor. Toplumların sahip olmadığı bu bilgi o toplumlara çağ atlatıyor. Kavimden millete, konar göçerlikten yerleşikliğe taşıyor. Yerleşiklikten devlete ve imparatorluğa taşıyor, ilkelerini inşa ediyor. Dolayısıyla tarih boyunca kendilerinden peygamber çıkan toplumlar, elde ettikleri bilgi ile diğer toplumların bir adım önüne geçmiştir. İsrailoğulları ve Arap toplumsal yapısı bunun yine tipik iki örneği olarak karşımıza çıkıyor. Dördüncü olarak peygamberler ilimlerin öncüsüdür. Hz. Musa'yı Tevrat üzerinden hukuk ilminin kurucusu olarak okuyabiliriz. Hz. İbrahim meselelerin yorumlanmasında

aklın bir bilgi kaynağı olarak kullanılmasının öncüsüdür. Özellikle ay, yıldız ve güneşle olan o diyaloğuna baktığımızda, aklı merkeze alarak meseleleri yorumlamanın öncüsü olduğunu görebiliriz. Hz. Yusuf'ta Mısır'da iktisat ilminin ilkelerini göreceğiz. Mısır'da sahip oldukları o geliri kıtlık döneminde paylaşarak paylaşıma dayalı bir iktisadi sistemi ortaya koyacaktır. Hz. İsa ahlakın, estetiğin öncüsüdür. Hz. Davut ve Süleyman Peygamber idarenin, siyasetin, uluslararası ilişkilerin öncüsü olarak okunur. Hz. Peygamber hepsidir. Yani, önceki peygamberlerin adım adım inşa ettiği süreç, Hz. Peygamber'de bütünlüklü hale gelecektir. Bu bütünlüklü ilim anlayışıyla Müslümanlar dokuzuncu ve onuncu asra geldiklerinde dünyanın en önemli ilim adamları noktasına gelecektir. Beşinci olarak peygamberlik dediğimizde, bireysel ahlak, inanç ve ibadetleri insanlara takdim etmişlerdir. Biz bugün peygamberlik dediğimizde, ilk etapta aklımıza beşinci madde geliyor. Yani, Peygamber, inanç esaslarını ibadetleri ve bireysel ahlakı ortaya koyan noktadadır. Doğrudur ama aynı zamanda peygamberlik bizden dört noktayı da dikkate alarak anlamamızı ister. Dolayısıyla peygamberlik, aslında Allah'ın insanlara bütün bir hayatını düzenleyecekleri noktada göndermiş olduğu ilkeler manzumesi olarak karşımıza çıkıyor. Cenâb-ı Allah'ın rahmeti gereği insanların içinde bulunduğu duruma uygun mesajlarla gelmiş durumdadır. Dolayısıyla biz Hz. Peygamberi ister beş başlık çerçevesinde isterse de ayetlerin ve hadis şeriflerin doğrultusunda anlamaya çalıştığımızda O'nun güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildiğini görebiliriz. Güzel ahlak dediğimizde buradaki husus hayatın bütün alanlarında güzel ahlakı tesis etmeye yöneliktir. Devlet yönetimindeki uygulamalarında da savaşlarında da insani ilişkilerinde de düşmanlarla olan iletişimlerinde de yani aleme karşı, insanlara karşı, mahlukata karşı bütün o yataydaki iletişimlerinde Hz. Peygamber ahlaka dayalı bir boyut inşa etmektedir. Bunu, enteresandır, oryantalistler de itiraf etmekten geri durmuyorlar. Mesela Bosworth bunu ifade ediyor ve şöyle diyor: "Hz. Peygamber'in hayatına baktığımızda normalde yükselişlerin, çöküşlerin, sürgünlerin, hicretlerin, fetihlerin, zaferlerin, mağlubiyetlerin, ölümlerin, üzüntülerin, sevinçlerin iç içe olduğu bir noktada değişmeyen bir ahlakının olduğunu gözlemliyoruz. O, yenilse de zafer elde etse de değişmeyen bir ahlaki düzleme sahiptir." Aynı konuyu mesela geriye sarıp Yusuf Peygamber'in örneğine baktığımızda da görürüz. O, kuyuya atıldığında da kuyudan çıkıp Mısır'da köle olarak satıldığında da sarayda Züleyha ile yaşadığı imtihanda da hapishaneye düştüğü durumda da hapishaneden çıkıp Mısır'a yönetici peygamber olduğunda da aynı ilkeyi görüyoruz. Köleliğinde de efendiliğinde de iftiraya uğradığında da önemli makamlar elde ettiğinde de duruşunu bozmayan ve ahlakını bozmayan bir

rol model örneğini Yusuf Peygamberde de görüyoruz. Kardeşlerini affeden, o iktidar olduğunda ahlaki düzlemde paylaşan, bunu bir baskı aracı olarak ortaya koymayan noktadadır. Bosworth'ta Hz. Peygamber için benzer cümleyi kurar ve der ki: "Hz. Muhammed insan hayatındaki bütün bu zikzaklara, gitgellere, yükseliş ve düşüşlere rağmen değişmeyen bir çizgiye sahiptir." Yani, Mekke'de gadre uğradığında durumu ne ise Mekke'den Medine'ye hicret ettikten sonra üç milyon kilometre kareye hükmeden bir güce ulaştığında da duruşunu, ahlakını bozmayan bir konumda yer almış olması bu anlamda önemli bir örnek olarak ifade edilir. Dolayısıyla, Hz. Peygamber'in devlet adamlığı, harpleri, barışları, evlilikleri, antlaşmaları vs. bütün bunlar ana noktada güzel ahlakı tamamlamak ilkesi doğrultusunda ortaya koyduğu eylemler olarak yer alıyor. Çünkü Hz. Peygamber ayeti kerimenin ifade buyurduğu üzere "usvetun hasene" yani en güzel örnek, rol model, insani kâmil, tüm insanlar için rehber (kendilerinin elde edebilecekleri ilkeleri kendisinde barındıran peygamber)dir. Dolayısıyla O bir devlet adamı, bir ordu komutanı, bir baba ve bir arkadaş için de en güzel model olarak karşımıza çıkıyor.

Hz. Peygamberin yirmi üç senelik hayatındaki tebliğinde hedef güzel ahlakı tamamlamaktır. Uygulamalarının daima merkezinde güzel ahlak vardır. Buradan hareketle Peygamber Efendimiz'in sözlerimin ara cümlelerinde ifade ettiğim üzere, hicret sonrasında özellikle on sene içerisinde kabile halinden topluma, toplumdan devlete, devlet adamlığı olarak vefat etmeden, 3 milyon km²'ye hükmeden bir noktaya doğru gelişinde ahlaki düzlemini kaybetmeyen bir noktada olduğunu görürüz. Yani, Taif'e gidip taşlandığında da insanlara karşı ahlaki denklemini bozmamıştır. Mekke'yi bir fatih olarak fethettiğinde ve Mekke'ye girdiğinde de yine ahlaki düzlemini kaybetmemiştir. Mekke'de Mekke müşrikleri ile mücadele ettiği zorluklarda da ahlaki düzlemini kaybetmemiştir. Peygamber Efendimizin Mekke'nin fethiyle muzaffer fatih konumuna geldiğinde ahlaki düzlemini kaybetmediğini görürüz. Burada bunu Wadah Khanfar'ın İlk Bahar adlı siyerinde bahsettiği şu yedi sekiz maddeyle kısaca açıklayacak olursak, Peygamber Efendimizin devlet yöneticiliğinde ahlakı nasıl merkeze alarak uygulamalarda bulunduğunu görebiliriz. Birincisi Hz. Peygamber'in ıslah üzere bir mücadele yürütmüştür. Yani, hedef yok etmek veya görmezden gelmek değil; ıslah etmek üzerinedir. İkincisi ıslahı gerçekleştirmek, yok etmemek üzerine kurulur. Bu yüzden yani Hz. Peygamber intikam duygusuna kapılmadan bir dönüştürmeyi hedefleyen bir vizyona sahiptir. Bu anlamda yok edici bir mantık yerine, intikam duygusuna kapılmadan dönüştürücü bir çaba içinde olmuştur. Nitekim biz Hz. Peygamber'in Mekkelilerle mücadelesine baktığımızda Mekke döneminde muhatap olduğu baskılar, iftiralar,

zorbalıklar, Taif'e göç etmesi ve bu göçle ilgili zorluklarla karşı karşıya kalması, ardından Mekkelilerle üç büyük harbi vermek durumunda kalmasına rağmen dönüp Mekke'yi fethettiğinde intikam duygusuyla hareket etmemesi, burada yok edici bir perspektif ortaya koymadığının açık kanıtıdır. Üçüncüsü aceleci olmadan, kademeli bir savunma yöntemi ortaya koyduğunu ifade etmemiz gerekiyor. Yani, tebliğini ortaya koyarken Peygamber Efendimiz düşmanlarıyla da dostlarıyla da tüm insanlara tedrici bir noktada, aşamalı bir perspektifle ahlakı tamamlama üzerine yol haritası ortaya koymuştur. Bu konuda baktığımız zaman pek çok örneği ifade edebiliriz. İyimserlikle yaklaşıp olayların darlığı yerine geleceğin genişliği, geleceğin bu anlamda Müslümanlara ve insanlığa getireceği ferahlığı dikkate alarak adım attığını görüyoruz. Yani, hicret ettiğinde bunu davasının, mücadelesinin bir engeli olarak görmemiş aksine bunu bir sonraki aşamaya nasıl daha güçlü taşıyabileceğini dikkate almıştır. Uhud'da yara aldığında bunu nasıl telafi edip Mekke'nin fethine doğru taşıyabileceğine odaklanmıştır. Baskılar ve sıkıntılarla karşılaştığında, bunların darlığına kapılmadan, geleceğin genişliğini hedefleyerek bunlarla yüzleşmeyi ortaya koyduğunu görüyoruz. Dolayısıyla olaylara karşı sabrın, tahammülün ve ferasetin ne kadar güçlü bir şekilde ortaya konulduğunu örnek olarak verebiliriz. Nitekim Mekke'nin ve Arap toplumsal yapısının dönüşümünde bu iyimserliğin darlığa kapılmamanın, gelecek vizyonunun olduğunu görüyoruz. Yani, Taif'te taşlandığında çocuklarını hedeflemesi ve Medine'ye gittiğinde o çocukların gelip Peygamber Efendimize iman etmeleri ve Taif'in İslam toplumuna entegre olması, tam da bu Taif darlığına takılmayıp, geleceğin genişliğine odaklanarak onlarla muhatap olması ve öyle olduğu için onların helakını arzu etmeyen, onları ıslah etme noktasındaki bir çabanın getirisidir. Bir diğer madde Peygamber Efendimiz etkendir, oyun kurucudur. Yani, hareket alanını düşmanların çizmesine imkân oluşturmamış; kendi hareket planını, alanını inşa ederek düşmanlarının veya rakiplerinin ona göre tavır almasını isteyen bir eylem ortaya koyduğunu görüyoruz. Bu konuda özellikle Mekkeli müşriklerin karşı karşıya kaldığı bütün savaşlar aslında Hz. Peygamber'in taktikleri karşısında tavır almanın bir sonucudur. Mekkeliler Bedir, Uhud, Hendek savaşlarında ve Umre'ye gittiğinde Hudeybiye imzalamak zorunda kalacaklardır veya Tebük'e gittiğinde daha küresele doğru Bizans tavır almak durumunda kalacaktır. Bir diğer başlık da Peygamber Efendimiz, içte Müslümanların kendi içindeki parçalanmalarına müsaade etmeyen, birlikteliklerini bozmayan bir boyutu ortaya koyduğunu görüyoruz. Bölünmeye asla izin vermeyen bir tavır ortaya koymuş durumdadır. Düşmanlarını topyekûn karşısına almayı arzu etmemiş, düşmanlarını birbirinden kopararak ve düşmanının zirvede

olduğu noktada onu karşısına almamış, tedrici bir şekilde düşmanının gücünü zayıflatan bir süreci ortaya koymuştur. Burada da bütün bu bahsettiğimiz süreçte esnek ve çok yönlü bir strateji ortaya koyduğunu ifade etmemiz gerekiyor. Yerine göre sertlik yerine göre yumuşaklık ama sertliğin de yumuşaklığın da nihai muharrik unsuru ahlaktır. Ahlaka göre sertliği ve yumuşaklığı elden bırakmış değildir. Objektiftir; duygu ve heyecanın etkisinde kalmadan, güç dengelerini dikkate alarak değerlendirmiştir. Hz. Peygamber işin sonunu iyi hesaplayarak çalışmalarını ortaya koymuştur. Hatta bu anlamda Peygamber Efendimiz son peygamber olması itibariyle tüm insanlığı hedefleyen küresel bir vizyona sahiptir. Küresel bir sorumluluğu vardır ama bunu yerelde yaşamıştır. Yerelin dinamiklerini dikkate alan, yerelden bölgesele doğru geçen, bölgeselden de küresele doğru geçen bir mücadeleyi tedrici, aşamalı bir şekilde planlayarak, sonunu iyi hesaplayarak ortaya koymuştur. Hz. Peygamber'in bu uygulamalarını biz özellikle Medine dönemi itibariyle baktığımızda yereli dikkate alan, bölgeseli hedefleyen, küresele doğru giden bir sürece sahip olduğunu görüyoruz. Ancak bütün bu bahsetmiş olduğumuz uygulamalarındaki esas gaye ahlaktır.

Sözlerimi toparlayacak olursam Hz. Peygamber göç etmek zorunda kaldığında da Mekke'nin bütün zulümleriyle karşılaştığında da, Mekke'ye bir fatih olarak gittiğinde de, kendisini yok etmek üzere gelenlere karşı mücadele ortaya koyduğu bütün aşamalarında da ahlaki duruşunu, ahlaki ilkesini kaybetmemiştir. Burada bugün biz Müslümanlar için Hz. Peygamber'in bu rol modelliği günümüz şartlarını da dikkate alarak merkeze almamız gereken en önemli uygulama olarak yer alıyor. Umarım Ramazan-ı Şerif mesleğimiz, işimiz, konumumuz, makamımız, cinsiyetimiz ne olursa olsun bütün eylemlerimizde ahlakı merkeze alarak bir eylem ortaya koymayı imkân olarak sunar. Ramazan'ın bize bunu nasip etmesini, bize bunu bahşetmesini, bizi bununla tezyin etmesini temenni ederek hepinizi Allah'a emanet ediyorum.

Hz. Peygamber Örnekliğinde İbadet

Kerim Buladı
Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Eûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm, bismillâhirrahmânirrahîm. Elhamdü lillâhi rabbi'l-âlemin. Ve's-salatü ve's-selâmü alâ rasûlina Muhammed'in ve alâ âlihi ve sahbihi ecmaîn.

Saygı değer kardeşlerim, hepinizi hürmetlerimle selamlıyorum.

Bugün sizinle güzel bir konuyu paylaşmak istiyoruz: Resûlullah'ın (s.a.s) ibadet hayatını. Resûlullah'ın (s.a.s) iman, ahlak, ibadet ve takva açısından güzel bir örnekliği vardır. Onun kadar Allah'tan korkan, onun kadar ibadette yoğunlaşan, onun kadar ahlâken kemale eren hiçbir kimse yoktur. Bu açıdan Resûlullah (s.a.s), bütün müminlerin örnek modelidir, örnek şahsiyetidir. Bu düşünceyle kısaca sizlere Resûlullah (s.a.s) Efendimizin ibadet hayatından bazı kesitler sunmak istiyoruz.

Resûlullah (s.a.s) Efendimiz, devlet işlerinin yoğunluğuna ve kendisine yüklenen tebliğ görevinin ifası sırasında çektiği zorluklara rağmen Mescid-i Nebevi'de ki imamet görevini ve devletin diğer işlerini gördükten sonra evine gider, hücre-i saadetinde istirahatine çekilir ve yoğun bir şekilde ibadet hayatına devam ederdi. Hz. Aişe validemiz, Resûlullah'ın (s.a.s) ibadet hayatını bizlere anlatırken onun ayakları şişinceye dek sabaha kadar ibadet ettiğini gördüğünü belirtir. Hz. Aişe'nin, 'Ey Allah'ın Resûlü! senin geçmiş gelecek günahların affedildiği halde niçin kendini bu şekilde yoruyorsun' sorusuna o şöyle cevap verir: "Şükreden bir kul olmayayım mı ya Aişe" (Buhârî, Teheccüd, 6; Müslim, Münâfikûn, 81). Çünkü şükür kulluğun başıdır. Allah'a şükretmek ve insanlara teşekkür etmek bir insanlık borcudur. Resûlullah (s.a.s) da bu inceliği bildiği için Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı? diye Hz. Aişe'ye cevap vermiştir.

Abdullah b. Ömer bir gün Resûlullah'ın (s.a.s) ibadet hayatını, evindeki yaşantısını öğrenmek için Hz. Aişe validemize geliyor. Ya Aişe, ey müminlerin annesi! Sen, Resulullah'ın (s.a.s) en yakınısın. Resûlullah (s.a.s)'den duyduğun, o'ndan gördüğün en hayret verici şeyi bize anlatır mısın diye sorduğunda Aişe validemiz bir müddet duruyor, ağlıyor ve sonra şu cevabı veriyor. Resûlullah'ın (s.a.s) her şeyi hayret vericiydi. Bir gece yanıma geldi. Döşeğime girdi. Hatta cildini cildime değdirdi ve sonra şöyle buyurdu. "Ey Aişe! Bu gece bana Rabbime ibadet etmek için izin verir misin?" Bunun üzerine ben 'Ey Allah'ın Resûlü! Ben senin yakınlığını severim, isteklerini de severim, Rabbine ibadet etmeni de severim,

izinlisin" dedim. senin arzun, senin Rabbine ibadetin benim de sevdiğim bir husustur, dilediğini yap. Tabii bu sırada Aişe validemiz Resûlullah'ı (s.a.s) izlemeye başlıyor. Hz. Aişe'nin ifadesine göre Hz. Peygamber kalktı evin bir köşesinde duran su kabında abdest aldı. Abdest alırken suyu fazla harcamadı. Sonra namaza durdu. Namazda ağlamaya başladı. Sonra rükûa vardı, secdeye vardı, secdede de ağlamaya devam etti. Hatta gözyaşları yeri ıslatmıştı. Bir ara yanı üzere yaslandı. Yine ağlamaya devam ediyordu. Bu sıra Hz. Bilal geldi. Sabah namazına onu çağırdı. Resûlullah (s.a.s) bu şekilde ağladığını görünce "Ya Resûlullah! senin şanında Allah, geçmiş ve gelecek günahlarının affedildiğini bildiriyor, niçin bu kadar ağlıyorsun, niye kendini yoruyorsun" dediğinde "Ya Bilal, Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı? Bana bu gece öyle bir ayet indi ki kim bu ayeti okur ve tefekkür etmezse yazıklar olsun ona." Bir başka rivayette de kim bu ayeti okur ve çeneler arasında bunu eveler gevelerse ve bunun neticesinde düşünmezse yazıklar olsun ona (İbn Kesîr, Tesîr, II, 164). Hangi ayetti bu ayet? Âl-i İmrân suresinin 190-191. ayetleridir: "Yerin göğün yaradılışında Allah'ın ayetleri vardır, akıl sahiplerinin düşünebileceği ayetler vardır. Onlar o kimselerdir ki yanları üzerindeyken, ayaktayken, otururken Allah'ı anarlar ve derler ki ey Rabbimiz bütün bu kâinatı sen boşuna yaratmadın. Bizi cehennem azabından koru." İşte Resulullah'ı (s.a.s), bu âyet çok etkiliyor ve bunun etkisinde kaldığı için de Resûlullah (s.a.s) bu şekilde ibadet hayatındaki örnekliğini gösteriyor.

Hz. Peygamber, namaza çok dikkat ederdi. Namaz hususunda Resûlullah (s.a.s) çok hassas davranırdı. Bu konuda şu örnek olarak verilebilir. Âhirete irtihal edeceği sırada hastalığı ağırlaşıyor. Artık kendisinde Mescid-i Nebevî'ye gidecek gücü bulamıyor. Bir gün kendisine geldiğinde diyor ki: "Bana bir su hazırlayın." Su hazırlanıyor, birilerinin yardımıyla abdest alıyor ve o ara bir sıkıntı geçiriyor ve bayılıyor. Tekrar kendisine geliyor. Aişe validemize diyor ki: "Bana bir su hazırlayın." Ve bu hadise üç defa tekrar ediyor. En sonun Hz. Peygamber, kendisinde bir hafiflik hissediyor. Hz. Ali ve bir başka sahâbînin omuzlarına dayanarak Efendimiz son kez Mescid-i Nebevî'ye gidiyor. Orada ashabı görünce seviniyor, mutlu oluyor. Hz. Ebubekir Efendimizin yanına yaklaşıyor. Çünkü hastalık döneminde ona namaz kıldırmayı emretmişti. Resûlullah'ı (s.a.s) görünce Hz. Ebubekir geri çekiliyor. Resûlullah (s.a.s) eliyle işaret ediyor, "Olduğun yerde kal" diyor ve bu şekilde son öğle namazını sağlığının el vermemesine rağmen kıldırarak ümmetine veda ediyor. Aişe validemiz, Hz. Peygamber'in hastalığının son anlarında yanında olduğu için Resûlullah'ın (s.a.s) son sözünün "Namaza

dikkat edin, namaza dikkat edin, namaza dikkat edin" olduğunu haber vermiştir. Bunun için Resûlullah (s.a.s) "Namaz, benim gözümün nurudur", "Bana namaz sevdirildi", "Namaz dinin direğidir" buyurmuştur." Ve namaz kadar ulvi bir ibadetin olmadığını, Allah'ın, ameller içerisinde, ibadetler içerisinde en fazla üstün kıldığı amelin namaz olduğunu ifade etmiştir. Hz. Peygamber, hem kendi şahsında namaza dikkat etmiş, nafile namazlarını yoğun bir şekilde sürdürmüş, hem de ümmetine namaz hususunda çok önemli açıklamalarda bulunmuştur.

Resûlullah'ın (s.a.s), orucuna baktığımız zamanda onun, Ramazan ayı dışında da yoğun bir şekilde oruç tuttuğunu görüyoruz. Aişe validemiz diyor ki: 'Ramazanın dışında Şaban ayı kadar Resûlullah'ın (s.a.s) oruç tuttuğunu görmedim, en fazla Şaban ayında oruç tutardı. Özellikle Pazartesi ve Perşembe günlerini de oruçlu geçirirdi.' 'Ey Allah'ın Resulü! Niçin Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutuyorsun diye sorduğumuzda "Ameller pazartesi ve perşembe günü Allah'a arzedilir. Ben amellerimin oruçluyken Allah'a arz edilmesini istiyorum" buyurdu. (Ebû Dâvûd, Savm, 60; Tirmizî, Savm, 44). Hz. Peygamber, kameri ayların 13, 14, 15'inde oruç tutulmasını tavsiye ederdi. Her kim bir ay içerisinde 3 gün oruç tutarsa bütün seneyi oruçlu geçirmiş gibi olur şeklinde beyanatları ile nafile oruçlarını özendirmiştir. Hatta bu arada özellikle gençlere yönelik bir tavsiyesi vardır: "Ey gençler topluluğu evleniniz, gücü yeten evlensin, evlenmeye gücü yetmeyenler de oruç tutsun." Çünkü o biliyordu ki oruç bir kalkandır, günahların önünde bir kalkandır. Oruç insanı terbiye eder. Oruç insanı tezkiye eder, arındırır. Oruç insanın nefsini kemale erdirir.

Oruç insana, insanlığını öğretir. Oruç insanlara kâinattaki konumunu ve insanlara karşı sorumluluklarını talim eder. Bu açıdan Resûlullah (s.a.s), nafile oruçlarına da çok büyük önem vermiştir. Medine'ye teşrif ettiğinde bakıyor ki oradaki Yahudiler, Muharrem ayının onuncu günü oruç tutuyor. O da buna devam etmiştir. Ancak Ramazan orucu farz kılınınca bu sefer ashabını Ramazan orucunun dışında aşure gününde oruç tutup tutmamada serbest bırakmıştır. Aşûre gününde oruç tutmak farz olmasa bile Resûlullah'ın (s.a.s) bu konudaki tavsiyelerini ümmet olarak yerine getirmek bizim için elbette daha hayırlı olur. Ramazan orucu ise, üzerimize farz kılınan bir oruçtur. Bunun dışında Resûlullah (s.a.s), bazı günlerde oruç tutulmasını bizlere teşvik ve tavsiye etmiştir.

Hz Peygamber'in tesbihatına baktığımızda onun, Kuran'ı Kerim'in şu emrin harfiyen yerine getirdiğin görürüz: "Ey İman edenler, Allah'ı çok anın" (Ahzâb, 33/41) emri, zikrin, kulluk hayatında gayet önemli olduğunu gösterir. Kuran'ı Kerim'de zikir kadar çok emredilen bir emir, bir ibadet yoktur. Mesela, namazın miktarı bellidir, orucun miktarı bellidir ama zikrin miktarı belli değildir. Âyetten anlaşıldığına göre, bu zikir emri, çok çok Allah'ı zikredin demektir. Bu açıdan "Nerede olursanız olun, Allah sizinle beraberdir" (Hadîd, 57/4) âyetini, Resûlullah (s.a.s) öyle bir içselleştirmiştir ki yatarken, kalkarken, yerken, içerken, evinden çıkarken, seyahate başlarken, her halükarda, hayatının her safhasında Allah'ı anmaktan geri durmamıştır. Bunu da ümmetine tavsiye etmiştir. O, sürekli bir şekilde Rabbini tesbih etmekten uzak kalmamıştır.

Halk arasında "İzâ câe sûresi" olarak bilinen Nasr sûresi, çok manidar mesaj içerir. "Resûlullah (s.a.e)'e Hitap edilerek şöyle buyuruluyor: "Allah'ın yardımı, zaferi geldiği zamanda, insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde Rabbini tesbihet, Rabbinden bağışlanmayı dile. Çünkü o tövbeleri çok çok kabul edendir." Aslında bu sûreye "tevdi sûresi" de denir, yani vedalaşma suresi. Resûlullah'ın (s.a.s) ecelinin yaklaştığı, bu sure-i celile ile bildiriliyor. Yapılan çeşitli rivayetlere göre Resûlullah (s.a.s), bu sûrenin inmesinden iki sene sonra vefat ettiği rivayet edilir. Bu sûre-icelile indikten sonra Resûlullah (s.a.s) tesbihatını fazlalaştırmıştır. Hz. Peygamber, bir yerde oturduğu zaman oradan kalkmadan 100 kere "estağfurullah ve etûbu ileyh" (Allah'tan beni bağışlanmamı istiyorum ve O'na yöneliyor ve O'na tövbe ediyorum), diyerek tesbihatta bulunduğu zikredilir.

Hz. Peygamber, bir yere giderken, bir yokuştan inerken, çıkarken "esteğfirullah ve etûbu ileyh, sübhânallâhi ve bi hamdihî estağfirullâh ve etûbu ileyh", yani "Allah'tan bağışlanmayı istiyor, O'na yöneliyor ve tövbe ediyorum. Allah'ım! seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, beni bağışla, Sana tövbe ettim, sana yöneldim" dediği rivayet edilir. Niçin acaba, neden acaba? Hatta bu sûre-i celile ile ilgili bir hadise anlatılır. O vakit Abdullah İbn Abbas daha çocuk yaşta bir kimsedir. Peygamber Efendimiz Resûlullah'ın (s.a.s) amcasının oğlu İbn Abbas'tan bahsediyorum. Bu mübarek insan küçük olmasına rağmen üstün bir zekâya sahiptir. Çünkü Resûlullah (s.a.s) ona "Allah'ım onu dininde fakih kıl" diye dua etmiştir. Dolayısıyla bu sûre-i celilenin indiğinde çocuk olmasına rağmen Peygamber Efendimizin âhirete gidişinin yaklaştığını anlıyor. Hz. Ömer efendimiz, bu çocuğu ara sıra Bedir'de bulunmuş yaşlı sahabenin bulunduğu meclise alırdı.

Onlar da tabiri caizse bundan gocunurdu. Yani daha küçük bir çocuk, çocuklarımız yaşında bir çocuk, niye bu çocuğu meclisimize alıyorsun minvalinde bazı laflar etmişlerdir. Bunun üzerine bir gün Hz. Ömer efendimiz, Abdullah İbn Abbas'ı yanına çağırıyor, söz konusu sûre hakkında ne düşündüğünü soruyor. Diyor ki: "Bu sûre-i celile Resûlullah'ın (s.a.s) ecelinin yaklaştığını gösteriyor." Hz. Ömer, aynı soruyu diğer sahabeye soruyor. Onlar diyorlar ki: 'Allah'ın yardımı gelince, bir kısım zaferleri Allah Peygamber'e nasip edince, çeşitli grupları/kavimlerin İslam'a girdiğini görünce Allah, Peygamber'den bağışlanma talep etmesini, tövbe etmesini istemiştir.' Hz. Ömer "hayır diyor, bu meseleyi ben de İbn Abbas gibi anlıyorum" diyerek, onun bilgeliğini ispatlamak istemiştir.

Evet değerli kardeşlerim, burada şuna dikkat etmek gerekiyor. Demek ki ömrün belirli safhaları var. Çocukluk safhası, gençlik safhası, orta yaşlılık, daha ileri yaşlılık. Resûlullah (s.a.s) 63 yaşında vefat ettiğine ve bugünkü dünyada yaş ortalaması belli olduğuna göre o zaman hele hele bizim gibi ileri yaşlara ulaşmış kimseler, artık âhiret yolculuğuna daha fazla hazırlanması gerekiyor. Tövbe istiğfarda ve ibadetlerde yoğunlaşması büyük önem arz ediyor.

Şöyle düşünelim, gençler gençliğine güveniyor biz neye güveniyoruz? Gençler, belki de kendilerini yaşlılarla mukayese ediyorlar, dedem kadar, babam kadar yaşarsam diye çeşitli şekillerde yanlış da olsa böyle bir yorumlamaya gidiyorlar. Biz burada aslında Resûlullah'ın (s.a.s) uygulamasından, biraz yaşı kemale ermiş, ilerlemiş insanların, hiç vakit kaybetmeden âhirete biraz daha yoğunluk göstermesi gerektiğini anlıyoruz. Resûlullah (s.a.s), "estağfurullah ve etûbü ileyh" cümlesini bazen günde 70 defa, bazen 100 defa söylediği ifade ediliyor. Bu da bize gösteriyor ki, Müslüman günlük hayatında en azından böyle bir virdi/böyle bir zikri kendine alışkanlık hale getirmesi büyük önem arz ediyor.

Resûlullah (s.a.s), dua hususunda çok titizlik göstermiştir. Kuran-ı Kerim, tertip bakımından Fatiha Sûresi ile başlar. Fatiha Sûresi, Kuran-ı Kerim'in bir fihristi, bir özeti ve bir dua manzumesidir. Elhamdü lillâhi rabbi'l-âlemin/Hamd, bütün âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur, sadece hamde O, layıktır, sözü, Allah'ı övmenin en zirvesini teşkil eder. Bu yüzden Resûlullah (s.a.s) "Duaların en faziletlisi elhamdülillahtır" buyurmuştur. Ku'ran-ı Kerim, Fatiha Sûresinden Nas Sûresine kadar bir nevi dua cümleleri ile örülmüştür. Bunun için Müslümanın şahsiyetinde, hayatında dua çok önemlidir. Resûlullah (s.a.s) de bu hassasiyeti, uygulamalı olarak etkin bir şekilde ümmetine göstermiştir. Mesela fırtınalı,

rüzgârlı ve bulutların yoğunlaştığı bir havada yüzünün sarardığını Hz. Aişe validemiz ifade ediyor. 'Ya Resûlullah, insanlar bulut gördüğü zamanda yağmur yağacak diye sevinirler. Hâlbuki böyle bir durumda ben senin yüzünde bir isteksizlik veya senin yüzünde bir üzüntü görüyorum, nedir bunun sebebi' dediğinde Hz. Peygamber "Bunda azap bulunmadığına dair kim teminat verebilir. Gerçekten bir kavime rüzgârla azap olunmuştu." (Buhârî, Tefsir-i Ahkâf, 47). Burada Hz. Peygamber, Ad kavmine işaret ediyor. Sözlerine belki bu rüzgârın içerisinde bir azap vardır diyerek devam ediyor. Bunun için Hz. Peygamber, rüzgâr ve fırtına estiğinde, güneş ve ay tutulduğunda hemen ibadete koyuluyor, namaz kılar ve dua ederdi.

Hz. Peygamber'in önerdiği dualardan biri de, duaların faziletlisi dediği "Rabbenâ âtinâ" duasıdır: "Ey rabbimiz bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver." Bu dua içerikli âyette geçen "hasene" kelimesi genel bir kavramdır. Allah'ın razı olduğu, emrettiği bütün iyilikler, güzellikler hasene kavramının içerisine girer. Yine âyette zikredilen "seyyie" kelimesi ile Allah'ın yasakladığı, çirkin gördüğü bütün şeyler kastedilir. Müslüman her zaman haseneyi isteyecek, hem âhiret hem dünya için iyiliği isteyecek. Bu bizim kulluk görevimizdir. Resûlullah (s.a.s) "Allah'ım! cimrilikten sana sığınırım, korkaklıktan sana sığınırım, ne dediğini bilmeyecek derecedeki ihtiyarlıktan sana sığınırım" buyurmuştur.

Tam Ramazanın ayının içerisindeyiz. Müslüman cömert olmalıdır, infak eden olmalıdır. Kuran-ı Kerim'de Cenab-ı Hak, infakı emretmiştir. İnfak öyle bir ibadettir ki, bir âlime göre madalyonun bir yüzü kelime-i tevhid diğer yüzü infaktır. Bu yüzdendir ki, Kur'an'da hemen hemen infak kelimesinin geçmediği hiçbir sûre yoktur. Allah Teâlâ, harcayın, size verdiğim rızıklardan infak edin diyor. Bu yüzden Ramazan ayında Müslümanlar infakta yoğunlaşırlar. Çünkü Resûlullah (s.a.s), infak hususunda da çok cömert davranmıştır. Yanında dört dirhem parası kalmıştır, ihtiyaç sahiplerine dağıtamamıştır. O gece, onu ihtiyaç sahiplerine veremedim, dağıtamadım diye huzursuz bir şekilde sabahlamıştır. Hz. Aişe validemizin rivayetine göre Hz. Peygamber eve geldiğinde yiyeceklerin olup olmadığın sorar. Hz. Aişe, "Ya Resûlullah! Bugün evimizde yiyecek bir şeyimiz yok", diye cevap verir. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "o halde ben oruç tutayım" buyurur. Düşünün ki bir peygamber evinde yiyecek bir şey yok. Bu aslında üzerinde düşünmemiz gereken bir hadise. Bizlerin evlerinde ne yok ki....Yine de şikayet etmekten geri durmuyoruz.

Resûlullah'ın (s.a.s) gerçekleştirdiği ibadet yoğunluğuna bizim gücümüz yetmez. Onu da baştan söylemek lazım. Ancak onun yaşantısı, tutum ve davranışları bizin için örnektir, örnek olmalıdır. Allah'a kavuşmaya ve ve âhiret gününe inanan kimseler için Allah Resûlü, usve-i hasenedir/rehberdir, rol modeldir, örnek şahsiyettir. Onun yaptığı her şey, bizim için örnektir. Gerek aile içerisinde, gerek sosyal hayatta, gerek ticari hayatta, gerek devlet-millet hayatında, gerek bireysel yaşantıda kısaca hayatın tüm alanlarında Resûlullah (s.a.s), bizim rol modelimizdir, örnek seçeceğimiz üstün şahsiyettir.

Hepinize bu duygularla hayırlı günler diliyorum, hayırlı ramazanlar diliyorum.

Peygamber Ahlakında Öğretmen Olmak

Emine Keskiner
Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Herkese hayırlı akşamlar. Bu akşam sizlerle Hz. Peygamber ahlakında öğretmen olmak konusunu konuşacağız.

Peygamber Efendimizin konuşulacak birçok güzel özelliği var; bir hoca olarak ve bir anne-baba olarak bu özelliklerden öğretmenliğinin hepimizi ilgilendirdiğini düşünüyorum. Bu görevin bizzat kendisine Allah tarafından verildiğini görüyoruz. Görevini Cenâb-ı Hak iki farklı ayette açıklıyor. Bakara Suresinin 151. ayetinde "Size içinizden ayetlerimizi okuyan, sizi kötülüklerden arındıran, size Kitabı, hikmeti ve bilmediklerinizi öğreten bir peygamber gönderdik" şeklinde buyuruyor. Nitekim çokça bilinen bir rivayette, Peygamberimiz de bu ayeti teyit eder şekilde kendisini Cenâb-ı Hakk'ın muallim olarak gönderdiğini söylemiştir. Bu olayı bilmeyenler için kısaca anlatacak olursak Peygamber Efendimiz mescide geliyor ve orada iki grup görüyor. Bu gruplardan birisi Kur'an-ı Kerim okuyor, Allah'ı zikrediyor ve dua ediyor. Diğeri de ilmi istişarede, sohbette bulunan bir ashaptan bir gruptur. Peygamberimiz bu iki grubun da faydalı işlerle uğraştığını ama kendisinin muallim olarak gönderildiğinin altını çizerek ilimle uğraşanlarla birlikte oturmayı tercih ediyor. Tabii bu muallimliği bir başka yerde muallim olmak, öğretmen olmak noktasında özellikle dikkat etmemiz gereken bir hususla birlikte zikrediyor. O da "Allah beni zorlaştırıcı, insanların hata yapmalarını isteyici değil; kolaylaştırıcı bir muallim olarak gönderdi", diyor; ki peygamber ahlakında bir öğretmen olarak örnek alınması gereken en önemli hususun ben bu kolaylaştırıcı olma özelliği olduğunu düşünüyorum. Hatta yine ashabına "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin" şeklinde buyurduğunu biliyoruz. Burada kolaylaştırmak ile ne kastettiğimizin bir altyapısının olması lazım. Yani burada neye göre kolaylaştırmak, nasıl kolaylaştırmak sorularına cevap vermeliyiz. Bir kere Peygamber Efendimizin zamana riayetini görüyoruz. Burada zamana riayet dediğim şey karşı tarafın hazır bulunuşluğu anlamındadır. Yani bir peygamber düşünün elbette risaletinin oturduğu dönemde "Gelin, sizinle şimdi bir şey konuşacağım" dediğinde bir teveccüh ile karşılaşacaktır. Artık taşlar yerine oturmuş ama Hz. Peygamber ashabının rivayetinden anladığımıza göre ashabı bıkkınlık göstermesin diye uygun vakti kendisi kolluyor. Hz. Peygamber'in eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürdüğünü görüyoruz. Burada üzerinde durmamız gereken bir diğer husus da kolaylaştırabilmek için muhatap tanıma gerekliliğidir. Bildiğiniz gibi özellikle kitlesel eğitimde dikkate alınan ortalama bir grup düzeyi var. Genel olarak eğitim öğretim faaliyetini o standart üzerinden yürütüyoruz.

Bu durum kalabalık sınıflarda eğitim yapılmasının gereğidir. Hz. Peygamber'e baktığımızda onun, muhatabının özelliklerini, bugün bireysel farklılıklar olarak ifade ettiğimiz hususu son derece dikkate aldığını ve buna göre davrandığını görmekteyiz. Bunun en açık delillerinden birisi kendisine sorulan aynı soruya farklı cevaplar vermesidir. "Hangi amel daha üstündür?" sorusuna bir muhatabına "Vaktinde kılınan namazdır" diyor. Bir başkasına "cihat" olduğunu söylüyor ama bir yerde de ashaptan birisi gelip cihada katılmak istediğinde "Senin annenin babanın durumu nedir?" diye sorup "Sen cihada katılma, onlarla ilgilen" şeklinde yönlendirmede bulunuyor. "Öfkelenme, cennete girersin" diyor. Bu mesela çok net bir formülasyon. Kulağa basit bir şeymiş gibi geliyor ama öfkeyi yenme konusu o kadar basit değil. Öfkesini yenme konusunda Hz. Peygamber'in çok başarılı olduğunu görüyoruz. Onun en önemli özelliği aslında çok şefkatli, çok merhametli oluşudur. Tevbe Suresi 128. ayette; Cenab-ı Hak müminlerin bir sıkıntıya uğramasının Hz. Peygambere çok ağır geldiğini söyledikten sonra şöyle buyuruyor: "O size fazlasıyla düşkündür. Müminlere karşı çok şefkatli, merhametlidir." Ayette Hz. Peygamber için kullanılan kelimeler rauf ve rahim. Bu kelimeler aslında Esma-i Hüsna'dandır. Cenâb-ı Hak sevgili peygamberimizi kendi isimleriyle niteliyor. Burada haşa Allah'ın Peygamberimize kıyak geçmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Kendisi zaten alemlere rahmet olarak gönderilen bir peygamberdir. Müminlere karşı çok şefkatli ve merhametli ifadesinden hareketle başkalarını düşünmemiş, gözetmemiş gibi bir yanılgıya düşmememiz lazım. Peygamber Efendimiz öteki insanları kurtarmak için kendini o kadar adamış ki Allah bu konuda kendisini sert bir şekilde uyarıyor: "İnsanlar sana inanmıyor diye kendini helak edeceksin." diye. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in sadece inananlara karşı merhametli ve şefkatli olduğundan bahsedemeyiz. Hz. Peygamber'in çevresindeki tüm insanlara karşı kucaklayıcı yönü olduğunu görüyoruz. Yine onun için kullanılan ifadelerden birisi kendisiyle kim muhatap oluyorsa, peygamberin en çok kendisini sevdiğini düşündürecek bir şekilde bir muamele görmesi ki bu oldukça zor bir durumdur. Bunu ancak samimiyetle yapabilirsiniz. Buradaki hissiyatı siz karşı tarafa ancak samimiyetle verebilirsiniz. Yine tevazu noktasında Hz. Peygamber'in "Ben de Kureyşli kuru et yiyen bir hanımın evladıyım" şeklinde, kibirden uzak ifadesini görüyoruz.

Bütün bunlar bize Peygamberimizin insanlara olan sevgisini gösteriyor. Öğretmenlik mesleği insan sevgisi olmadan yapılacak bir iş değildir. Bunun gelmiş geçmiş en güzel örneğini biz sevgili Peygamberimizde görüyoruz. Öyle bir peygamber ki ahlakı Kur'an-ı Kerim'de övülmüş. "Şüphesiz sen yüce bir ahlak üzeresin"

şeklinde ahlakı övülmüş bir peygamberden bahsediyoruz. Ama O, Hud suresindeki "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol" ayetinin kendisini kocattığını söylüyor. Şimdi baştan beri düşünelim, Allah'ın kendi sıfatları ve kendi isimleriyle nitelendirdiği bir peygamberden bahsediyoruz. Ahlakını övdüğü bir peygamberden bahsediyoruz. Ama bu peygamber "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol." ayetinin kendisini kocattığını söylüyor. Ki bu peygamber hepimizin bildiği üzere peygamberlik kendisine gelmeden önce Muhammedü'l-emîn, güvenilir Muhammed unvanını almıştır. İnsanların yalan söyleyeceğine dair hiçbir kuşku duymadığı bir insan ki ben bunu kendimce şöyle değerlendiriyorum. Özellikle yaşadığımız dönem için baktığımda bir insanın ömrü boyunca yalan söylememiş olması çok büyük bir mucize. Bu sebeple onun hayatında başka bir mucize aramaya gerek yok bence. Hz. Peygamber bir insan olarak kendi zararına da olsa her durumda doğruyu söylemiş ve doğruluktan hiç ayrılmamıştır ve buna rağmen nasıl bir muhasebe içinde ki "Emrolunduğu gibi dosdoğru ol." ayetinin kendisini kocattığını ifade ediyor. Bu hitabın ağırlığını üstünde hissettiğini söylüyor. Burada şunu görüyoruz: Peygamber olmasına rağmen sevgili Peygamberimiz hiçbir zaman kendini emniyette ve güvende görmemiş. Hep ötekine faydalı olmak, insanlara ilahi mesajı ulaştırmak, onların kurtuluşuna destek vermek için mücadele etmiş bir insandan, birçok insanın güvenini kazanmış, "Sen söylüyorsan doğrudur" dediği bir peygamberden bahsediyoruz ve o Peygamber muhasebeyi elden bırakmıyor. Bu özellik aslında tüm işler için önemli olmasının yanı sıra öğretmenlik için ayrıca önemlidir. Bizler insanız. Ben öğrencilerime bunu çok söylüyorum. Öğretmen de hata yapabilir. Ama hata yapmama çabası ve gayreti içinde olmalıyız. Özellikle de zorlaştırma, hata yapmasını isteyici olma gibi birtakım davranışlar içerisine bir öğretmenin girmemesi gerekiyor. Ayrıca öğretmen olarak öğrencinin ahlakının nasıl olduğuyla çok meşgul oluyoruz. Aslında öncelikle meşgul olmamız gereken Hz. Peygamber'in örnekliğinde gördüğümüz üzere bizim kendi ahlakımızla meşgul olmamız. Biz ne kadar doğru ve dürüst olduğumuzu tartmalıyız. Mevcut durumlardaki davranışlarımızda ahlaki ilkelere ne kadar riayet ediyoruz, bunu sorgulamalıyız. Aleyhimize olan durumlarda bile acaba doğruyu söyleyebiliyor muyuz diye düşünmemiz gerek. Hz. Peygamber'in şahsında gördüğümüz muhasebeyi örnek alıp almadığımızı veya ne kadar örnek aldığımızı düşünmemiz şart. Yine Kur'an'da O'nun özelliği olarak ifade edilen şeylerden birine baktığımızda "iyiliği emretmek, kötülüğü nehyetmek" ile karşılaşıyoruz. Burada da açık bir şekilde şunu ifade etmek istiyorum. Bunları biz sadece belli ibadetlere indirgiyoruz. Halbuki iyiliği emretmek, kötülüğü nehyetmek dediğimiz olay öncelikle

ahlakidir. Yani iyilik ve kötülük konuşuyorsak orada öncelikle göz önünde bulundurmamız gereken şey ahlaktır ve Hz. Peygamber hayatı boyunca bu duyarlılığa çok önem vermiştir. Belki biliyoruz ama hayatımıza yansıtmadığımız bir durum var. Başta Hz. Peygamber için Kitabı, hikmeti öğreten demiştik. Bu bağlamda talim kelimesine verilen anlamlardan birisinin öğretmek olduğunu hatırlatmakta fayda var. Yani kuru kuruya bir öğretme değil. Bugün belki de öğretmemizin etkili olmamasının altında yatan nedenlerden birisi bu, yani kendimizden çok muhatabımıza odaklanmamızdır. Hz. Peygamber ise muhatabın ihtiyacını, beklentisini gözetiyordu. Sürekli tövbe istiğfarda bulunarak kendisini muhasebeye çekiyordu. Ramazan'ın son 10 gününde o yılın bir değerlendirmesini yapıyordu. Bugün bizim en büyük yanılgılarımızdan biri öğretmen olduk diye kendimizi olmuş bitmiş görmemiz. Halbuki insani olarak öğretmenlerin de zaafları var. Öğretmenlik çokça muhasebe gerektiren bir iştir. Yani otokontrollü olmamız ve öz eleştiri yapabilmemiz gerekiyor. Öğrencimizi kırdıysak onun ne yapıp edip gönlünü almamız gerekiyor. Sonradan gelenekteki bazı kitaplarımıza giren ve beni de çok üzen Hz. Peygamber'e atfedilen bir rivayet vardır: "Çocukları camilerden uzak tutun." Bunu destekleyen hocalarımız da var ama Hz. Peygamber'in hayatına baktığımızda çocuklara oldukça müsamahakâr, engin bir hoşgörüsü olan bir peygamber örneğiyle karşılaşıyoruz. Bırakın çocukları, büyükse bile mescide küçük abdestini yapan birisine hoşgörüyle yaklaşmaktadır. Siz eğer insanların hatalarını belirginleştirirseniz onları uzaklaştırırsınız. Biz buna hayatımızda ne kadar riayet ettiğimizi sorgulamalıyız. Tabii burada Allah'ın da Hz. Peygamber'i koruduğunu, gözettiğini görüyoruz. Cenâb-ı Hak "Allah'ın rahmetiyle sen onlara yumuşak davrandın; kaba ve katı yürekli davransaydın etrafından dağılıp giderlerdi." diyor. Bir rahmetle desteklenme var ama bu bizim de yapamayacağımız anlamına gelmiyor. Biz de Allah'ın yardımına sığınırsak ve niyetimiz böyle olursa yapabiliriz. Burada önemli olan niyetimizin ne olduğudur. Niyetimiz öğrencilerimizin hayatını kolaylaştırmak, onlara faydalı olmak, yaşamı anlamlı kılmaksa Hz. Peygamber'i örnek almanın önemini idrak etmemiz gerekiyor. Bilindiği üzere ayeti kerimede Hz. Peygamber'de sizin için güzel bir örneklik vardır, buyrulmaktadır. Ayetin devamında söz konusu güzel örnekliğin Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için olduğu belirtilmektedir. Yani Hz. Peygamber'i örnek almak için de bizim belli vasıfları taşımamız gerekiyor. "Peygamberin ahlakı?" neydi şeklinde Hz. Aişe'ye soruluyor, o da "Siz Kur'an okumuyor musunuz, onun ahlakı Kur'an'dı." diye cevap veriyor. Bu noktada biz genelde Kur'an-ı Kerim ayetlerinin tüm davranışlarımıza yön verdiğini unutuyoruz

maalesef. Halbuki Kur'an-ı Kerim ayetleri, kıssalar başta olmak üzere kıssalardaki diyaloglarıyla bizim davranışlarımızı düzenleyen, davranışlarımızda yol gösteren ayetlerdir. Hz. Peygamber'in bunlara uyabilmek için sonsuz bir çaba gösterdiğini hatta kendisini paralayacak, kendisini helak edecek bir çaba içine girdiğini görüyoruz. Bugün için biz peygamberimizi örnek alırken en ince ayrıntısına kadar bilinen hayatına odaklanmalıyız. Burada özellikle O'nun hayatında çocuklarla, gençlerle, hanımlarla ilişkileri önemlidir. Bu noktada öğretmenliği sadece sınıftan ibaret görmemek lazım. Sizin özel hayatınızın da saygı, sevgi üzerine kurulması lazım. Öğrenciler zaten samimiyeti çok net anlıyorlar. Bir kişinin yapmacık bir ilgi, alaka mı yoksa gerçek bir ilgi mi gösterdiğini anlıyorlar.

Hepimizin ayartıcı bir nefsi var ve bir şekilde ayartanlarla bir aradayız. Bu ayartanlarla baş edebilmek için bu Ramazan ayını da fırsat bilip Hz. Peygamber'in hayatını, hadislerini okuyarak, onun söylediklerini hatırlamaya ve hatırladıktan sonra hayata geçirmeye çalışarak işe başlayabiliriz. Temel sıkıntılarımızdan birisinin hadisleri hayata geçirmek olduğunu düşünüyorum. Az evvel iyiliği emredip kötülüğü nehy etmek konusuyla bağlantılı olarak Peygamber Efendimizin "Kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin, eliyle gücü yetmezse diliyle değiştirsin, diliyle de gücü yetmezse kalbiyle buğuz etsin." Şeklindeki hadisi şerifini ele alabiliriz. Burada Hz. Peygamber ne yapmaya çalışıyor? Neden eli, dili ve en son olarak kalbi zikrediyor? Bir Müslüman olarak herhangi bir kötülüğe karşı duyarsız olma olmadığını göstermek için kanaatimce. Buna rağmen bazen insanların vurdumduymaz bir tavra büründüğünü görüyoruz. Bu aslında kötülüğe yapılacak en büyük iyiliktir. Bizim ne yapıp edip içimizde kötülüğe karşı olan o hassasiyeti muhafaza etmemiz gerekiyor. Hz. Peygamber'in kendisine yapılan kötülüklerden ziyade bir başkasına yapılan kötülüğe karşı tepki gösterdiğini biliyoruz. Kötülüğe uğrayanın bir şekilde yanında olmuş kendisi. Bizler şu anda çoğunlukla kendimize haksızlık yapıldığında sesimizi yükseltip başkalarına yapıldığında seyirci kalma, elimizden ne gelir gibi birtakım mazeretlere sığınma durumundayız ama başkasına yapılan kötülüğün hiç değilse bir gün bizim de başımıza gelebilme ihtimalini düşünmemiz akıllıca olacaktır.

Özetleyecek olursak Hz. Peygamber'in öğretmenliğinde kolaylaştırıcılık kısmı oldukça önemlidir. Muhatabın durumunu gözetmesi, muhatabın durumuna göre ona bir şeyler söylemesi de aynı şekilde. Ramazan ayındayız, bu münasebetle Ramazan ayında geçen bir olayı aktarmak isterim. Önce bir genç gelip Hz. Peygamber'e oruçluyken hanımını öpüp öpemeyeceğini soruyor. Peygamberimiz 'hayır' diye cevaplıyor. Sonrasında aynı soruyu Hz. Peygamber'e bir ihtiyar sorduğunda

bu sefer 'evet' diye yanıtlıyor. Tabii ashap da birbiriyle bakışıyor. Peygamber Efendimiz, "Niçin birbirinizle bakıştığınızı biliyorum ama bu iki insanın durumu farklı." diyor. Bu anlamda benim yaşadığımız dönemde en çok rahatsız olduğum şeylerden birisi, televizyondaki dinî programlarda gördüğümüz üzere, genele dair fetvalar ve dini cevapların verilmesi. Halbuki fetva bireyseldir ve o kişinin durumuna özeldir. O kişinin durumunu bilmeden, gözetmeden sorduğu soruların cevaplanması sonucu başka insanların da kendi sorularına cevap verilmiş gibi davranması bazı yanlışlara sebebiyet veriyor. İftara yaklaştığımız için burada sözlerimi bitirmek istiyorum. Cenâb-ı Hak Hz. Peygamber'in, Kur'an-ı Kerim'in ahlakıyla ahlaklanmayı nasip etsin. Bu ahlakı da öğrencilerimize kazandırmayı bize nasip eylesin. Önce kendimize, sonra öğrencilerimize. Hepinize hayırlı iftarlar diliyorum.

Hz. Peygamber Örnekliğinde Davet

Adnan Demircan
Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Davet, Allah Rasulü'nün (s.a.v) hayatında merkezi bir yerdedir. Risalet zaten ilahi mesajı insanlara iletme görevidir. Peygamber Efendimiz Hira'da ilk mesajı aldıktan sonra kendisine yüklenen nübüvvet ve tebliğ ile görevlendirilmesiyle başlayan risalet, ilahi mesajı iletme vazifesiyle şekilleniyor. Allah Rasulü'nün ifa ettiği insanlara İslam'ı, hakkı, iyiliği, güzelliği, ıslah etmeyi, salih olmayı anlatma vazifesi; aynı zamanda ona iman eden bütün Müslümanların görevidir. Yaşadığımız topluma ait olmak, o toplumu bize ait kılmak için bu vazifeyi yerine getirmemiz gerekiyor. Hz. Peygamber tarihte yaşamış olan insanlar içerisinde Allah'ın Rasul olarak gönderdiği peygamberler içerisinde bu hususta en büyük başarıyı ortaya koyan, bugün dünyadaki insanların büyük bir kısmının kendisine tabii olduğu, takriben her dört insandan birisinin kendisine tabii olduğu bir peygamber olarak karşımıza çıkan bir örnektir. Bu başarı Hira mağarasından yalnız bir insan olarak yürüyüşe çıktığı anda başladı. Bunun arkasındaki gerçek etken neydi? Elbette Allah Rasulü bütün başarılarını, zaferlerini Allah'a bağlıyordu. Onun inancına göre başarı Allah'tandır. İnsanoğlu başarıyı ve zaferi kendisine aitmiş gibi göremez, görmemesi gerekir. Fakat eğer bir başarısızlık, bir sıkıntı varsa bundan kendisine bir ders çıkarması Peygamber Efendimizin sünnetinde karşılaştığımız bir durumdur. Başarısızlığı da -haşa- Allah'a nispet etmiyor. Bilakis eğer bir başarısızlık söz konusuysa, bunu kendilerinden kaynaklı, şartlardan kaynaklı bir durum olarak yorumlamayı ve yine kendilerini düzeltmeyi, ıslah etmeyi Müslümanlara salık veren bir yaklaşımı söz konusudur.

Peygamber Efendimiz nasıl bir davetçiydi, bunun bizim hayatımızda karşılığı olabilir mi? Allah Rasulü'nün Mekke'den başlayarak verdiği mücadeleye baktığımızda müthiş bir sabır örneği sergiliyor. Hayatında birçok başarısızlık var. Bizler çok basit sıkıntılar karşısında bile neredeyse isyana varan bir tepki, bazen yıkım olarak ifade edilecek bir karamsarlığa düşebiliyoruz. Allah Rasulü'nün en sıkıntılı zamanında bile Allah'ın rızasını uman, sabrı gerektiren sıkıntıları imtihan olarak gören bir yaklaşımı var. Bir kere tebliğinin temelinde oturan ana kavramlardan birisi ahlak ve davranış olarak sabırdır. Asla Allah'tan ümit kesmiyor. Bu aynı zamanda onun imanının bir yansımasıdır. Bir peygamber böyle iman eder. Allah'ın asla onu terk etmeyeceğine iman eder. Bir sıkıntıyla karşılaşmışsa bu sıkıntının onun pozisyonuyla, onun durumuyla, çevreyle ilgili bir imtihan ve imtihanın bir parçası olduğunu düşünür ve itaatini kesintisiz olarak devam ettirir. Haşa Allah ile hesaplaşma, Allah'tan hesap sorma gibi bir tutum içerisine girmez.

Temel yaklaşımı budur. Allah Rasulü'nün savaşlarda büyük sıkıntılar yaşadığını biliyoruz. Mesela Uhud Savaşı'nda yaralanıyor, ölümden dönüyor. O anda bile Müslümanları toparlayıcı tavrı var. Huneyn Savaşı'nda etrafındaki Müslümanlar dağılıyor. Birkaç hanım sahabiye ellerinde hançerlerle Peygamber Efendimizi korumak için öne çıkıyorlar. Peygamber Efendimiz pusuya düşürüldükleri bu anda bile ashaba moral vererek onları toparlıyor. Hendek Gazvesi'nde Müslümanlar büyük sıkıntı çekiyorlar, çünkü müşrikler tarafından Medine muhasara ediliyor, gıda sıkıntısı çekiyorlar. Bazı müşrikler ileri geri konuşuyor. Muhammed bize Kisrâ'nın Kayser'in saraylarını vadediyordu, şimdi dışarıya def-i hacet için çıkabilecek durumda değiliz, dedikleri bir ortamda Allah Rasulü Müslümanları yine zaferle müjdeliyordu. Böyle bir yaklaşımla Allah'tan ümit kesmiyor, ye'se kapılmıyor ve sabrediyor. Bu sabrın sonunda da büyük bir mükâfata kavuşmuş oluyor.

Hz. Peygamber'in davetindeki temel yaklaşımlarından biri belki de bugünkü insanların en önemli sorunlarından olan samimiyettir. Anlattığına inanıyor, anlattığını yaşıyor. Allah Rasulü hicretin ikinci senesinde Müslümanlara ilahi emir gereğince Ramazan orucunun farz kılındığını bildirdi. Bugün birçoğumuz rahat ortamlarda oruç tutma imkânına sahibiz. Oranın imkânlarını, sıcağını hatırlarsak insanların nasıl bir fedakârlıkla oruç tuttuklarını anlarız. İşte bu şartlar altında Hz. Peygamber farz orucun dışında da oruç tutuyordu. Ashab bazen Allah Rasulü o kadar peş peşe oruç tutardı ki bundan sonra sürekli tutacak zannedilirdi, bazen de bırakır, günlerce tutmazdı diye anlatırlar. Namaz konusundaki tavrını hepimiz biliyoruz. Allah'ın emirleri ve nehiyleri konusunda hassasiyeti malumdur. Kendisine tebliğ edilen mesaja iman etme, onu yaşama, tatbik etme noktasında insanlara örnek olan bir şahsiyettir. Elbette güzel sözle, belagatle, insanları etkilemek mümkündür ama herhalde insanlar üzerinde etki bırakabilecek en önemli davet unsuru tebliğ edilen mesajı yaşamak, onu amelle, yaşantıyla ortaya koymaktır. Bu da Peygamber Efendimizin hayatında karşılığı olan bir şeydir. Mesela insanlara infaktan bahsederken infak konusunda onlara örnek olan bir şahsiyettir. Sadelikten bahsederken daha iyi bir hayat yaşama imkânı olmasına rağmen Medine'deki Müslümanların en kötü durumda olanının standartlarına yakın bir standartta yaşamayı tercih ediyordu. Hz. Ümmü Seleme annemiz Allah Rasulü'nün Medine dışında olduğu bir sırada evine biraz bakım yapmıştı. Allah Rasulü gelip gördüğünde kendilerinin peygamber ailesi olarak Müslümanlardan bazı kimselerin sıkıntı yaşadıkları bir zamanda onların durumunu dikkate alarak yaşamak zorunda olduklarını hatırlatarak bu işten memnuniyetsizliğini ifade etmiştir.

Allah Rasulü'nün davetinde tevazu, insanlara değer verme, insanlara güven verme önemli bir özelliklerdir. O, müşriklerin İslam'dan önce "Muhammedü'l-emin" (Güvenilir Muhammed) dedikleri kimsedir. Muhammedü'l-emin daima güven veriyor. Muhammed (s.a.v) söylediyse bu söz yalan olmamalı, Muhammed söylediyse doğrudur, kanaati insanların ona duyduğu güvenin yansımasıdır. Bu kanaati birçok insan paylaşıyordu. Ebu Süfyan bir Şam yolculuğu sırasında kendisine Peygamber Efendimiz sorulduğunda kendisine düşmanlık besledikleri bir dönemde onun hakkında yalan söylemeyi kendisine yakıştırmayarak Allah Rasulü'nün aralarında en doğru sözlü, asla yalan söylemeyen bir kimse olduğunu ifade etmiştir.

Peygamber Efendimiz, karşısındaki insana değerli olduğunu hissettirecek bir tavır takınırdı. Mesela çocuklarla iletişimi çok dikkat çekici... Çocuklarla konuşurken onlarla oturarak konuşurdu. Mescid-i Nebevî'de çocuklar gelip cemaate katılıyor, selam veriyorlar, söz istiyorlar. O dönemde 12-13 yaşındaki çocukların kendisine müracaat ederek cihada katılmak istediklerini söylüyorlar. Ancak Allah Rasulü onlar için erken olduğunu, zamanı gelince bu görevleri üstleneceklerini ifade ederek taleplerini geri çeviriyor. Bazıları ayak parmaklarının üstünde yükselerek kendilerini uzun göstermek suretiyle savaşa katılma isteklerini gösteriyorlar. Bu onların hem eğitimleriyle hem de Allah Rasulü'nün onlara verdiği değerle ilişkili bir durumdur.

Allah Rasulü onu gören birisinin peygamber olup olmadığını anlayacak herhangi bir özel alameti üzerinde bulundurmuyor. Kıyafetiyle, oturduğu yerle, oturduğu kürsüyle diğer insanlarla arasında bir farklılık söz konusu değildi. Onu ilk defa gören bir insan kendisini diğer insanlardan ayıramıyordu. Diğer insanlar gibi giyiniyordu ama temiz ve özenli giyinmeye özen gösterirdi. Kıyafetleri temizdi.

Allah Rasulü'nün peygamberlik sürecinde soğan ve sarımsak yemediğini ve Müslümanlara eğer bu gıdaları tüketeceklerse pişirerek tüketmelerini tavsiye ederdi. Mescitte insanlarla konuştuğu için onları rahatsız edici bir kokudan sakınmaya özen gösteriyordu.

Müslümanlara temizlik konusunda uyarılarda bulunuyordu. O dönemdeki örfe göre elle yemek yeniyordu. Yemekten önce ellerini yıkamalarını tavsiye ederdi. Yemek yerken önlerinden yemelerini, başkalarını rahatsız edici davranışlardan kaçınmalarını ve yemekten sonra tekrar ellerini yıkamalarını tavsiye ederdi.

Görüldüğü üzere Hz. Peygamber'in tebliği, daveti insanları yönlendirmesi ve etkilemesi sadece söylemle değildir; davranışla, amelle ve yaşantıyladır. Onun için biz sünnet dediğimizde Peygamber Efendimizden bize gelen söz, fiil ve takrirleri ifade ediyoruz. Bir olay karşısındaki tavrını önemsiyoruz. Bütün bunlar Allah Rasulü'nün sünneti olarak bize gelmektedir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) merhametiyle ve insanlara karşı hoşgörüsüyle bilinen bir şahsiyettir. Affediciydi. İnsanların hatalarından dolayı onlarla ilişki kesmezdi. Bir insanla konuşma imkânı varsa mutlaka onu değerlendirirdi. Konuşma imkânı kalmadıysa, iletişim imkânı oluşturmaya çalışırdı. Hudeybiye Antlaşması'yla Müslümanlar umre yapmak için Mekke'ye gitmiş olmalarına rağmen o yıl umre yapmalarına izin verilmeyip bir yıl sonra umre yapmaları kabul edildi. Müslümanlar, sözleşilen zamanda Mekke'ye gittiler. Anlaşmaya göre umrelerini yaptılar. Umre yaptıkları günlerde müşrikler şehri boşalttı. Ama Allah Rasulü şehirden ayrılmadan önce müşriklere haber göndererek onlara bir yemek ikramında bulunmak, istediğini bildirdi. Bunun nedeni ilişki kurmak ve iletişimi devam ettirmekti. Oysa aralarında Bedir ve Uhud savaşları meydana gelmişti. Müşrikler düşmanlık yapmışlar, gidip onlara saldırmışlardı. Tarlalarında çalışan Müslümanları katletmişler, cinayetler işlemişlerdi. Ama bütün bunlara rağmen Hz. Peygamber teması devam ettiriyor. Mekke'ye gıda sevkiyatını kesen bazı Müslümanlara gıda göndermelerini emrediyor. Böylece müşriklerin ihtiyaçlarını karşılamalarına imkân sağlıyor. Ayrıca Mekke fakirlerine dağıtılmak üzere para gönderiyor. Bu gelişmeler Allah Rasulü'nün müşriklerle savaş döneminde meydana geliyor. Merhametinin tezahürlerini hem çevresindeki insanlarla hem de diğer insanlarla ilişkilerinde hatta düşmanlarla ilişkilerinde görüyoruz. Allah Rasulü Mekke'yi fethettiğinde Mekkeliler Hz. Peygamber'den merhamet bekliyorlardı. Bunu da konuşmalarında ifade ettiler. Peygamber Efendimiz çatışma olmaksızın Mekke'nin fethini planlamıştı ve bunu uyguladı. Komutanlardan ve Ensar'ın ileri gelenlerinden biri olan Sa'd b. Ubâde "Bugün intikam günüdür." dedi. Bir Mekkeli Allah Rasulü'ne giderek bu sözün doğruluğunu sordu. Peygamber Efendimiz "Hayır, bugün merhamet günüdür." dedi. Allah Rasulü çıktı, konuşma yaptı ve serbestsiniz gidebilirsiniz dedi. Mekkelileri affetti. Bu sebeple o gün insanlığa örnek bir af günüdür. İnşallah önümüzdeki süreçte insanlar bunun bilincinde, şuurunda olacaklar.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) konuşmayı israf etmeyen, tane tane konuşan, konuştuğunda sözü anlaşılan bir belagate sahip olduğunu görüyoruz. Sadece sözü güzel

ifade ederek değil, aynı zamanda yerinde ve anlamlı ifade ederek insanlara aktarıyordu. Onun için konuştuğunda insanlar kendisini sabırsızlıkla dinliyorlardı. Allah Rasulü'nün konuşmasından rahatsız olmuyorlardı. İnsanları bıktıracak kadar konuşmuyordu, yeri geldiğinde ne kadar konuşulması gerekiyorsa o kadar konuşuyordu. Uzun konuşması gerekiyorsa uzun, kısa konuşması gerekiyorsa kısa konuşuyordu. Yüce Allah "Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi." (Âl-i İmrân 3/159) buyuruyor.

Peygamber Efendimiz kadın erkek, genç yaşlı, şehirli köylü, efendi köle ayrımı yapmaksızın bütün insanları muhatap alıyordu. Ama her insanla kendi durumuna ve kapasitesine uygun olarak konuşuyordu. Onun için aynı sorulara Peygamber Efendimizin farklı zamanlarda farklı boyutlara işaret eden cevaplar verdiğini görürüz. Bunun sebebi bağlama, kişinin durumuna ve sorusuna göre onu yönlendirecek cevaplar vermek istemesidir.

Bugün eğitimcilerin yöntem olarak kullandıkları kıssa anlatma, soru sorarak hatırlatma, tekrar yapma gibi teknik yöntemleri de konuşmalarında, sohbetlerinde, tebliğinde kullanıyordu.

Sonuç olarak Allah Rasulü'nün daveti iyi bir iman, güzel bir ahlak ve o imana uygun bir yaşantıdır. Allah Rasulü hem iyi bir Müslüman, iyi bir mümin olarak yaşamış hem insanlığa örnek olmuş hem de insanlığın önünü açmıştır.

Hz. Peygamber Örnekliğinde Adalet

Ahmet Temel
Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Bismillâhirrahmânirrahîm. Elhamdulillâhi rabbil'alemin. Ve's-Salatü ve's-selâmu alâ Rasulina Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ecmain.

Bugün inşallah Hz. Peygamber ve adalet bahsi üzerine konuşacağız. Öncelikle adalet kavramından başlamak gerekiyor. Adalet kavramıyla ilgili olarak ben İslam'ın itikat, amel ve ahlak normlarının değerlerinin hepsini bir kavrama irca etmemiz gerekirse hangi kavram olur diye düşündüğümde herhalde en uygun kavramının adalet olacağı kanaatindeyim. Peygamber Efendimiz de şahsiyeti, karakteri itibariyle adalet ve rahmet peygamberi olarak ortaya çıkan bir peygamberdir. Nitekim örneğin Hz. İsa ile daha çok sevginin aynileştiğini görürüz ya da Hz. Musa ile otoritenin, hükmün zikredildiğini, bunlarla ifade edildiğini görürüz. Fakat Peygamber Efendimiz ile zikredilen kavramın adalet olduğunu görüyoruz. Adalet kavramının nihai kertede haklıya hakkını vermek ya da bir şeyi olduğu gibi yerli yerine koymak anlamını içerdiğini söyleyebiliriz. Bunun dışındaki her şey itikat, ahlak ve amel anlamında zıddı olarak zulüm olur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette şirk zulümle ifade edilir. Bununla birlikte yine fıkhi ahkamda karşımıza çıkan iktisat ya da ceza alanında olsun pek çok meselede adalet şâri'in bir konudaki hükmü olarak karşımıza çıkar. Mesela faiz yasağını dikkate alacak olursak faiz yasağı aslında bizatihi işlemin kendisinden dolayı değil, sebep olduğu haksız kazançtan ve başkalarının haklarına tecavüzden dolayı bir adalet konusu haline gelir. Peygamber Efendimize de baktığımızda hayatında öğretisinde, söylediği bütün sözlerde ve uygulamasında bir adalet görürüz.

Râgıb el-İsfahânî'nin adalet kavramıyla ilgili olarak yaptığı çok ilginç bir karşılaştırma var. O der ki adalet mutlak adalet ve şâri'in belirlediği tırnak içerisinde nisbi adalet olmak üzere ikiye ayrılır. Mutlak adalet insanın iyiliğe iyilikle karşılık vermesi gibi evrenseldir, herkes için aynıdır. Dolayısıyla şâri'in bir hükmüne ihtiyaç olmaksızın mutlak adalet insan fıtratı ve aklı tarafından bilinir, tespit ve teşhis edilebilir. Bir de şâri'in belirttiği hususlar vardır. Bizim az önce örneklerini verdiğimiz konular bunlardandır. Onlar bize adaletin nasıl tecessüm edeceğini bildirir. Örneğin bir suçun nasıl cezalandırılması gerektiğiyle alakalı şâri' bize bir miktar verir. O miktar adaleti tesis eder. Yahut da miras paylarıyla alakalı olarak şâri' bize oranlar verir ve bu oranlar tam anlamıyla adaleti tesis eder. Adaletin mutlak adalet kısmına gelecek olursam. Yani doğrudan doğruya

bizim fıtraten bildiğimiz, karakteren uygulayabileceğimiz, herhangi bir insanın uygulayabileceği, tesis ve teşhis edebileceği adalet var. Peygamber Efendimizin hayatından öncelikle peygamberliğin öncesinde mutlak adalet kabilinden böyle bir iki örnekle başlamak istiyorum. Birincisi hepimizin aşina olduğu Hilfü'l-fudûl'dür. Hilfü'l-fudûl Peygamber Efendimize nübüvvet geldikten sonra onun azılı düşmanlarından birisi olan As bin Vail, bu kişi dışarıdan Yemen'den gelen bir tacir ile bir anlaşma yapıyor, onun mallarını alıyor fakat ödemesini yapmıyor. Bunun üzerine bu tacir çıkıyor ve Mekke'nin ileri gelenlerine böyle bir haksızlığa uğradığını söyleyince bu kişiler As bin Vail'in tarafını tutuyorlar. Bunun üzerine bir haksızlığa uğramış olmanın verdiği duygusallıkla kamuya açık bir alanda topluma sesleniyor, haykırıyor: "Ey Fihroğulları benim başıma böyle bir şey geldi, siz beni bu haksızlığa maruz mu bırakacaksınız?" diyor. Bunun üzerine Peygamber Efendimizin amcası Zübeyir başta olmak üzere bir heyet bir evde bir araya geliyorlar ve orada bir yemin ediyorlar. O yemin de kim olursa olsun, zengin olsun fakir olsun, dışarıdan olsun Kureyşli olsun, kim olursa olsun bir haksızlığa maruz kaldığında biz burada bu yemini verenler olarak o haksızlığı engellemek için elimizden geleni yapacağız diyorlar. Peygamber Efendimiz de onların yanında yer aldığında henüz 20 yaşındadır. Peygamber efendimiz bu yemini, faziletlilerin yemini demek Hilfü'l-fudûl, bu faziletlilerin yemini şeklinde ortaya çıkan adalet merkezli erdemli davranışı öyle önemser ki nübüvvetten sonra bunu anlatırken der ki: "O gün o evde yaptığımız toplantı ve verdiğimiz yemin bana kızıl tüylü develere sahip olmaktan daha sevimli gelir. Bugün olsa, çağırılsam yine giderim." Peygamberliğin öncesinde gerçekleşen, yine şirk içerisinde yaşayan bir toplumdan çıkan erdemlilerin davranışı olarak adalet örneği ortaya çıkıyor.

Bir diğer olay, yine peygamber Efendimizin nübüvvetinden önce gerçekleşen ve Peygamber Efendimizin fiilinde ortaya çıkan adaletin örneği: Yine peygambere nübüvvet sonrasında düşmanlık edenlerin arasında meşhur olan Ebû Cehil ile ilgili bir olayı aktarmak istiyorum. Ebû Cehil de Zübeydoğullarından birisinin malını değerinden daha düşük almak için Mekke'deki o işle ilgilenen kişilerin bu malı almasına mâni oluyor. Dolayısıyla bu kişinin mallarını satmasına engel oluyor. Amacı malları ondan daha ucuza almak. Peygamber Efendimiz buna muttali olduğunda henüz peygamberlik gelmemişken, özellikle gidiyor ve o kişinin mallarını değerinde satın alıyor. Burada Peygamber Efendimizin sadece adaletli davranması değil; aynı zamanda adalet namına cesaretli davranması var. Ebû Cehil o dönemin güçlü tacirlerinden, Mekke'nin önde gelenlerinden bir isimdir.

Fakat Ebû Cehil diğer insanlara mâni olmasına rağmen Peygamber Efendimize mani olamıyor. Peygamber Efendimiz burada bir şecaat örneği göstererek adaleti tesis etme maksadıyla o kişinin, o haksızlığa uğraması muhtemel kişinin imdadına koşmuş oluyor. Peygamber Efendimizin nübüvvet öncesinde bu gibi örnekleri vardır.

Nübüvvetin sonrasında bize hadislerle ulaşan Peygamber Efendimizin doğrudan bizzat kendisinin uyguladığı yahut sözleri merkezinde bize aktarılan adalet merkezli pek çok mesele var. Bunlardan belki en bilineni Peygamber Efendimizin kızıyla alakalı olarak kamusal adaletin nasıl tecessüm etmesi gerektiğiyle alakalı evrensel bir ilkeyi bize hatırlattığı meşhur bir mesele var. Mahzunoğullarından Fatıma isimli bir kadın bir hırsızlık yapıyor ve bu hırsızlıktan sonra tabii ki şârinin hükmü belli, elinin kesilmesi gerekiyor. Fakat bu eşraftan birisinin kızı. Onlar da peygamberin en sevdiklerinden birisi olan Üsame bin Zeydi şefaatçi tayin ediyorlar. Onu Peygamber Efendimiz'e gönderiyorlar ve bunun cezasının hafifletilmesini istiyorlar. Peygamber Efendimizin hayatında sinirlendiği, kızdığı ender birkaç mesele vardır, bu onlardan birisidir. Derhal çıkarak diyor ki: "Allah'a andolsun ki Muhammed'in kızı Fatıma da olsa onun elini keserim.". Şimdi burada iki önemli mesele var. Bir tanesi çok açık. Yakınlarımız da olsa eğer adalete aykırı ise onların lehinde bir tavır, davranış göstermek bizim için uygun olmaz. İkincisi ve daha önemlisi belki bu gibi netameli konularda sevdiklerimizle bize yaklaşmak istenebilir. Adaleti yaralayacak, zedeleyecek hususlarda sevdiklerimizle aracılık yapılmaya çalışılabilir. Bu belki de bizim doğrudan imtihanı kaybetmeye yaklaştığımız bir alan olabilir. Buraya dikkat etmemiz gerekiyor. Bu iki husus oldukça önemli. Nitekim Nisa suresinin 135. ayetinde anne babanız, akrabalarınız aleyhine de olsa şahitliği adaletle yapmamız emredilmektedir. Bu ayetin meali zengin de olsa fakir de olsa adaletten şaşılmaması gerektiğini, çünkü hangisinin daha müstahak olduğunu ancak Allah bilir şeklinde açıklanabilir. Burada da bize doğrudan doğruya yakınlarla ki bu durum bugün de İslam dünyasında muttali olduğumuz bir imtihanımız. Bugün de karşılaştığımız bu yakın kayırmacılığı, akraba kayırmacılığı gibi hususlarda doğrudan Cenâb-ı Hak bize böyle ayeti kerimede ifade ediyor. Bir de peygamber efendimiz en sevdiği olan kızını örnek göstererek eğer o da yapmış olsaydı ben yine onun cezasını verirdim diyor. Bu da bir diğer önemli husus.

Adalet bahsiyle ilgili olarak tabii akla gelen ilk konulardan bir tanesi hukuki bir kavram olarak adalettir. Adaletin hayatımızın her alanına yayılan çok çeşitli

veçheleri olduğundan bahsettik. Dinimiz de bu alanlarda ifrat ve tefritten uzak itidal yolunu tavsiye etmektedir. Fakat dar anlamıyla hukuki adalet olarak baktığımızda yargıda adalet açısından Peygamber Efendimiz bize iki noktada örneklik sunuyor. Bir tanesi Peygamber Efendimizin Yemen'e gönderdiği kişilerden biri Hz. Ali'dir. Muaz b. Cebel'i de gönderiyor ama Hz. Ali'yi gönderirken ona önemli bir şey söylüyor. Çünkü oraya giden kişi orada hem adeta bir vali gibi davranacak hem bir hâkim-hakem gibi davranacak. Bununla alakalı tavsiyelerinde Peygamber Efendimiz "İki kişi arasında hükmettiğinde birincisinin iddialarını duyduktan sonra ikincisini dinlemeden asla hüküm verme." diyor. Bu daha sonra bizim edebü'l-kâdî literatürümüzde, muhakeme usulü ve yargı etiği literatürümüzde belirgin bir şekilde ortaya çıkan ilkeye dönüşecektir. Dolayısıyla iki hasım bir hâkimin ya da hakemin karşısına geldiğinde iki tarafın da eşit seviyede dinlenilmesi ve bundan sonra bir hükme ulaşılması gerekir. Adalet bunu gerektirir. Hatta bizim bu az önce bahsettiğim literatür içerisinde çok daha detaylı birtakım hükümler vardır. Mesela hâkim iddia makamına selam vermişse mutlaka savunma makamına da selam vermek zorundadır. Birine gülümsemişse diğerine de gülümsemek zorundadır. Eğer bulunduğu yerde birisinin düğününe gittiyse başkalarının da düğününe gitmek zorundadır. Peygamber Efendimizin bu birinci tavsiyesi dolayısıyla bu gibi hususlara dönüşüyor.

İkinci tavsiyesi bizim için çok önemli. Adalet söz konusu olduğunda dünyada mutlak adalet gerçekleşmez. Mutlak adalet ahirette gerçekleşecektir. O yüzden bizde kazai yargısal adaletin yanı sıra adaletin diyani bir tarafı vardır. Bu adalet açısından Peygamber Efendimiz'den nakledilen meşhur bir diğer rivayet, bu bahsi geçen rivayetler muteber kaynaklardandır. Burada der ki Peygamber Efendimiz: "Sizden iki kişi bana davalaşarak geliyorlar. Bu iki kişiden birisi olur ki kendi davasını bana daha iyi anlatır, kendi iddialarını bana daha iyi temellendirir ve ben ona hak etmediği halde bir hak tayin ederim. Fakat bilsin ki o verdiğim hak cehennem ateşinden bir parçadır." Burada Peygamber Efendimiz nübüvvet temsilcisi olmakla birlikte elbette Peygamber Efendimiz de bir beşerdir. İçtihadıyla amel ettiği yerler elbette olmuştur. Bu gibi yerlerde daha sonra tabii bir hata ya da birisinin hakkına girme gibi bir şey olduğunda Cenâb-ı Hak tarafından uyarılır. Ancak burada Peygamber Efendimiz bize çok önemli bir mesaj veriyor. Diyor ki size içinde bulunduğunuz şartlar, kurallar bugün itibariyle kanunlar birtakım haklar verebilir, fakat bu hak diyani açıdan gerçek anlamda sizin hakkınız olmayabilir. Siz kendinize kendi menfaatinize maslahatınıza olacak şekilde bütün şartları düzenleyebilirsiniz, fakat bir de bunun ahireti var.

İslam dininin en temel vurgusu ahiret merkezli olmasıdır. Biz dünyevi olarak birtakım sıkıntılarla karşılaşabiliriz, birtakım nimetlerle karşılaşabiliriz. Fakat bizim için asıl olan ahirettir. Biz ahiret merkezli bir dünya tasavvuru kurarız. Nitekim burada Peygamber Efendimiz diyani bir tarafa dikkat çekmiş, yargısal olarak ya da görünürde hak sahibi olsak da eğer gerçek anlamda hak etmiyorsak bir şeyi bundan uzak durmamızı bize tavsiye etmiştir. Yine Peygamber Efendimizin insanlar arasında adaletiyle alakalı bu örneklerin yanı sıra işçilere karşı da ecrini ekleyebiliriz. İşçi henüz teri kurumadan ona ücretini verin şeklindeki tavsiyesine ek olarak daha sonra bizim kaidelerimize girecek bir tavsiyesinde işçiler arasındaki adaleti gözetmeyi bize emreder. Sadece işçiler değil, sevdiklerimiz arasında da adaleti emreder. Yine Peygamber Efendimize gelen sahabeden birisi ben falanca oğluma bir mal verdim, fakat diğerine vermedim deyince Peygamber Efendimiz bunu böyle yapmamasını, çocuklar arasında adil olmasını emrediyor. Nitekim daha sonra da bizim fıkıh kitaplarında eğer bir mal paylaşılacaksa evlatlar arasında denk bir paylaşımın yapılması gerektiği, eğer olağandışı bir gerekçe varsa bu denkliğin ancak aşılabileceğini söylüyor.

İnsanlar yakınlarımız toplumsal adalet yargısal adalet bütün bunların dışında hayvanlar için Peygamber Efendimiz'de adalet mefhumu görülmektedir. Peygamber Efendimiz kendilerine çok büyük yükler yüklenen develerle alakalı olarak Allah'ın bu dilsiz mahlukatı hakkında Allah'tan korkun, der. Dolayısıyla burada da biz bütün tasarruf yetkisine sahip olduğumuz eşyada, hayvanda, canlılarda ya da daha yetkili olduğumuz kişilerle alakalı olarak yapmamız gereken, içinde bulunmamız gereken tavır adaletli olmaktır, adaletli davranmaktır.

Bütün bu adalet kavramının tezahür ettiği farklı alanlar ve kişilerden sonra belki de son olarak kişinin kendisiyle alakalı olarak adaletli olması konusu gündeme getirilebilir. Burada da Peygamber Efendimiz ile ilgili bilinen bir olayı anlatabiliriz. Vefatının yaklaştığı dönemlerde sahabeye "Sizden her kim benim üzerimde bir hakkı, bir kısası, bir diyeti, isteyerek ya da istemeyerek yaptığım bir şey varsa gelsin ve o hakkı benden alsın." der. Bunu birkaç kez tekrar ettikten sonra sahabe içerisinde yaşlıca bir zat kalkıp der ki: "Ben seferdeyken sizin kamçınız bana isteyerek ya da istemeyerek değdi, bunun kısasını yapmak istiyorum." Peygamber Efendimiz de sorgusuz sualsiz gömleğini, kamisini sıyırır. Bunun üzerine bu yaşlı sahabe eğilir ve Peygamber Efendimizi sırtından öper ve asıl maksadının bu olduğunu söyler. Tabii burada bizim için önemli mesaj ahirete bir adaletsizlikle, bir kulun hakkını alarak gitmemek, bununla alakalı önemli bir hassasiyet

taşıyor olmak olmalı. Nitekim Peygamber Efendimiz borçlu olarak ölen kişilerin namazını bizzat kıldırmamıştır. Borçlu olarak öldüyse ve o borcu karşılayacak mal da bırakmamışsa o malla borç tamamlanmamışsa kardeşinizin cenaze namazını kılın der, fakat kendisi kılmaz. Dolayısıyla Peygamber Efendimiz adalet kavramının başlangıçta söylediğimiz şemsiye bir kavram olarak adalet kavramının hayatın her alanında tezahür eden itikat, amel, ahlak alanlarında tezahür eden vecihlerinin hepsinde bizim için örneklik oluşturmuştur. Bize bu alanda da Cenâb-ı Hakk'ın mesajlarını Kur'an'da iletmesinin yanı sıra uygulaması ve sözleriyle de rehberlik etmiştir.

Cenâb-ı Hak'tan hayatımız boyunca adil davranmayı, adaleti ikame etmek için Peygamber Efendimiz gibi cesur olmayı niyaz ediyorum ve herkese hayırlı bir ramazan diliyorum.

Sinemada Hz. Peygamber'i Anlatmak

Murat Pay
Sinema Yönetmeni

1) Hz. Peygamber'i işlediğiniz çalışmalardan bahsederek başlayabilir misiniz?

Öncelikle davet ettiğiniz için ben teşekkür ederim. Bu çalışmanız hem faydalı olur hem de Ramazan programı müddetince güzel bir şeye vesile olur inşallah. Benim iki tane uzun metrajlı kurmaca belgesel filmim Hz. Peygamber ile ilgilidir. İlki Mevlid-i Şerif hakkında bir mevlit meşkini anlatıyor. Türk musikisi üzerinden bir usta-çırak hikayesi ama aslında filmin her tarafında yani filmin bütün damarlarında gezinen Efendimiz Aleyhisselam'a olan muhabbetin ortaya çıkardığı neşe ve coşku. Diğer film ise mirâciyye hakkındadır. Mirâciyye, bahsettiğimiz Mevlit anlatısının miraciye kısmının özelleştirilmiş bir hikâye biçimi. Yani aslında Efendimiz Aleyhisselam'ın Miraç mucizesinin ilk etapta bir şiir olarak dile getirilmesi akabinde de bu şiirin musiki dünyasında tasvir edilmesi, diyebiliriz. Biz de bunu filme dönüştürmeye çalıştık. Fakat mirâciyye geleneğinde günümüze gelen bilgiler son derece kısıtlı, hele ki mevlidle kıyaslarsak. Dolayısıyla kaybolan demeyelim de biraz saklanan, gizlenen bir mirasın peşinde koşan bir film yapmaya çalıştık. Ama dolaylı olarak aslında iki filmin de ana teması Efendimiz Aleyhisselam ve O'na dönük muhabbetin ortaya çıkarmış olduğu sanat eserleriydi.

2) Bu iki filmi çekme kararı nasıl başladı?

Mevlid ile alakalı yaptığımız belgeselin hikayesi, Süleyman Çelebi'nin Mevlit kitabını bir sahafta kelepire, hatta fiyatını hatırlıyorum bir lira idi o zaman, satın almamız ile başladı. Ben köylerde çokça mevlit dinlemiştim; hatta küçükken şerbetler vesaire gibi detaylar kafamda yer etmiştir. Ama Süleyman Çelebi'nin Mevlid metni ile birebir yüzleşmemiştim. Aslında kitabı eve aldıktan sonra belki bir sene, altı ay elimize almadık. Fakat bir gün, o zaman tabii çocuklarımız da küçük, daha doğrusu tek çocuğumuz var, eşim Ayşe Hanım dedesinden duyduğu şekli ile Mevlit metnini geceleri yatarken çocuğa okumaya başladı. Dedesinden duyması derken annesinden duymuş, annesi de babasından duymuş. Mevlidin basit bir kalıpta okunmasından bahsediyorum: "Allah adını zikredelim evvela, vacip oldu cümle işte her kula." Sürekli tekrar eden ritimle beyitler devam ediyor. Şöyle bir durum oldu. Çocuk bunu her akşam dinlemek istedi. Çocuk ne kadar anlıyordu, bilmiyorum. Yatarken okunduğu için ben de dinlemeye başladım. Metin beni çok etkiledi. Yani şu şaşırtıcı geldi. 600 yıl önce yazılmış ama öyle tesirli ki insanın tüylerini bazen diken diken ediyor. Derken çocuğu bile bu kadar etkileyen ve halihazırda bir musiki dünyasına sahip bu metnin filmini yapamaz mıyız

dedim. Mevlid filmine böyle başlamış olduk. Miraciye ile ilgili belgesele ise farklı bir sebeple başladık. Bir gün mevlit belgeselini çektiğimiz arkadaşlarımızdan bir tanesi Türk musikisinin en önemli eserlerinden birisi diye mirâciyyeden bahsetti. Hiç duymamıştım. Nayi Osman Dede'nin Mirâciyye diye bir eseri vardı, çok büyük bir eserdi ve ben hiç dinlememiştim. Bu biraz gururuma dokundu. Eserin bir bahrinin kayıp olduğunu da öğrendim. Böyle mi demek lazım bilmiyorum ama eser adeta kıyıda köşede kalmış, unutulmuş gibiydi... Derken bununla alakalı bir şey yapmak lazım diyerek yola çıktık.

3) Burada amaçlarımız nelerdi?

Bir filmin konusunun beni niye, nasıl çektiğini çok net ifade edemem ama netice itibariyle bu kültürün, bu coğrafyanın ürettiklerinin bir parçasıyım. Parçası olduğum için coğrafyanın ortaya koyduğu her şey benim de dikkatimi çekiyor. Bunlarla bir arada olmak, bunlarla yeri geldiğinde tanış olmak bana önemli geliyor. Sanırım biraz da kader.

4) Hz Peygamber'i sinemada anlatmak bizlere neler sunabilir?

Efendimiz Aleyhisselamın görsel dünyadaki karşılığı konusunda elimizde çok fazla film yok. Yani bunu ilk başta ifade etmek lazım. Bildiğimiz Çağrı filmi var. Akabinde bir animasyon filmi çekildi. Bir de Mecid Mecidi'nin çekmiş olduğu bir film sözkonusu. Yani aslında büyük bir külliyattan bahsedemiyoruz. Bana iki yönlü bakılabilir gibi geliyor. Efendimizle ilgili film yapmak demek illaki siyer filmi yapmak demek değildir. Çünkü Efendimiz Aleyhisselam ile ilgili bugün de yaşayan, diri bir şekilde var olan şey bence onun ahlakı ve ortaya koyduklarıdır. Onlara dair, o meseleleri konu edinen her film bence Efendimize Aleyhisselam ile ilgili filmler olarak kabul edilebilir. Benim kanaatim bu açıkçası. Dolayısıyla bu konuda çok umutsuz bir tablo görmüyorum. Ama bunu odağa alan üretimler o kadar fazla değil. Evet tabii ki de insanın dünyasının, iyi ahlakının anlatıldığı filmler var ve belki bunların bir kısmı bu çerçeve içerisine girebilir. Ama bu perspektifi doğrudan esas alarak yola çıkan projelere çok fazla rastlamadım. Umarım uzun vadede bunlar çoğalır.

5) Olması bizlere neler sunar?

Ben bazı meselelerde çocuklarıma veya küçüklere bakarak konuşabilirim. Netice itibariyle görsel bir çağda yaşıyoruz. Her ne kadar sözlü kültürün mirasını devralmış olsak da bugün sözlü kültür görsel kültür ile biraz yer değiştirdi. Dolayısıyla aktarım dediğimiz hadise görsel kültür üzerinden gerçekleşiyor. Yani şöyle ifade edeyim, bazı örnekleri veya tecrübeleri biz artık görsel kültür üzerinden ediniyoruz. Örnek olarak bir çocuk bir hayvanı bile tasvir ederken gerçeğini gördüğünde çizgi filmdekine referans yapabiliyor. Dolayısıyla bunun bir şekilde görsel dünyadaki çözümlemelerini ortaya koymak gerekiyor ki bir aktarım gerçekleşsin. Ben elzem olduğunu düşünüyorum. Daha iyi başka bir yolu var mı, onu bilmiyorum.

6) Hz. Peygamberin anlatırken nelere dikkat etmek gerekir?

Bu benim çok rahat cevap verebileceğim bir soru değil. İyi yapılması gerekiyor ama sınırlar var tabii ki. Eğer kastınız Efendimiz Aleyhisselam'ın suretinin gözükmesi ise bu tartışmayı artık biraz aştığımızı varsayıyorum. Cemal Şakar'ın ifadesiyle 'Suret meselesi surat olarak algılanıyor.' maalesef. Bence buna indirgememek gerekiyor. Daha derin anlamlar katarak temsil ile ilgili veya göstermekle ilgili meselede özgün çözümler bulunabilir diye düşünüyorum. Çağrı filmi 70'li yıllarda çok parlak bir çözüm üretmişti. Ama şimdi bugün yeniden bir şeyler yapılırken aynı çözümleri tekrar etmenin bir fayda sağlamayabilir. Yeni, farklı ve bugünün insanına hitap eden çözümler mümkün olmalıdır. Sadece şu noktayı ifade edebilirim. Bu alanda bu meselelerle ilgili filmler yapılırken o dünyayı anlayan, hisseden insanların işin içinde olması önemli geliyor bana. Özellikle senaryo ve yönetmenlik kısımlarında...

7) İslam dünyasının Hz. Peygamber'i sinema üzerinden işleme potansiyelini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bugün Türkiye ciddi görsel üretici konumundadır. Bunun ana damarı da dizilerdir. Bu kadar görsel malzeme üretilen bir dünyada öne çıktığınız bazı alanlar Türkiye'nin bir potansiyelinin olduğunu gösteriyor. Tevarüs eden bir gelenek, kültürel birikim var. Bu birikimin bugün olması gerektiği gibi açığa çıktığını veya onunla doğru rabıta kurulup da istifade edildiğini söylemek pek mümkün değil. Kesintiler var. Yani birileri bir yere kadar taşımış ama onu öteye götürmek imkânı olmamış. Her halükârda Türkiye'nin potansiyeli olduğuna inanıyorum. Sadece

bu potansiyel çok kısa sürelerde açığa çıkan bir şey değil. Bunları bir birikim, bir tohum gibi düşünmek lazım ve çalışmaları yavaş yavaş hata yapmayı da göze alarak ortaya koymak lazım. Ortaya koydukça daha iyisini yapmanın önü açılacaktır.

8) Hz. Peygamberi anlatabileceğiniz farklı çalışmalar yapmayı düşünüyor musunuz?

Tabii ki bazı projeler var. Bir şekilde değiyor. Mesela şu an yazdığımız bir projenin, bir uzun metraj sinema filminin içerisinde yine var. Bir şekilde işin içerisinde dahil oluyor. Bu konuyu nasıl tanımlamak lazım bilmiyorum ama insan sevdiği, muhabbet ettiği şeyden o nispette bir geri dönüş alıyor. Eğer belli bir oranda muhabbet veya bağ söz konusuysa yaptığımız her işin bir parçası bir şekilde buralara değecektir diye düşünüyorum.

Ben teşekkür ederim. Hayırlı ramazanlar olsun herkese.

Hz. Peygamber Örnekliğinde Vefa

Ahmet Murat Özel
Doç. Dr., İbn Haldun Üniversitesi Öğretim Üyesi, Şair ve Yazar

Vefa kelime anlamı olarak daha önce kurulmuş olan bir dostluğu devam ettirilmesi anlamına geliyor. Vefada korumakla alakalı bir içerik vardır. Hem kurulmuş olan dostluğu korumak hem daha önceki görülmüş olan ihsan, ikram ve iyiliğin hatırasını da korumak anlamına geliyor. Mesela sırrı korumak da vefa ile bağıntılıdır. Aslında biz vefa hakkında konuşurken şöyle bir şey hissediyoruz (Tek tek bunu bütün ahlaki terimler, ahlaki ilkeler için de söyleyebiliriz). Herhangi bir ahlaki niteliği yetkinleştirdiğimiz zaman, onu üst düzeyde bir ahlaki pratik haline getirdiğimiz zaman diğer ahlaki nitelikler de seviye kazanıyorlar. Yani bir insan mesela hakikaten cömertliği ihya ettiği takdirde bu insan aynı zamanda tevazuu da öğrenebiliyor, alçakgönüllülüğü de öğrenebiliyor. Bileşik kaplar gibi herhangi bir ahlaki prensip diğer prensiplerin de beslenmesine yol açıyor. Peygamber Efendimizin kendisine sorulan sorular karşısında verdiği tikel bazı öğütler vardır. Öfkelenme der birine, öbürüne ana-babaya iyilik yap derken bir diğerine akrabaya vefa göster der. Bunlardan herhangi bir tanesini hakkıyla gerçekleştiren kimse aslında diğerlerini de beslemiş oluyor. Bunlar bize çok tikel gibi geliyor ama ahlak böyle bir şey değil. Ahlakta bir tanesinin yetkinleştirilmesi diğerlerinin yetkinleştirilmesine olanak sağlıyor. İkincisi herhangi bir ahlaki ilke insanlar arasındaki ilişkilerde geçerlidir. İnsan tek başınayken ahlaka daha az ihtiyaç duyar. Bir adada tek başına yaşayan bir insanın ahlaki sorunları, ahlaki krizleri pek olmaz. Çünkü kime karşı kibirli olacak, kime karşı yalan söyleyecek, kimin gıybetini yapacak, kime haksızlık yapacak? Tabiatla bir ilişkisi var. Tabiat ve insan ilişkisi de insan ve insan ilişkisi gibi değildir. İnsanlar arasındaki ilişkilerdeki bir ahlaki ilkeyi, prensibi gerçekleştirmek aynı zamanda insan ile Allah arasındaki ilişkiye de yansıyor. Yani insanlarla ilişkimizin nasıl olduğuna bakarak Allah ile olan ilişkimizin nasıl olduğuna dair bir kanaat yürütebiliriz. Bunun vefa ile de bağlantılı çok veciz bir ifadesi var. Peygamber Efendimizin (sav) insanlara teşekkür etmeyen Allah'a şükretmez, şükredemez mealindeki hadisi şerif bize bunu söylüyor. Yani Allah'a giden yol insanların arasından geçiyor da diyebiliriz. Cennete doğru giden bir yol, rızaya doğru giden bir yol, ahirete doğru giden bir yol... İşte bu Allah'a, rızaya, cennete giden yol aslında dağlardan, ormanlardan geçmiyor. İnsanlar arasından geçiyor. Dolayısıyla vefa ile alakalı biz Allah'a karşı vefa ile insanlara karşı vefayı; Allah'a karşı sıdk ile insanlara karşı dürüstlüğü; insanlara karşı cud, seha, cömertlik ile, Allah'a karşı canımız, kanımız, malımız, bilgimiz, bedenimizle cömertlik göstermek arasında bağlantılar var. Birini gerçekleştirmek diğerini gerçekleştirmeye, birine şükretmek diğerine teşekkür etmeye kapı açıyor. Dolayısıyla vefayı bir kere böyle almamız lazım. Bütün ahlaki ilkeleri böyle almak lazım.

Peygamber Efendimizin vefasından bahsedeceğiz. Bize göre bütün ahlaki vasıfların, ahlak-ı mahmude dediğimiz, övülmüş olan vasıfların tamamının en yetkin, en kemal, en yüksek temsilini O'nun hayatında görüyoruz. İnsan-ı kâmil dediğimiz zaman O'nu hatırlıyoruz. Bu konuda bazı örnekler vermek istiyorum. Bu örnekleri teyit ettim ve farklı örneklerle de karşılaştım. Onlardan bahsederken biraz mahcubiyet duyuyorum. Bunun sebebi Peygamber Efendimizin herhangi bir niteliğini, ahlaki vasfını anlatırken şöyle bir örnek var, bir de şurada bir örnek var diye örnek seçmek bende bir haya uyandırıyor. Sanki örnekler bundan ibaretmiş gibi bir his uyanıyor. Vefayla alakalı 5 tane örnek buldum ama bu kadar mı, asla değil. Örnekler 10-15-105 taneyle mi sınırlı? Bunların hepsi az. Ne kadar örnek bulsak az. Şöyle demek gerekiyor. Vefa mı... Uykusu, uyanıklığı, insanlarla ilişkisi, akrabayla ilişkisi her biri vefa örneği demek lazım. Haya mı... her hali hayaydı. Cömertlik mi... her hali cömertti. Aklımıza hangi ahlaki vasıf geliyorsa her hali öyleydi. Bunların tamamı O'nda canlı, yaşıyor ve boşluk bırakmayacak şekilde görünüyor. Şimdi benim hayatımda vefa örneklerini ararsam 5 tane, 7 tane bulurum. Vefasızlık örnekleri de cömertlik örnekleri de cimrilik örnekleri de bulurum. Bu bana yakışır. Bizim gibi insanlara yakışır. O'nun hayatına bu şekilde bakmakta bir sıkıntı olduğunu düşünüyorum ama olsun, bizim anlayacağımız şekilde, bir insan olarak bize örneklik sunabileceği şekilde bazı örneklerden bahsetmek istiyorum. Bunlardan bir tanesi birçok açıdan örnek olabileceği için benim dikkatimi çekiyor. Mescid-i Nebevi'nin temizliği ile meşgul siyahi bir hanım var. Bir çöp bulduysa onu kaldırıyor, etrafın temizliğiyle gönüllü olarak meşgul oluyor. Peygamber Efendimiz bir gün bu hanımı göremiyor. Kendisini soruyor ve vefat ettiğini duyuyor. Bunun akabinde kendisine neden söylenmediğini soruyor. Hemen ivedi bir şekilde kalkıyor ve kabrine gidip ziyaret ediyor. Şimdi bu olayı Hz. Aişe'nin çizdiği tasvirle Peygamber Efendimizin meşguliyetleri dahilinde düşünelim. Sürekli insanlar Peygamber Efendimiz'i bir yere çekiştiriyor. Birinin nikahı, birinin ayrılığı, birinin ihtiyacı, birinin kaybı, savaş hazırlığı, eğitim, ashab-ı suffa.. ve bütün bunların ortasında mescidin görünüp kaybolan, oranın temizliğini yapan ama böyle görünüp kaybolan bir hanımın O'nun takibinden kaçmaması, onu takip etmesi, görmeyince merak etmesi mesela, beni etkileyen bir vefa örneğidir. Şimdi Hz. Hatice validemizin vefatından sonra onu ömür boyu hayırla yad etmesi anlaşılabilir bir şey. Kendisi hem eşi hem de destekçisiydi. Ama bu mesela daha kritik bir vefa örneği. Bütün bu meşguliyetlerinin ortasında oradaki ismini bilmediğimiz (kaynaklar siyahi bir hanım diyor), pek kimsenin bilmediği gönüllü olarak temizlik yapan bir hanımın yokluğunu fark etmesi benim için daha kritik ve çıtayı daha yukarı koyan bir örnektir.

Hz. Hatice validemizin arkadaşı ile yıllar sonra, yaşlılığında karşılaşınca ona gösterdiği saygı, yerini vermesi, iltifat etmesi, Hz. Hatice validemizin arkadaşı olduğu için bu özeni göstermesi ya da yıllar sonra süt kardeşiyle Hevazin Gazvesinden sonra karşılaşıp ona iltifat etmesi. Süt annesi Hz. Halime'ye her ziyaretinde anneciğim diyerek karşılaması, kendi örtüsünü altına vermesi. Çocukluğunda kendisine annelik yapan, o benim annemdi diye hatırladığı Ebu Talib'in eşini sitayişle hatırlaması ve bunları hiç unutmaması gibi birçok husustan bahsedilebilir. Yine bana etkileyici gelen başka bir örnek Necaşi hakkındaki tavrıdır. Necaşi'ye karşı İslam muhacirleri ilgi duyarlar, orada güzel karşılık görüyorlar. Buradan döndükten sonra güzel şeyler aktarırlar. Vefat ettiği zaman Peygamber Efendimiz onu sitayişle anıyor, gıyabi bir cenaze namazı kılınıyor. Sonra bir şekilde Necaşi'nin oğlu Medine'ye ziyarete geliyor. Orada mesela onu büyük bir iltifatla karşılıyor. Necaşi görmediği, karşılaşmadığı bir dost, doğrudan bir iyiliğini görmediği biri. Başta adil bir Hıristiyan kral olarak yanına arkadaşlarını gönderdiği birisiyken orada arkadaşlarının gördüğü iyiliği hiç atlamaması ilginç bir örnektir. Bir de şu ilgi çekici. Ahlak hep kriz anlarında tebellür eden, kristalize olan bir şeydir. Yani kriz yoksa ahlakı ölçme, test etme şansımız yok. Kriz varsa ahlak test edilebilir. Şimdi yine etkileyici bir örnek bence. Hicretin gecesi Peygamber Efendimizin hicret edeceği gece yani son derece kritik bir gece. Can tehlikesi var ve Mekkeliler onu bırakmamaya hatta öldürmeye yemin etmişler. Öyle bir durumda Hz. Ali'ye kendisindeki emanetleri veriyor. Bu hepimizin defalarca emanete riayet bahsinde dinlediğimiz, aktardığımız bir olaydır. Bu emanet sahiplerine gösterdiği vefa ve bunun en kritik zamanda yaşanıyor olması dikkat çekicidir. Hem can tehlikesinin olduğu bir an hem de göç etme niyetinin artık fiiliyata geçtiği en kritik zamanda bütün bunlara sahip çıkıyor olması, emanet ederek yola çıkıyor olması bence yine çok kritik bir örneklerden bir tanesidir. Burada tabii şunu söylemezsek eksik olur. Vefa meselesine bizim ahlakçılarımız, ilim irfan ehlimiz yaklaşırken bütün ahlaki ilkelere yaklaştıkları gibi katmanlı yaklaşıyorlar. Mertebeler tahayyül ediyorlar. Bu mertebelerden vefa ile alakalı en önemli, en temel mertebe Allah'a karşı vefadır. Efendimizin hayatındaki örneklere ve vefa pratiklerine baktığımız zaman bizim de belki birinci odaklanmamız gereken O'nun Allah'a karşı olan vefası, uğrundaki sabır ve sebat örnekliği ve buradan taşarak insanlara doğru temas eden, tanınmadık siyahi bir kadına ulaşan, görmediği başka bir memleketteki krala kadar ulaşan ve dalga dalga yayılan bir vefa, rahmet, merhamet, emanete riayet temsilini onda çok güçlü bir şekilde gördüğümüzü söyleyebiliriz.

Malum Ramazan ayındayız. Başka aylarda yapsak bile Ramazan ayındakiyle mukayese edilemeyecek bir ibadet var, oruç ibadeti. Sair aylarda Ramazan

ayındakinden ne kadar çok, zorlu, sıcak ve uzun günlerde yapsak bile Ramazan ayındaki kadar bir karşılığı, ağırlığı, sevabı, ecri yok. Nasıl biraz önce konuştuğumuz gibi ahlaki ilkelerin, vasıfların, niteliklerin, kemal vasıflarının nasıl katmanları varsa bizim ibadetlerle ilişkimizde de geçerli olan bir şeydir. Yani ibadetlerin uygulanmasında, bu ibadetlerin yaşanmasında da tıpkı ahlaki vasıfların içindeki derinleşme çabası gibi derinleşme çabasına ihtiyaç vardır. Orucun bizim konumuzla bağlantılı kısmı şu. Orucun kendisi bir söz vermeyken ve bu söz de gizliyken, vefa, kimseler yokken, kapalı kapıların arkasında bile sadık kalmayı içeriyor. Bu sözün vaadinin yerine getirildiği iftara kadar bu sözü tutmak gerekiyor. Bizim bu söze sadık kalmamız ve bu söze sadık kalırken gün boyu derinleştirerek, yani sadece midenin, sadece ağzın, sadece yemenin içmenin değil; daha derin anlamlarıyla aklın, fikrin, duyguların, hissiyatın, azalardan dilin, elin, midenin yaptığı gibi görünmeyen tarafımızın hissiyatımızın, fikriyatımızın, düşüncemizin zahiren yaptığımız, organlarımızla yaptığımız amele eşlik etmesi beklenir. Ahlakla ibadet arasındaki ilişki böyle bir ilişkidir. Son dönemlerde hâlâ yaşayan önemli ahlakçılardan birisi olan Taha Abdurrahman, ibadetlerin bir tür ahlak teknolojisi olduğunu söyler. Ahlakın yetkinleştiği, üretildiği, ahlaki sonuçların ortaya çıktığı bir teknoloji olduğunu söyler. Dolayısıyla namaz kılan kimse sadece karşılığını bir gün gelince almak üzere yatırım yapıyor değildir. Hayır, karşılığını hemen bu dünyada, o ibadeti yaparken yaptıktan sonra ahlaki olarak alması gerekir. Benzer bir şey oruç için de geçerlidir. Yani söze sadık olmak, emanete riayet ve bizim konumuz olan vefa mesela oruçta çok tebellür eden, kristalize olan ahlaki yetkinliklerden biridir. Azalarla, dışımızla, içimizle, görünen azalarımızla, görünmeyen potansiyellerimizle derinleştirebildiğimiz takdirde bizden ahde vefa temayüz eder, ahde vefa üretir bu teknoloji, ibadet teknolojisi ahde vefa ahlakını üretir. Sabır üretir. Cömertlik üretir. Diğerkâmlık üretir. Empati üretir. Bütün bunlar ahlaki sonuçlardır. Bu sonuçlara, tamamen Cenâb-ı Hakkın bir kurgusu olan bir ibadet üzerinden zahmetsizce ulaşırız. Biz bütün bu ahlaki yetkinliklerin her birine ulaşmaya çalışsak kendi programlarımızla çok daha zahmetli, uzun ve dolambaçlı bir yoldan ulaşacaktık. Oysa bu ibadetler ilahi kurgular olması sebebiyle bütün bu ahlaki sonuçları zahmetsiz, doğrudan, kestirmeden bize sağlarlar.

Hz. Peygamber'i Gençlere Anlatmak

Ayhan Öz
Doç. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi

Değerli dostlar, sevgili gençler hepinize saygılarımı ve selamlarımı sunuyorum. Hepinize hayırlı ve bereketli bir ramazan diliyorum.

Bugünkü konumuz gençlere Hz. Peygamber'i nasıl anlatabiliriz sorusu üzerine olacak. Önemli bir konu. Bunu birkaç açıdan ele almaya çalışacağım. Hz. Peygamber'i gençlere anlatmak demek Hz. Peygamber'i bütün insanlara nasıl anlatacağımıza ilişkin soruyla bağlantılıdır. Dolayısıyla soruyu aslında böyle sorarak başlamak gerekir. Hz. Peygamber'i insanlara nasıl anlatmamız gerekiyor? Burada tabii birçok şeyden bahsedilebilir. Ben burada iki temel noktayı anlatmaya çalışacağım. Sonra gençlerle ilişkili kısma yavaş yavaş ilerleyeceğiz.

Hz. Peygamber'i anlatırken iki temel ilkeyi gözden kaçırmamak gerekiyor. Bunlardan birincisi Hz. Peygamber'i bir bütün olarak anlatmaktır. Yani, Hz. Peygamber'in bir davranışını, bir uygulamasını davranışlarının bütününün arasından çekip alıp onun üzerinden "Hz. Peygamber böyle yaşardı, biz de böyle yaşamalıyız, bir müslüman dediğin bunu yapar, böyle davranmalıyız." gibi ifadelerle Hz Peygamber'i anlamaya ve anlatmaya çalışmak aslında resmin bütününü kaybetmek anlamına geliyor. O yüzden biz Hz. Peygamber'i bütün bu davranışların arkasında onu bu davranışlara iten temel ölçüleri, değerleri ve referansları ile birlikte tanımalıyız. Bugünkü gençlerin daha rahat anlayabileceği bir ifade ile aslında şöyle örneklendirebiliriz: Bizim gördüğümüz manzaranın aslında arka tarafında bugün teknik anlamda söylemek gerekirse bir algoritma var. Bize yansıyanlar var, fakat arka tarafında aslında daha başka daha temel ilkeler ve ölçüler var. Hz. Peygamberi anlarken de o ilkeleri, değerleri, motivasyon unsurlarını dikkate almak ve onun üzerinden Hz. Peygamber'i anlamaya çalışmak ve anlatmaya çalışmak lüzumu olduğunu düşünüyorum. Değinmek istediğim ilk nokta Hz. Peygamber'i bir bütün olarak görebilmektir. İkincisi Hz. Peygamber'i anlatırken tabii ki O'na saygı göstermek, değer atfetmek bizim için önemli bir görev. Fakat burada aşırı bir idealizasyona başvurmak, mübalağalı ifadeler kullanmak, Hz. Peygamber'i insanüstü bir varlık gibi göstermeye çalışmak aslında önemli bir sorun. Burada ölçülü olmakta fayda var. Biz bunu günlük pratiklerimiz içinde aslında sıklıkla görüyoruz. Hz. Peygamber'i öne çıkması gereken taraflar ile değil de daha tali diyebileceğimiz ama daha çok değer atfedilen yönleriyle görüyoruz. Mesela Hz. Peygamber'den kalmış bir emanete tazimi abartarak kimi zaman bir saygı gösterisinde bulunuyoruz. Bu sakal-ı şerif olabilir, hırka-i şerif olabilir. Hz. Peygamber'in insan olduğunu, insan vasfıyla peygamberlik görevini yerine getirdiğini ve

bu özelliği sayesinde insanlar, Müslümanlar ve gençler tarafından örnek alınabileceğini unutmamak gerekiyor. Hz. Peygamber'i insan ötesi bir varlığa dönüştürdüğümüzde aşırı kutsiyet atfettiğimizde aslında O'nun örnek alınabilirliğini de büyük oranda zedelemiş oluyoruz. Bu anlamda Hz. Peygamber'in bir uyarısının olduğunu da akılda tutmak gerekiyor. Nitekim Hristiyanların Meryem oğlu İsa'ya yaptığı gibi bana karşı aşırı, mübalağalı hürmet göstermeyin mealinde bir uyarısı var. Bu uyarıyı dikkate almak gerekiyor. Hz. Peygamber bir beşer olarak yaşadı. Normal bir insan olarak hayata tutundu, mücadelesini verdi. Kimi zaman sıkıntı yaşadı, kimi zaman üzüldü, kimi zaman kederlendi. Her şey istediği gibi olmadı. Öyle elini şıklattığında olağanüstü şeyler sürekli karşısına çıkmadı. Savaşta kimi zaman üzüldü, yaralandı. Yani kendi gerçekliği içinde Hz. Peygamber'in hayatını kendi doğal akışı içerisinde Hz. Peygamber'i anlamaya ve anlatmaya çalışmakta fayda var diye düşünüyorum. Çünkü bu, özellikle gençlerde, eğer böyle çok menkıbevi, çok idealize edilen bir örnek üzerinden Hz. Peygamber anlatmaya dönüşürse çok kabul görmüyor. Hz. Peygamber'i kendi gerçekliği ile ilişkilendirerek gençlere sunmanın bizim için öncelik olması gerekiyor.

Hz. Peygamber'e anlatırken nereden başlamak gerekiyor sorusuna ben şöyle bir cevapla karşılık bulmaya çalıştım. Hz. Peygamber'i anlatmak demek aslında Hz. Peygamber'in kendisini nasıl anlattığına bakmak demektir. O kendisini çevresindeki insanlara, çocuklara, gençlere, yaşlılara gayrimüslimlere, Yahudilere nasıl anlattı? İnsanlarla nasıl bir iletişim kurdu? Bu bahsedeceğimiz başlık ilk başta söylediğim temel konuyla da ilişkili. Yani Hz. Peygamber'i bir bütün olarak görmek ve onun hayatına yön veren değerleri, ilkeleri, inançları, kalıpları, aslında merkeze almak. Hz. Peygamber'in bu anlamda benim tespit edebildiğim, bugün konuşabileceğimiz tabii ki bahsedilebilecek birçok ilke var ama benim özellikle dikkat çekmek istediğim birkaç tane nokta var. Bunlardan bir tanesi Hz. Peygamber güven verdi. İkincisi Hz. Peygamber değer verdi. Üçüncüsü Hz. Peygamber bir ideal verdi. Bence bu üçünü bir araya, üst üste koyduğumuzda işte etrafındaki insanları nasıl etkilediğini, onlarla nasıl bir bağ kurduğunda çok rahat okumamız mümkün hale geliyor. Dolayısıyla ben bu üç kavram üzerinden Hz. Peygamber'i nasıl anlamamız gerekiyor sorusunu biraz açmaya çalışacağım. Daha doğrusu Hz. Peygamber kendisini nasıl anlattı sorusu üzerinden meseleyi buraya bağlayacağım.

Hz. Peygamber'in etrafındaki insanlara güven verdiği hepimizin malumu. Yeni karşılaştığı veya tanıştığı farklı insanlarla bir ilişki tesis ederken ilk başta karşı tarafa verdiği mesaj ben güvenilir birisiyim oluyor. Hepimizin bildiği üzere Hz.

Peygamber çocukluk dönemlerinden başlayarak ortaya koyduğu ahlaki tavırla, doğru sözlülüğü ile, emaneti sahiplenmesiyle etrafındaki insanlar tarafından "Güvenilir Muhammed" yani "Muhammed-ül Emin" diye isimlendirilmiş bir kişidir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in insanlarla ilişkisindeki başlangıç noktasının aslında güven olduğunu söyleyebiliriz. Bu psikolojinin aslında bugünkü anlatısı ile de çok uyumlu bir şey. Psikolojide güvenli bağlanma diye ifade eden bir kavram var. Bebekle anne arasındaki ilişkinin zeminin sağlıklı olması güvenli bağlanma ile mümkündür. Hz. Peygamber insanlarla ilişkisini de aynı bebekle anne arasındaki güvenli bağlanma ilişkisine benzer bir zeminde inşa ediyor. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in bu tavrını bizler için de nasıl bir ilişki kurmamız gerektiği noktasında önemli bir referans noktası olarak değerlendirmek gerekir. Bunu birkaç örnekle açmak gerekirse Hz. Peygamber'in gençlik yıllarından itibaren bu tavrını farklı zeminlerde, farklı olaylar içerisinde gösterdiğini görüyoruz. Mesela Hz. Peygamber neler yapıyor? 20'li yaşlarda Mekke'ye dışarıdan gelen ve bir şekilde gadre, haksızlığa, zulme uğramış; mallarına el konulmuş tüccarların haklarını korumak üzere oluşturulmuş bir yapının, bir derneğin, bir topluluğun üyesi oluyor. Hilfü'l-fudûl dediğimiz Erdemliler Topluluğu diye bilinen bir topluluğun üyesi oluyor. Genç yaşta olmasına rağmen kendisine geliyorlar ve ben böyle bir haksızlığa uğradım diyorlar ve Hz. Peygamber kimi zaman Mekke'nin ileri gelenlerini, böyle ağır başlarını diyelim, karşısına almak pahasına gidip bu insanların haklarını savunuyor. Mesela bunlardan bir tanesi Ebu Cehil. Ebu Cehil bir tüccara haksızlık yapıyor. Bu, Hazreti Peygamber'e ifade edildiğinde Ebu Cehil'in karşısına gidip bu tüccarın hakkını savunuyor. Yani etrafındaki insanlara güven duygusunu kazandırmak öyle çok kolay bir şey değil. Yıllar içerisinde ortaya koyduğunuz tutarlı davranışlarla ancak bunu yapabiliyorsunuz. Biz Hz. Peygamber'in çocukluktan gençliğe, gençlikten peygamberliğe ve peygamberlik sonrasındaki sürecinde hayatı boyunca aynı çizgiyi devam ettirdiğini görüyoruz. Yine 35'li yaşlarda Hz. Peygamber'in Kabe hakemliği ile ilişkili olayını hepimiz çok iyi biliyoruz. Kabe tamir edildikten sonra Hacer-ül Esved taşının yerine konulması mevzusunda bir anlaşmazlık çıkıyor ve ilk gelen kişi hakemlik yapsın diyorlar ve Hz. Peygamber'i gördüğünde oradaki herkes çok büyük mutluluk yaşıyor. Bu, Hz. Peygamber'e karşı duyulan güvenin aslında çok net bir ifadesidir. Dolayısıyla bu zemin oluşmadan Hz. Peygamber'i gençlere de insanlara da anlatmak bence çok mümkün değil. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in benim görebildiğim kadarıyla birinci ilkesi insanlara güven vermek ve kendisine güvenmelerini sağlamaktır ki bu çok zor bir iştir. İkincisi ise değer vermektir. Hz. Peygamber etrafındaki insanlara kim olursa olsun değer veren bir isimdir. Biz bunu çocuklarla iletişiminde

görüyoruz. Karşına alıp bir çocuğu konuşuyor. Bir çocuğun kendisini değerli hissetmesini sağlayabilecek bir söylem ve eylem bütünlüğü sağlıyor. Namaz kılarken diyelim ki ağlayan bir bebek duyduğunda namazı kısaltıyor. Bir başka seferinde cuma hutbesini irat ederken torunu mescide giriyor ve hutbeyi yarıda kesiyor, aşağıya iniyor, onu kucağına alıyor, onunla birlikte çıkıyor ve hutbeye kaldığı yerden onunla birlikte devam ediyor. Yani bu bir çocuk için çok kıymetli bir şey. Şimdi ben kendimi torunu yerine koyuyorum. Hz. Peygamber'in kucağında minbere çıkıyorsunuz, bütün Müslümanlar can kulağıyla sizi dinliyor ve siz orada Müslümanlara Hz. Peygamber ile birlikte hitap ediyorsunuz. Bu yeni yetişen bir neslin kendine öz güven duyması anlamında çok kıymetli bir şeydir. Buna benzer daha birçok örnek var. Onlarla birlikte oyun oynaması, onlarla şakalaşması, onlara namaz kıldırması, onların namaz kıldırmasına müsaade etmesi, onların peşine namaz kılması gibi birçok örnek aslında gelecekte onlara önemli bir misyon yükleneceğinin bir ifadesidir. Benzer bir tavrı gençlerle ilişkisinde çok daha bariz şekilde görürüz. Aslında Hz. Peygamber etrafında bulunan gençleri bu anlamda etkilemiş bir isimdir. Yani ortaya koyduğu ahlaki tavırla gençlerin kendisine güven duymasını sağlamış ve onların kıymetli olduğunu her vesilede göstermiştir. Bunu nereden anlıyoruz? Hz. Peygamber'in İslamiyet'e davetine ilk icabet edenler kimlerdir diye baktığımızda karşımıza çok ilginç manzara çıkıyor. Bizim genelde aklımıza ilk gelenler Mekkeli kölelerdir. Onlar değer görmemişlerdir, haklarını savunamamışlardır, değer görme arzusu ile Hz. Peygamber'in yanında konumlanmış ve davetine icabet etmişlerdir. Bu doğru fakat burada gözden kaçan unsur şudur; Hz. Peygamber'e ilk inanmış Müslümanların yarıdan fazlası 30 yaşın altındaki gençlerden oluşuyor. Yani bu çok kıymetli bir şey. Nasıl oldu da Hz. Peygamber bu gençleri etrafında toplayabildi? Onlara ne söylendi, nasıl davranıldı da bu gençler, kimi zaman ailelerini karşılarına alma pahasına, Hz. Peygamber'in yanında bulunmayı tercih edebildiler? Bu uğurda hicret edebildiler? Habeşistan'a gidenler var, Medine'ye hicret edenler var. Yani bu gençler ne aradılar ki, daha doğrusu Hz. Peygamber'de ne buldular ki kendilerinin sahip olduğu imkânları da geride bırakarak Hz. Peygamber'in yanında bulunmayı kendilerine bir onur, bir görev olarak addeddiler? Bu sorunun ben çok kıymetli olduğunu düşünüyorum. Bence bu sorunun cevabı da bu bahsettiğimiz üç temel nokta ile çok yakından ilişkili. Yani Hz. Peygamberin güven veren tavrı, Hz. Peygamber'in değer veren tavrı, Hz. Peygamber'in bunun üzerine onlara ideal veren yani bir yol çizen, bir vizyon çizen tavrı gençlerde çok büyük bir arzu ve iştiyak oluşturdu. Çünkü biz şunu biliyoruz, gençler yaşları gereği hak, hukuk, adalet gibi konularda daha duyarlılar. İnsanlar yaş ilerledikçe toplumun kabullerini,

toplumun pratiklerini ve tavırlarını çok daha rahat kabulleniyor ve bazı şeyleri sorgulamaktan vazgeçiyorlar. Gençlik döneminde insanlar özellikle bu konularda daha hassas bir tavır sergiliyor. "Niye böyle oldu,, bu hiç adil değil" türünde cümleler kuruyorlar. Hz. Peygamber'in toplumda yerleşik yanlış inançları, yanlış kalıpları, yanlış davranışları değiştirmeye dönük tavrı, bu konudaki samimiyeti gençlerin bu arzusu ile birleştiğinde işte bu bahsettiğimiz tablo ortaya çıkıyor. Hz. Peygamber'in etrafında kimler olduğuna bakalım. Bunların en bilinenlerinden bir tanesi Hz. Ali'dir. Hz. Ali amcası Ebu Talib'in oğlu ve 10 yaşından itibaren Hz. Peygamber'in yanındadır. İlk Müslüman olmuş çocuk olarak biliniyor. Bunun yanında 17-18'li yaşlarda Hz Peygamber'in azatlı kölesi Zeyd b. Harise var. Onun hikâyesi çok ilginç; o, Hz. Peygamber'in yanında kalmayı ailesine tercih eden bir isimdir. Bu imkân sunulduğu halde kölelikten babası gelip onu almak, kurtarmak istediği halde Hz. Peygamber'in yanında kalmayı tercih etmiş bir isimdir. Nasıl olur da bir genç babası onu almaya geldiği halde "Hayır, ben Hz. Peygamber'in yanında kalacağım." der, niye der bunu? Bu sorunun da cevabını bence çok iyi düşünmek gerekiyor. Bunlara ek olarak Abdullah b. Mesud, Enes b. Malik, Abdurrahman b. Avf gibi birçok isim sayılabilir. Bu bahsettiğimiz gençler sahabelerin içerisinde önderlik yapmış, liderlik yapmış, duruşları ile tavırları ile sonraki nesillere örnek teşkil etmiş isimlerdir. 17,18 veya 20'li yaşlarda Hz. Peygamber ile birlikte olmayı tercih etmiş isimlerdir. Bunların içinde belki en ilginçlerinden bir tanesi Musab b. Umeyr'dir. Musab b. Umeyr şu anlamda çok ilginç, Mekke'nin ileri gelen ailelerinden birisinin çocuğudur. İmkânları çok geniş, yani maddi anlamda bir şeye ihtiyacı yok. Herkesin saygı duyduğu, hürmet ettiği bir ailenin çocuğudur. Dolayısıyla orada kalmak onun için çok daha konforlu bir şeydir. Fakat bu çocuk kalkıyor, ailesini karşısına alma pahasına Hz. Peygamber'in yanına gidiyor. Hz. Peygamber'e inanıyor ve bir zaman sonra annesinin ve babasının baskısına dayanamayıp Habeşistan'a hicret eden grubun içinde yer alıyor. 18-20'li yaşlarda bir gençten bahsediyoruz. Nasıl olur da elinde bu kadar imkân varken bir genç bunlara sırt çevirir de Hz. Peygamber'in yanında yer alır? Yani aynı soruyu yine burada da sormak gerekiyor; bu genç ne aradı ve Hz. Peygamber'in yanında ne buldu? O soruyu cevapladığımız zaman aslında Hz. Peygamber'in kendisi nasıl anlattığını ve bizim Hz. Peygamber'i nasıl anlatmamız gerektiğini de belli ölçüde cevaplayabileceğimiz kanaatindeyim. O yüzden bu gençlerin tavrını, tarzını ve Hz. Peygamber'in yanında bulunma sebeplerini çok iyi okumak ve analiz etmek gerekiyor. Bunlardan başka kimler var diye baktığımızda yine benzer bir tablo ile karşılaşıyoruz. Ebu Huzeyfe diye bir isim daha var. O da yine aynı şekilde Mekke'nin ileri gelenlerinden bir tanesinin çocuğudur. O da aynı şekilde

Hz. Peygamber'in yanında yer alıyor. Yine aynı şekilde Sa'd b. Ebû Vakkas var. Mekke'de ihtiram gören, saygı gören ailelerden bir tanesinin çocuğudur. Babası ve annesi Müslüman olmuş değiller ve bu üç isim Hz. Peygamber'in yanında bulunmayı kendilerine bir onur olarak görmüşler ve orada üzerine düşenleri yapmışlardır. Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz, bu çok iddialı bir laf olmaz diye düşünüyorum. İslamiyet bir gençlik hareketidir. Bizim belki üzerinde çok durmadığımız, çok dikkat kesilmediğimiz bir şey bu ama İslamiyet ortaya çıkışı itibariyle Hz. Peygamber'in İslamiyeti ilk anlattığı dönem itibariyle tam bir gençlik hareketidir. Niye bunu söylüyoruz? Bakalım hepimizin çok iyi bildiği Erkam b. Ebü'l Erkam var. Yani Erkam'ın evi diye bildiğimiz, Hz. Peygamber'in İslamiyet'i gizli gizli anlattığı toplantıların yapıldığı mekân. O mekânın sahibi de bir gençtir. Yani İslamiyet'in neşvünema bulduğu, filizlendiği, yeşillendiği mecra aslında bir gencin evidir. Hz. Peygamber ile birlikte yolculuğa çıkanların çok büyük bir kısmı da bahsettiğim gibi 30 yaşın altındaki gençlerden oluşuyor. Hz. Peygamber bu gençlere ortaya koyduğu tavırla değerli olduklarını hissettirmiş. Ben bunu anlıyorum. Onlara değer vermiş ama değer vermek de böyle lafla olan bir şey değil. Ben sizi çok seviyorum, siz çok değerlisiniz gibi değil. Bunun peşinden Hz. Peygamber bir şey daha yapmış. Hz. Peygamber bu gençlere bir ideal vermiş, bu gençlere önemli görevler vermiş, önemli sorumluluklar vermiş. Mesela 25 yaşlarında Mus'ab b. Umeyr Habeşistan'a hicret ediyor, sonra Mekke'ye geliyor. Hz. Peygamber Akabe biatlarından sonra Mus'ab bin Umeyr'i Medine'ye İslamiyeti anlatmak için gönderiyor. İslamiyet'in ilk öğretmeni dediğimiz kişi aslında 25 yaşında bir gençtir. Çok kıymetli bir şey. Belki daha tecrübeli insanlar varken kalkıp da 25 yaşındaki bir genci Medine'ye İslamiyet'i anlatsın diye gönderiyorsunuz. Bu, "Ben sana güveniyorum." demektir, "Senin bu işi yapacağından eminim." demektir, "Sana verdiğim görev konusunda benim yüzümü kara çıkarmayacaksın." demektir. Buna benzer bir örnek olarak Zeyd b. Sait verilebilir. Hz. Peygamber'in yakınında bulunan, vahiy katipleri içerisinde çok önemli bir yeri ve görevi bulunan bir isimdir. Hz. Peygamber'in özel kalemi diyebileceğimiz bir görevi üstlenmiştir. Hz. Peygamber'in devlet başkanlarına, kabile reislerine yazdığı mektupları kaleme alan kişidir. Aynı zamanda tercümanlık faaliyetleri de yapan birisidir. Hz. Peygamber'in hemen yanında, yakınında bulunmuş ve önemli görevler üstlenmiş bir isimden bahsediyoruz. Biraz önce bahsettiğim genç yaşta onunla birlikte olmayı tercih etmiş Zeyd b. Harise'nin oğlu Üsame b. Zeyd de bu isimlerden biridir .Yani Hz. Peygamber'in sevgisi ona da geçmiş. O kendisini aynı şekilde babası kadar değerli hissetmiştir. Şöyle çok çarpıcı bir örnek ile karşılaşıyoruz. Hz. Peygamber'in hayatının son dönemlerinde, vefatına yakın bir zamanda 30-40 bin kişilik

bir ordu görevlendiriliyor ve bu orduda Üsame b. Zeyd komutan olarak görev yapıyor. Üsame b. Zeyd o sıralar 18-20 yaşlarındadır. Bu ordunun içerisinde Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Sa'd b. Ebû Vakkas var. Bu isimler varken 18 yaşındaki bir genci Hz. Peygamber nasıl komutan tayin ediyor, niye komutan tayin ediyor? Gençlere o kadar inanmış ki onu böyle bir ordunun başında komutan olarak görecek güveni o kişiye karşı duymuş ve bunun gereğini de yerine getirmiş. Ordunun içerisinden buna itiraz edenler var. Nasıl olur diyorlar, böyle genç birisine 30-40 bin kişilik bir orduyu teslim edersiniz? Mûte Savaşı'nda babasının komutan olduğu zamanı hatırlatıp Hz. Peygamber diyor ki "Babası Mute savaşında komutan olarak görev yaptığında da benzer bir şeyleri söylemiştiniz, o bunu başardı, oğlu Üsame de bu işi başaracak.". Nitekim daha sonra Hz. Peygamber vefat ediyor ama Hz. Ebubekir zamanında bu görevini yerine getirip Mekke'ye geri dönüyor. Yani bunlar Hz. Peygamber'in gençleri sadece söylem düzeyinde değerli görmediğini, aynı zamanda onları bir misyon adamı olarak, bir görev adamı olarak hayatının merkezine konumlandırdığını, onlara önemli görevler yüklediğini de gösteren çok çarpıcı örneklerdir. Daha buna başka örnekler de verilebilir. Hz. Ali'nin sancaktarlık yapması, Mus'ab b. Umeyr'in Bedir ve Uhud Savaşı'nda ordunun sancaktarlığı görevini üstlenmesi yine bu anlamda verilebilecek örneklerdir.

Hasılı kelam Hz. Peygamber'i anlamaya ve anlatmaya çalışırken aslında Hz. Peygamber'in bütün davranışlarının ve pratiklerinin arkasında yatan temel ölçüleri merkeze almak gerekiyor. Ben gençlere özellikle Hz. Peygamber'i anlatırken bu örnekler üzerinden bu üç kavramı merkeze alarak yine bir dil kurgulamak gerektiğini düşünüyorum. Hatırlamak gerekirse ne ifade etmeye çalıştım: Hz. Peygamber'in güven veren tarzını ve tavrına ifade etmeye çalıştım. Hz. Peygamber'in değer veren tavrına ifade etmeye çalıştım. Son olarak Hz. Peygamber'in bir misyon, görev ve ideal veren tavrını ifade etmeye çalıştım. Dolayısıyla bugün Hz. Peygamber'i eğer anlatacaksak gençlerimize, aslında ben şunu sormanız gerektiğini düşünüyorum: Hz. Peygamber'i anlatmadan önce ben kendimi nasıl anlatacağım? Hz. Peygamber nasıl anlattı, ben nasıl anlatacağım ve bunun üzerinden de o değerleri gençlere nasıl aşılayacağım? O zaman aynı ölçüler bizim için de geçerli .Yani ben bir eğitici olarak, bir anne baba olarak önce güven vereceğim. Sonra çocuğuma, öğrencime, etrafımda kim varsa değer vereceğim. Son olarak ona bir misyon yükleyeceğim. Yani ideal ortaya koyacağım. Dolayısıyla bu üç tane temel ilkeyi kendi hayatımızda ne kadar kullanıyoruz, ne kadar hayatımıza yansıtıyoruz sorularına cevap verdikten sonra Hz. Peygamber'i anlatmak kısmına geçmek gerekiyor diye düşünüyorum. Ben bir kitapla konuşmayı noktalanmış

olayım. Adem Apak Hoca'nın kitabı: "Hazreti Peygamber'in Etrafındaki Çocuklar ve Gençler". Bütün dinleyicilerimize bu kitabı okumalarını tavsiye ediyorum. Hz. Peygamber'in civarında bulunan çocuklarla ve gençlerle nasıl bir ilişki kurduğunu ve bu gençlerin nasıl bir görev üstlendiğini bizi anlatan çok çarpıcı bir kitap diye düşünüyorum. Hepinize saygılar sunuyorum. Hayırlı ramazanlar olsun diyorum. Esen kalınız.

Hz. Peygamber Örnekliğinde Çevre ile İlişkiler

İbrahim Özdemir
Prof. Dr., Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dekanı

Hayırlı akşamlar, hayırlı Ramazanlar.

Ramazan'ın bereketi, huzuru, sevinci hepimizin üzerine olsun.

Bu mübarek Ramazan akşamında sizlere Hz. Peygamber'in çevre tasavvurundan bahsetmek istiyorum. Bugün çevre dediğimiz olay Hz. Peygamber'in hayatında nasıl görünüyordu. Bunu bazı örneklerle size arz etmeye çalışacağım. Fakat öncelikle ağaçların yaprakları, denizlerin dalgaları yağmurların damlaları kadar salat ve selam Efendimizin üzerine olsun. Zira O'nun bize bıraktığı miras sadece ibadetler değil, aynı zamanda kâinata ve tabiata Müslümanca bakmaktır.

Hz. Peygamber'in çevre tasavvurunu anlamaya çalışırken öncelikle teorik ve pratik boyutunu birlikte ve bütüncül bir anlayışla dikkate almak lazım. Bir yanda Kur'an'ın insanlığa getirdiği, Hz. Peygamber'in de tebliğ ettiği, kendi hayatıyla da uygulayarak gösterdiği İslam dünya görüşü var. Bir diğer yanda da yaşayan bir Kur'an olarak Hz. Peygamber'in hayatında bu değerlerin nasıl yansıdığı ve göründüğü var. Bu çerçevede sizlere Hz. Peygamber'in çevre tasavvurunu anlatmak istiyorum.

Hz. Peygamber'e Nur Dağı'nın zirvesindeki Hira mağarasında nazil olan ilk ayet "OKU" idi.

Hepinizin bildiği gibi kendisi okuma yazma bilmediğini ifade etti. Üçüncü kez Hz. Cebrail "Yaratan Rabbinin adıyla oku" dedi.

Cebrâil "okuma bilmem" diyen Hz. Peygamber'e "oku!" derken kâinatı, âlemi ve toplumu okumanın yepyeni bir yöntemini mi öğretiyordu? Bunun anahtarı ise ilk âyette şifrelenmişti: "*Yaratan Rabbinin adıyla oku!*"

Âyetin başında "aşılanmış yumurta" olan basit ve sıradan bir insan anlayışı, sonunda ise Rabbinin "kalemle yazmayı" öğrettiği tekâmül etmiş bir insan anlayışını görüyoruz. İnsanın uzun bir süreç sonunda oluşan tekâmül merhalelerini bu kadar özlü ve beliğ bir şekilde açıklamak ancak Kur'ân'a has bir mûcize olabilir. Âlemdeki tekâmül ile mükemmelleşme de ilâhî takdir ve yaratmanın bir sonucuydu.

Yaratan Rabb'ten hareketle okumak!

Bu an, onun hayatının tümden değiştiği; hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı andı. Yaratan Rab'ten hareketle bakınca etrafındaki âlem tamamen anlam değiştirmiş; âdeta Yaratanı gösteren bir kitap ve aynaya dönüşmüştü.

Yaratan ve Yaratılan!

Yaratan ve yaratılan kavramları, Mekke döneminde peş peşe nazil olan âyetlerle berraklaştı ve zamanla Müslüman zihnine nakşolundu. Bu yeni anlayışla âlem, anlamsızlığın karanlığından anlamlılığın nuruna kavuşarak; anlamsızlık, yokluk ve başıboşluktan kurtuldu.

Her şey; alelâde, sıradan, amaçsız bir nesne iken anlamlı ve değerli bir sanat eserine dönüştü. Anlam dolu muhteşem bir âlemin içerisinde yaşıyorduk. Her şey; bir harf, bir kelime, bir satır ve bir kitap olmuştu. Her şey; canlı, anlamlı ve amaçlıydı. Her şey; O'nu tanıyor ve O'nu anıyordu.

Hz. Peygamber'in elçi olarak gönderilmesinin dördüncü yılının sonlarında nâzil olan Sâd sûresi, Mekkelilerin sahip olduğu dünya görüşlerini toptan reddetti. Tevhid temelli Kur'ânî dünya tasavvurunu bir kere daha özetledi.

Hz. Peygamber'den "öğüt ve uyarılarla dolu olan Kur'ân'ı" düşünmesi istendikten sonra bazılarının sandığı gibi "*göğün, yerin ve ikisi arasındaki şeylerin bir amaç ve anlamdan yoksun yaratılmadığı*" hususu belirtilerek dikkat ve tefekkür ufku bir daha âleme çevrildi. (38:27)

Her şey, amaçlı ve anlamlı olarak yaratılmaktadır. Bunu anlamak için hem Kur'ân'ı hem kâinat kitabını derinlemesine düşünerek okumamız gerekmektedir.

Kur'ân sürekli olarak sıradanlığı, günü birlik yaşamayı, gördüğünün ötesine geçememeyi, sebep-sonuçta takılıp kalmayı, hele hele geleneğe körü körüne bağlanmayı eleştirir. İnsanları görünür olan âlemden görünmeyene doğru harekete teşvik eder. Kendisini de bu konuda "*bir rehber, bir yol haritası*" olarak takdim eder. Onun rehberliğini kabul etmek veya etmemek ise insana kalmıştır.

Sâd sûresinde bir kez daha Hz. Peygamber'in görevinin hiç de kolay olmadığı ona hatırlatıldı ve "*güçlü bir iradeye sahip bulunan*", herhangi bir zorlukla karşılaştığı zaman Allah'a yönelen Dâvûd peygamberi hatırlaması istendi.

Kur'ân'da Dâvûd peygamberin hikâyesi anlatılırken sunulan "Allah, insan ve âlem" ilişkisi bizlere çok canlı ve anlamlı bir bakış açısı sunmaktadır.

Buna göre Dâvûd peygamber "*her sabah ve her akşam, Allah'ın sınırsız kudret ve egemenliğini anarken*" dağlar, Allah'ın emri ile ona eşlik etmekte; bölük bölük kuşlar da hep birlikte kendilerini yaratmış olana, tekrar tekrar yönelmektedir. Kozmik bir ibadet ile karşı karşıyayız.

Allah'a yönelirken dağların ve kuşların duasına eşlik ettiği Dâvûd peygambere, Allah yardım etmiş; "*otoritesini güçlendirmiş ve kararlarında hikmet ve basîret üzere olmasını sağlamıştır.*" (38:17-18, Esed tercümesi)

Dâvûd peygamberin dua örneğinde bütün âlemlerin ve içindeki varlıkların sahibi olup âlemde olup biten her şeyden haberdar olan bir Allah anlayışını görüyoruz. Çevreci bir bakışla bakıldığında bu duanın bize sunduğu "*Allah, âlem ve insan ilişkisi*" karşısında ürpermemek elden değildir.

Canlı, anlamlı ve dualarıma katılan; benimle ibadet eden, secde ve rükû ederek âlemlerin Rabbine yönelen muhteşem ve derin bir âlem anlayışı! Bir yanda âlemlerin Yaratıcısına dua eden Dâvûd peygamber diğer yanda tıpkı muazzam bir cemaat gibi duasına eşlik eden dağlar ve kuşlar! Bütün âlem, dualarla çınlamaktadır. Allah "*göğü, yeri ve ikisi arasındaki şeyleri belli bir amaç ve anlam için yarattığından*" (38: 27) çevre dediğimiz ve içerisinde yaşadığımız âlem; gök, yer ve ikisi arasındaki her şeyin belirli bir amaç ve anlamı var.

Her şey, canlı ve anlamlıdır. Her şeyin bir görevi var. Bu muhteşem âlemde yaşayan varlıklar, birbirine düşman ve yabancı değildir. Hiçbir şey; rastgele, tesadüfen ve amaçsız olarak kendi kendine var olmuş ve başıboş değildir. Canlı, düzenli, ahenkli, amaçlı ve anlamlı bir âlemde yaşıyoruz.

O zamanlar Mekke'de az da olsa okuma yazma bilen insanlar vardı. Ancak kâinata baktıklarında tabiatı sadece "tabiat" olarak görüyorlardı. Tabiat onlar için rastgele meydana gelmişti. Anlamsız, ruhsuz ve cansızdı.

Yukarıda açıkladığımız gibi Kur'an'ın ilk ayetiyle birlikte kâinat birer ayete dönüştü.

Yaratıcıdan hareket ederek kâinatı okumaya başladığınızda daha sonraki gelen ayetlerde her şeyin bir mizanla, bir ölçü ile, bir denge ile Allah tarafından yaratıldığı Müslümanların zihnine nakşedildi.

Kur'an "deveye bakmazlar mı? Nasıl yaratılmış" (88/26) diyerek deveye dikkat

çekti.

Arap elbette ki deveye bakıyorlardı. Deve onlar için adeta her şeydi.

Ama ayet "nasıl yaratıldığı" üzerinde onları tefekküre davet ediyor; yaratılandan hareketle Yaratıcıya yükselmeye, böylece "taallümle tekâmüle" (öğrenerek mükemmelleşmeye) davet ediyordu.

Kur'an, muhataplarını "yaratılmış olmak itibarıyla" kâinatı tabiatı anlamaya davet ediyordu.

Hz. Peygambere dönersek, Hira mağarasından dışarı çıkıp evine doğru yürümeye, dağdan inmeye başlayınca bambaşka bir âlem gördü.

Âleme bambaşka bir gözle baktı.

Yaklaşık on üç yıl süren Mekke dönemindeki ayetlere baktığımızda hepsi kâinata, tabiata, denizlere, dağlara, yıldızlara, galaksilere, hatta sivrisineğe vurgu yapar.

> *"Allah, sivrisinekle yahut ondan daha küçüğüyle misal vermekten çekinmez. İman edenler bilirler ki, o, Rablerinden gelen hakkın tâ kendisidir. İnkâr edenler de "Allah bu misalle ne demek istedi?" deyiverirler." (2/Bakara:26)*

Kur'an sıra dışı üslubuyla etrafımızdaki ayetlere ve mucizelere dikkat çekmeye devam etti. Dahası Kur'ân'ın bazı surelerine çeşitli hayvan adları verildi: Bakara (İnek), Nahl (Arı), Ankebut (Örümcek), Neml (Karınca).

Özellikle sivrisineği duyunca Araplar gülüştüler.

Sivrisineğin ne değeri var ki bu kitap bundan bahsediyor dediler. Halbuki Kur'an'ın ondan bahsetmesinin nedeni sivrisineğin nasıl bir mucize olduğunu üzerinde düşünmeye davet etmesidir. Bir sivrisineğin var olması için dünyanın olması lazım, güneş sisteminin olması lazım.

Dahası bugün hepimizin zihnine nakşolunan iklimin elverişli olması lazım. Bugün hepimiz iklim değişikliğinden bahsediyoruz. İklim değişikliğinin olumsuz sonuçlarından bahsediyoruz. Maalesef biz bunları çok olumsuz derslerden sonra öğrendik. Fakat daha baştan Kur'an bütün kâinattaki her şeyin ilahi bir mizan, denge ve ahenkle Allah tarafından yaratıldığını bize gösterdi.

Hz. Peygamber insanların akıllarını ve kalplerini Kur'ani değerlerle terbiye etti.

Bunun sonucu olarak ilk nesillerden bu yana Müslümanlar, kâinata Kur'an gözlüğüyle baktılar. Tabiat ile uyumlu olarak yaşamaya başladılar. Beş vakit nama-

zın vakitleri bile tabiattaki ilahi simgelere uygundu.

Tabiatı bir kitap gibi okumaya başladılar. Daha sonraki alimlerimiz özellikle İslam geleneğinin büyük üstatları bunu kâinat kitabı diye kavramsallaştırdılar.

On sekizinci yüzyılda Şamlı Müslüman mutasavvıf, şair Abdülgani Nablusi dedi ki: (5.5) "Kainat kitabının satırlarına dikkat kesil, çünkü o sana Yüce Makamdan gelen mektuplardır" dedi.

Şimdi eğer bahçendeki çiçek, bahçendeki ağaç, yol kenarındaki ağaç, bunların hepsi ilahi mektupların satırlarıysa, her yaprak bir satırsa, her ağacın yaprağı bir mektup ise sen rastgele koparabilir misin? Rastgele, sırf canın öyle istedi diye tahrip edebilir misin? Ya da Allah'ın etrafımızdaki ayetlerine zarar verilmesine seyirci kalabilir misin? Olamazsın, olmamalısın. Eskilerimiz yani atalarımız, dedelerimiz seyirci kalmıyor ve buna müsaade etmiyorlardı. Bunun en iyi şahitleri 18. ve 19. yüzyılda İstanbul'u ziyaret eden batılı seyyahlardır.

Ben birçok seyyahın hatıratını okudum. Onların hatıratında İstanbul'da yaşayan Müslüman toplumlardan bahsediyorlar. Burada başka ehli kitaba mensup insanlar da var. Onlar bunu da zikrediyorlar.

Bunlardan biri de Fransız şâir, edebiyatçı ve devlet adamı Alphonse de Lamartine'dir. İstanbul ziyareti sonrası hayretler içerisinde şunları not eder:

> Ağaçlara, kuşlara, köpeklere, velhasıl *Allah'ın yarattığı her şeye* hürmet ederler; bizim memleketlerde başıboş bırakılan veyahut eziyet edilen bu zavallı hayvan cinslerinin (türlerinin) hepsine *şefkat ve merhametlerini* teşmil ederler.

Bütün sokaklarda mahalle köpekleri için muayyen (belirli) aralıklarla su kovaları sıralanır; bazı Müslümanlar, ömürleri boyunca besledikleri güvercinler için ölürken vakıflar kurarak, kendilerinden sonra da (bu hayvanlara) yem serpilmesini sağlarlar."

İngiltere'nin İstanbul sefaretinde kâtiplik görevi yapan Ricaut'un gözlemleri yukarıda zikredilen vakıf medeniyetinin kapsamını da çok güzel göstermektedir: Ricaut, Osmanlı in- sanının "hayvan haklarına ne kadar saygılı olduğunu, onların beslenme ve korunmalarına ne kadar önem verdiğini" belirterek bunun en iyi delili olarak "hayvanlar için kurulan özel vakıfları" zikrederek:

"Fakir insanlar için kurulan aş evlerinde, insanlardan başka kedi ve köpek gibi hayvanlar da doyurulduğu gibi, sırf kedi ve köpek gibi hayvanlar için özel vakıf-

lar da kurmak adetti" der. Dahası "bazı şehirlerde kediler için yapılmış binaların olduğunu, gıdaları için vakıflar kurulduğunu, kedilerin hizmeti için vekil harçlar ve uşaklar tahsis edildiğini" söyler ve bunun Batılılar için gülünç gelebileceğini belirtir.

Görüldüğü gibi, Kur'ani değerler Müslüman toplumları derinden etkilemiş; onların tabiatla olan ilişkilerini köklü olarak şekillendirmiştir.

Hamdolsun Fas'tan Endonezya'ya, Moskova'dan Güney Afrika'da kadar birçok İslam toplumlarını gezdim. 70'ten fazla ülkeye gittim. Birçok yerde Müslümanların tabiatla olan ilişkileri bakıyorsunuz ki diğerlerinden farklı. Eksikliklerimiz ve hatalarımız var ama farklı. Bir Japon antropologla tanışmıştım. Bütün Afrika'yı baştan başa gezmiş. "Ben Afrika'daki en fakir köye de gittim, Müslümanların köyü diğer köylerden hemen ayırt edilebiliyor dedi. Bunun sebebi olarak suya yaklaşımlarını gösterdi. Müslümanlar için su mübarektir, rahmettir. Ayrıca temizlik anlayışları, hayvanlara karşı merhametli oluşları dikkat çeker" tespitlerinde bulunmuştu.

Bugün birçok ülkede bu değerlerin kaybolduğunu görüyoruz.

Sadece verimli topraklarımız erozyona uğramıyor. Değerlerimiz de erozyona uğruyor.

Batının tüketim hırsı ve çılgınlığı bizleri de etkiliyor. Her tür iletişim araç ve gereçleri kullanılarak sınırsız ve sorumsuz tüketim sürekli teşvik ediliyor.

Bunun bir sonucu olarak modern hayat tarzı bizleri de etkilemiş ve etkilemeye devam ediyor. Tıpkı dünyayı saran COVID-19 pandemisi gibi, seküler Batılı hayat tarzı dünya toplumları gibi bizleri de tehdit ediyor.

Burada tekrardan Müslüman kardeşlerimi bu mübarek Ramazanın bereketi hürmetine bir bardak suyun, bir lokma yiyeceğin ne kadar önemli olduğunu yaşayarak anladığımız bu mübarek saatlerde Allah›ın yarattığı ve bizlere emanet ettiği tabiata kainata farklı bakmalarını istirham ediyorum.

Bakınız Hz. Peygamber vefat ettikten sonra bir gün bir grup genç Hz. Aişe validemizi ziyaret eder.

"Bize peygamberden bahseder misin?" derler.

Hz. Aişe şaşırır: Siz "Kur'an okumuyor musunuz?" diye sorar.

Gençler "Elbette okuyoruz." diye cevap verir. Bunun üzerine "Hz. Peygamber'in hayatı somutlaşmış bir Kur'an'dır." dedi. O yaşayan bir Kur'an'dı. O yüzden ben çevreci bir Müslüman olarak Hz. Peygamber'in hayatına baktığımda o kadar çevre ile ilgili noktalar görüyorum ki onun için ben yazdığım bir kitaba "Çevrenin Efendisi" adını verdim. Uzun süredir çalıştığım bu kitap inşallah bu yıl içerisinde yayınlanır. Ama başına bir harf eksiltince evrenin efendisi oluyor. Çünkü bizim Peygamberimiz alemlere rahmet olarak gönderildi. Ancak biz bunu ihmal ettik, unuttuk. Halbuki Kur'an "alemlerin Rabbine hamd olsun" ile başlar.

Biz her gün, namazımızın her rekatında Fatiha suresini okuruz. Alemlerin Rabbi'nin ne demek olduğu katıldığım toplantılarda soruluyor. Katıldığım uluslararası toplantıda rahmetin ve merhametin İslam'daki yeri nedir diye soruldu. Kur'an'da Allah Rahman ve Rahim olarak 114 defa zikrediliyor, Her besmele geçen yerde Allah'ı Rahman ve Rahim olarak anıyoruz diye cevapladım. Peki çevreden ne anlıyorsunuz diye soruldu. Ben çevreden bütün alemlere anlıyorum. Sadece dışarıdaki tabiatı değil; gökleri, yıldızları, galaksileri, atmosferi, atmosferdeki farklı gazları, ekolojik sistemleri, dağları, nehirleri, vadileri, gölleri, hepsini anlıyorum.

Onun için Ergene Nehri'nde balık yaşamıyorsa bu benim için bir sorundur. Eğer Marmara Denizi benim endüstriyel atıklarımdan, şehrimdeki bilinçsiz olarak atıkların dökülmesinden dolayı müsilaj ile kirlenmişse içindeki Allah'ın yarattığı o muhteşem ekoloji ölmüşse orada canlı yaşamıyorsa bu benim için bir sorundur.

Zira benim Peygamber'im Rahmet Peygamberi'dir.

Peki, Rahmet Peygamberi ne demek?

Hz. Peygamber "alemleri rabbi tarafından, tüm alemlere rahmet olarak gönderildi" demektir. Tamam bize doğru yolu gösterdi, bize ahlaki konularda en güzel örnek oldu; iyi bir dede, baba, eş, arkadaş nasıl olur bunları bize öğretti. Bu konuda rahmet temelli bir ahlakı yaşayarak öğretti.

Peki hayvanlar, bitkiler için nasıl rahmet olur?

Öncelikle alemdeki her şeyin Allah'ın birer ayeti, birer işareti, birer belgesi olduğunu bize öğretmekle alemin rengini değiştirdi. Alem bir kitaba dönüştü. Alem cansız, ruhsuz bir varlıktan canlı, anlamlı ruhlu bir mertebeye geçti. Yani bütün alem Allah'ın varlığını, azametini, kudretini ve ilmini gösteren bir aynaya dönüştü.

"Yeryüzü benim mescidimdir" dedi.

Sadece cami mescit değildir, yeryüzü benim mescidimdir. Çevreci bir Müslüman için bunda o kadar çok mesaj var ki. Camilerimizi nasıl temiz tutuyorsak, camilerimizi nasıl muhafaza ediyorsak yeryüzünü de aynı şekilde temiz tutmamız lazım. O kadar temiz olmalı ki her yerde namaz kılabilmemiz mümkün olsun.

Hz. Peygamber'in alemlere nasıl rahmet olduğunun en müşahhas örneklerinden bir tanesi devesi Kasva ile olan arkadaşlığıdır. Ben bununla ilgili bütün klasik kaynakları inceledim. Ulaştığım sonuç gerçekten ibret verici.

Hz. Peygamber Mekke'den Medine'ye hicret edeceği zaman Sevr Mağarası'ndan aşağı iniyor ve Kasva ile orada tanışıyor. Hz. Ebubekir "Ben bu deve sana hediye etmek istiyorum." diyor. İslam tarihinin önemli bir dönüm noktası olan hicret gününde Hz. Peygamber arkadaşının hediye ettiği bir deve ile değil, parasını verdiği bir devenin sırtında seyahat ediyor.

Bu devre Hz. Peygamber vefat ettikten sonra vefat ediyor. Ben Hz. Peygamber'in bu deve ile olan ilişkisini incelediğimde şunu gördüm.

Hz. Peygamber'in yanında büyümüş Hz. Enes diyor ki: "Bu mübarek hayvan adeta Hz. Peygamberin arkadaşıydı. Hz. Peygamber için bir mescitti. Yolculuk sırasında, bazen onun üzerinde namaz kılardı; uykusu gelince uyurdu. Hem de bineğiydi. Ancak bir yerde mola verdiğimizde Hz. Peygamber öncelikle devesine suyunu ve yemini verir, sonra kendi suyunu içer, yemeğini yer, ibadetini ederdi."

İşte Müslümanların hayvanlarla kurduğu ilişkinin nasıl olması gerektiği ile ilgili en güzel örnek. Deve sadece bir binek değildir. Sattığımızda ne kadar para ettiğiyle ölçtüğümüz ekonomik bir değer değil; bir arkadaştır. Allah'ın yarattığı ve bize emanet ettiği bir varlıktır. Osmanlı Arşivlerinde çalışırken bizzat görmüştüm.

Hayvan haklarıyla ilgili birçok belge var. 17. 18. ve 19. Yüzyıllara ait belgelerde diyor ki "limanlarda çalıştırılan atlara, hayvanlara ve merkeplere taşıyamayacakları kadar yük yüklenmesin, ikindiden sonra da dinlendirilsin, hayvan yüklüyken hayvanın üzerine binilmesin."

Bu ve benzeri örnekler Hz. Peygamber'in devesi ile olan ilişkisi ve bu konudaki uyarılarının Müslüman kültürünü nasıl etkilediğinin müşahhas örnekleridir.

13. yüzyılda Mısır baş kadısı İzz b. Abdusselam bir fetva yayınlayarak "Eğer Kahire'de bir köpek ve kedi açlıktan ölürse Bütün Müslümanlar mesuldür" diyor. Bakınız tabiattaki, dağlardaki hayvanlar demiyor. Onun için hâlâ İstanbul'da yaşayan bir gelenek var. Sabah erkenden çıkıp bazen yürüyüş yapıyorum. İşe gitmek için evden çıkan insanımız ve özellikle de hanımlar sabahları kedilere ve köpeklere yiyecek veriyorlar. Ondan sonra yollarına devam ediyorlar.

Ne kadar güzel bir hareket ne kadar güzel bir gelenek. Bunu devam ettirmemiz lazım. Çünkü yine burada Hz. Peygamber'in bize bir örnekliği var. Bazı rivayetlerde bir adam, bazı rivayetlerde bir hanım çölde yürüyor ve çok susamış. Gökte güneş, yerde kum yakıyor. Yaklaşık 20-30 metrelik bir kuyu buluyor ve inip kana kana su içiyor. Geri çıktığında bakıyor ki kuyunun etrafındaki ıslak çamuru yalayan bir köpek var. "Bu da benim gibi susamış" diye düşünüp kuyuya geri iniyor. Yemenisini, o zamanki ayakkabısını suyla dolduruyor; ağzıyla tutup geri tırmanıyor ve o köpeği suluyor.

Peygamber Efendimiz bunu anlattıktan sonra Allah'ın bu adamın veya kadının bütün günahlarını affettiğini ve ona cennetin vaat edildiğini söylüyor. Arkadaşları biraz da hayretle "bir köpeği sulamanın bu kadar sevabı mı var" diye sorunca, Rahmet Peygamberi "*Evet, her ciğeri olan canlıya su vermek ya da ona ekmek vermek, ona bakmanın sevabı var*." diye yanıtladı. Yani İslam'daki hayvan ahlakının temelinde Hz. Peygamber'in bu uygulamaları vardır. Bunun yanında spor ve eğlence için avlanma yasaklanıyor.

Bana birçok uluslararası toplantıda kurbanda hayvanları kesmemiz ve bu konudaki uygulamalarımız soruldu. Fransa'da çevreyle ilgili yapılan bir toplantıda da benzer bir soru sorulmuştu. Avrupa'da yaşayan Hindu bir rahip dedi ki: "İbrahim bey, ben Hindistan asıllıyım, isterseniz sizin yerinize cevap verebilirim."

"Buyurun" dedim.

Bir taraftan da olumsuz bir şey söylerse ne yaparım diye biraz tereddüt ettim. Dedi ki: "Benim Hindistan'da Müslüman komşularım vardı. Bizde ineklerin önemi malum. Ben uzun yıllardır Avrupa'da yaşıyorum, dünyada seyahat ettim, Müslümanlar kadar hayvanlara merhameti olan başka toplum görmedim. Evet Müslümanlar hayvanı kesiyorlar, yiyorlar. Ama onların Peygamberi diyor ki "hayvanı keseceğiniz zaman bıçağınız keskin olsun ki ona eziyet vermeyin. Ayrıca yavrusunun, arkadaşının yanında kesmeyin." Yani bu konuda bir ahlak, bir protokol, bir kurallar dizisi getirmiştir.

Hatta geçen yıl Harvard Üniversitesi'nde bu konuda bir doktora tezi yapıldı. Başlığı Hz. Peygamber'in "Hayvanları keserken bıçağınızı bileyin ve onları rahatlatın." hadisi şerifinden esinlenmiş.

Bugün bize düşen Peygamberimizin hayvanlar konusundaki örnek hayatını; devesi ile olan arkadaşlığını, bir hayvana su vermeyle ilgili tavsiyelerini hatırlamak. Biraz önce bahsettiğim İzz b. Abdüsselam hayvanların hukukuyla ilgili olarak 7-8 maddelik bir protokol oluşturuyor. Kavâidü'l-Ahkâm adlı İslam Hukukuyla ilgili kitabının bir alt başlığı aynen şöyledir: "*Hukuku'l-Behaim ve'l- hayvan alel insan*" (Hayvanların İnsanlar Üzerindeki Hakları). Buna göre, insanlara yüklenen sorumluluğu şu şekilde tespit etmiş:

- Faydalanılamayacak kadar hasta ve yaşlı olunca da, onun bakımını ve yiyeceğini en güzel şekilde temin etmek.
- Çekemeyeceği hiçbir yükü yüklememek.
- Gerek kendi cinsinden, gerekse başka cinsten, kendisine eziyet edecek hiçbir hayvanla aynı yerde bulundurmamak.
- Keserken onu incitmemek.
- Canı tamamen çıkmadan, derisini yüzmemek. Kemiklerini kırmamak.
- Yavrusunu gözünün önünde kesmemek.
- Ağıl ve ahırlarını mümkün olduğunca temiz tutmak.
- Çiftleşme döneminde, dişisini ve erkeğini yan yana getirmek.
- Boş yere ve eğlence amacıyla av yapmamak. Av esnasında avın kemiğini kırmamak, yahut etini haram kılacak herhangi bir davranışta bulunmamak.

Kanaatimce sahip olduğumuz çağdaş tecrübe ve birikimle bu değerleri yeniden yorumlayarak ve sistemleştirerek günümüze taşıyabilirsek hem kendi toplumumuz hem de insanlık için çok değerli bir iş yapmış olacağız.

Ben ve benim gibi çevreci arkadaşlarım dünyanın birçok platformunda bunları anlattığında insanlar gerçekten hem hayret ediyorlar hem de böyle bir geleneğiniz varken neden bugün Müslümanlar çevre konusunda diğer insanlara göre daha duyarsız, daha ilgisiz diyorlar. Hayvanlar konusunda öyle, yeşilleri koruma konusunda öyle, ormanları korumak konusunda öyle, kirletilen nehirler, kuruyan göller, bozulan ekolojik dengeler konusunda hep böyle.

Müslümanların biraz daha aktif olması gerekmez mi?

Evet, bunun birçok nedeni var. Bunun değişmesi için Müslüman çevreciler olarak elimizden geleni yapıyoruz. Ben bu konuda umutsuz değilim. Çünkü benim peygamberim bu konuda öyle bir resim çiziyor ki benim umutsuz olmam mümkün değil.

İnanan bir insanın umutsuz olması Allah›ın kudretine sınır çizmektir. Şartlar ne olursa olsun Allah›a inanan bir insan umutsuz olamaz. Allah varsa umut vardır. Çünkü Allah kadir-i mutlaktır. Onun için bakınız ne diyor İbrahim Hakkı Hazretleri: "Görelim Mevlam neyler, neylerse güzel eyler". Bir sürü şey sayıyor ve hepsini sonunda şartlar ne olursa olsun mademki Mevla var o zaman umutsuzluk yok.

Hz. Peygamber "Birinizin elinde bir ağaç fidanı var ve kıyametin kopmaya başladığını görüyorsunuz, sorun yok, o fidanı dikin." diyor.

"O fidanı dikin".

Müthiş bir şey.

Bizim görevimiz şurada savaş var, şurada şu oldu diye sızlanmak değil. Kıyamet de kopsa doğru bildiğimiz şeyi yapmamız gerekiyor.

Kedinin suyunu vermemiz, köpeğin yiyeceğini vermemiz, kuşun yemini düşünmemiz gerekiyor. Ondan sonra eğer Allah'ın yarattığı denizleri, gölleri, nehirleri, ormanları. Bizim bugün ekolojik denge dediğimiz Kur'an'ın ise ilahi mizanla yaratıldığını ısrarla zihinlerimize nakşettiği şeyleri anlamaya çalışmamız, korumamız, bunun için harekete geçmemiz lazım.

Hz. Peygamber'in bu konudaki mesaj açık ve nettir:

"Kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki bu imanın en zayıf derecesidir."

Bundan hareketle biz Hz. Peygamber'in hayatına bir de bu açıdan bakalım. Hz. Peygamber'in devesi ile olan arkadaşlığını örnek olarak verelim.

Hicreti devesi Kasva'nın sırtında yapmıştı. Medine'ye geldiğinde herkes onu misafir etmek istiyordu. O devesinin yularını devesinin boynuna bırakıp Kasva nereye çökerse oraya mescidini yaptı.

Hz. Peygamber devenin boynuna yularını bırakırken aslında Allah'ın eline bırakıyordu. Çünkü her şeyin dizgini O'nun elinde, her şeyin anahtarı O'nun yanında.

Hz. Peygamber'in doğduğu yıl fil hadisesi olmuştu. Ebrehe Kabe'yi yıkmak istemiş, fakat o dev fil Allah'tan aldığı ilhamla Kâbe tarafına gitmemişti. Ters tarafa gidiyor ama Kâbe'ye yönlendirilince çöküyordu. Kur'an bu olayı "Fil Suresinde anlatır. Böylece Müslümanların zihnine Mekke döneminde hayvanlar Allah'tan ilham aldıkları nakşedildi. Yani hayvanlar içgüdü ile değil, sevki ilahi ile hareket ederler.

Nahl Suresi ve Neml Suresi, yani karınca suresi ve Arı Suresi de Mekke'de nazil oldu.

Bütün bunlarda hayvanların, bugün bizim mahiyetini tam olarak bilemediğimiz ama bilimin anlamaya çalıştığı hayvanların nasıl çalıştığını ve mucizevi işler yaptığını anlamaya çalışıyor. İçgüdü demekle iş çözülmüyor. Kur'an buna ilahi sevk diyor. Vahyin bir türü olarak ifade ediyor.

İşte Hz. Peygamber bu anlamda devesinin yularını görünüşte onun boynuna bıraktı ama aslında Allah'a bıraktı. Böylece hayvanlarla olan ilişkilerimizde sadece hayvanları hayvan olarak değil, birer arkadaş olarak görmeyi; tabiatı, kâinatı, bütün kâinatı bir kitap gibi görmeyi bize öğretti. Kur'an'ın tabiriyle:

> Yedi gök ile yer ve onların içinde yer alan her şey O'nun sınırsız kudret ve yüceliğini anmaktadır; O'nun yüceliğini, aşkınlığını övgüyle yankılamayan bir tek nesne yoktur: Ne var ki siz onların yücelemelerini (teşbihlerini) anlayamıyor, kavrayamıyorsunuz! (17:44).

Buradaki mesaj açık: Mahlukatın dilini anlamaya çalışmamız lazım, gayret etmemiz lazım. Yunus Emre'nin ilahilerinde, Mevlana'nın Mesnevisinde bu anlayışın canlı örnekleri var.

Mevlana'nın şu beyitleri bunun canlı örnekleridir:

Bu cansız olan bulut vaktinde yağmur yağdırmanın gerekli olduğunu ne bilir? Bu bitkiyi kabul edip, bir yerine on veren toprağı da görüyorsun. Bunları bir kimse yapıyor. İşte sen asıl O'nu gör.

Toprak bile ulu Tanrı'nın kendisine verdiği her şeyden, cemad (cansız) olmasına rağmen, haberdardır. Eğer öyle olmasaydı suyu nasıl kabul ederdi ve her şeye nasıl sütannelik eder ve onu beslerdi.

Dünya her nefeste yeniden yaratılmada, yenilenmektedir. Fakat biz dünyayı öylece durur gördüğümüzden, bu yenilenmeden haberdar değiliz.

Her an âlem yenilenmekte ve biz, görünüşte aynı kaldığından, onun yenilenmiş olduğunun farkında değiliz, bedende, benzerinin devamlılığı olmasına rağmen hayat, ırmak gibi her zaman bir yeniliğe akmakta.

Ey gün, doğ! Atomlar oynuyor, cezbeye kapılmış ruhlar oynuyor. Kulağına, dansının onu nereye sürüklediğini söyleyeceğim. Havada ve çöldeki bütün atomların bizim gibi divane olduklarını iyi bil.

Kısacası Mevlana mahlûkatın her birinin, akıl ve temyiz sahibi olanların da, olmayanların da Allah'ı tesbih ettiklerinden, her birinin tesbihinin farklı olduğundan bahsediyor.

Kısacası, kâinat kitabını Kur'an'ın dediği şekilde okursak o zaman bu kitabı korumak, muhafaza etmek için üzerimize düşeni yaparız diye düşünüyorum.

Bu mübarek Ramazan gecesinde hepinize hürmetlerimi sunuyorum.

Peygamber Ahlâkında Yetişen Öğrenciler: Sahâbe-i Kirâm

Rahile Kızılkaya Yılmaz
Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Hayırlı akşamlar, hayırlı ramazanlar.

Öncelikle bu Ramazan-ı Şerif'in başta İslam beldeleri olmak üzere bütün insanlığa hayır, huzur, bereket, selamet getirmesini Allah'tan niyaz ederek bugünkü sohbete başlamak istiyorum. Bugün siz kıymetli dinleyicilerle sizin de bildiğiniz, aslında sizin de tanıdığınız ama biraz daha yakından tanımak için çaba sarf edeceğimiz ashâb-ı kirâmdan söz edeceğiz.

Öncelikle eminim herkes sahâbenin kim olduğunu, önemini, faziletini biliyordur; ancak bunları hem tekrar mahiyetinde hem de biraz daha yakından bilmek adına bazı açıklamalarda bulunmaya çalışacağım. "Sahâbe" aslında "sohbet" kelimesinden türeyen, "sâhib" kelimesinin çoğuludur. Sahâbî, bunun tekilidir. Hz. Peygamber'in (s.a) sohbetinde bulunanlar için kullanılan İslam terminolojisinde özel bir terimdir. Farklı İslamî disiplinler içerisinde farklı alimlerin sahâbe için yaptıkları farklı tanımlar da vardır. Ancak hadis alimlerinin tanımını sizlerle paylaşmak istiyorum. Zira, sahâbenin kim olduğunu bilirsek ona göre doğru bir sahâbe tasavvurumuz olur. Bu yüzden öncelikle sahâbe kavramını tanımlamak istiyorum. Hadis alimlerinin kabul ettikleri sahâbe tanımı "Peygamber Efendimiz'i (s.a) Müslüman olarak gören ve Müslüman olarak vefat eden kimselerdir." Aslında dikkat edilirse bu tanımda uzun süre sohbetinde kalma ya da sadece görmüş olma ya da sadece kendisinden sonra Müslüman olarak vefat eden kimseler için kullanılan bir terim değil; bunların tamamını içeren özel bir terimdir. Bu terimin ifade ettiği kimseler de esasında geniş bir profilde, geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır. Burada şunu kastediyorum. Hz. Peygamber'in (s.a) eşleri, ilk Müslüman olanlar, aşere-i mübeşşere dediğimiz cennetle müjdelenen sahâbîler de buna dâhildir. Henüz çocuk yaşta Peygamber Efendimiz'i (s.a) gören torunları Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Enes b. Malik, Abdullah b. Zübeyr gibi kimseler de buna dâhildir. Farklı etnik çevrelerden gelen, farklı milletlerden olan Selmân-ı Fârisî, Bilâl-i Habeşî gibi kimseler de buna dâhildir. Zengin diyebileceğimiz sahâbîler de vardır, fakir diyebileceğimiz sahâbîler de vardır. Ensar dediğimiz, yani Medine'de Peygamber Efendimiz'e (s.a) kucak açan, kendisiyle yurtlarını paylaşan özel bir grup vardır. O'nunla(s.a) birlikte hicretin bütün meşakkatine katlanıp Medine'ye göç eden Mekkeli ashâb olan muhacirler vardır. Bunların tamamına baktığımızda aslında karşımızdaki bu geniş, farklı sahâbe profilinin sağladığı özel ve farklı birer örneklik tablosu karşımıza çıkmaktadır. Biz bu yelpaze içerisinde yer alan her bir sahâbeyi kendimize örnek alabiliriz. Yeri gelir bir zengin sahâbenin durumunu, tutumunu; yeri gelir Ashâb-ı Suffe gibi gerçekten Hz. Peygamber'in (s.a) rahle-i tedrisinde bulunmak için kıt kanaat dahi olsa geçinmeye çalışan öğrencilerin, Mescid-i Nebevî'de kalan kimselerin durumunu kendimize örnek alabiliriz. Yeri gelir bir hanım sahâbînin Peygamber Efendimiz'den (s.a) bir talebini merakla okuyup kendimize bu durumu örnek alabiliriz. Bir bakarız bir hanım sahâbînin hayatı, biyografisi, çizdiği profil, bizler için örneklik teşkil edebilir. Sahâbe bu çeşitlilikte, bu zenginlikte Hz. Peygamber'in (s.a) etrafında kümelenen özel zümre olarak karşımıza çıkmaktadır. Tabii hiç şüphesiz sahâbenin kendisini önemli kılan başka hususlar da vardır. Daha baştan Allah Teala'nın Kur'an-ı Kerim'de onları öven ifadeleri vardır. Örneğin, bizzat Ensar ve Muhacirin özel gruplar şeklinde zikredildiği ayetler vardır. Aynı şekilde Allah Teala'nın Kur'an-ı Kerim'de "Allah onlardan râzı olmuş, onlar da Allah'tan râzı olmuşlardır/ رَّضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْه"[1] diyerek kendilerinden razı olduğu ve ashâbın da kendisinden razı

1 Beyyine Sûresi 8. ayet.

olduğunu belirttiği ayetler vardır. Sahâbenin örnekliğini bizzat Kur'an'ı Kerim ayetleriyle hayatımız içerisinde buluveririz. Elbette Allahû Teala'nın onları seçilmiş bir zümre gibi sunmasının çeşitli nedenleri vardır. Sahâbe-i Kirâm, Kur'an-ı Kerim ayetleri nazil olduğunda bu sürece şahit ve muhatap olarak bizzat İslam'ın yaşanmasını, neşvünema bulmasını sağladıkları gibi vahyin muhafazasına kadar birçok noktada önemleri hizmetleri vardır. Ayrıca bugün Kur'an-ı Kerim'in bize intikalini birinci dereceden sağlayan özel bir zümre olarak ashâb-ı kirâmı zikretmek gerekir. Onların hizmetlerinin sadece Kur'an'ın muhafazası için değil; Hz. Peygamber'in (s.a) şahsını da koruma hususunda çabalarının olduğunu görmekteyiz. Hz. Peygamber (s.a) ile birlikte her türlü zorluğa göğüs gerdiklerine şahit oluyoruz. İslam'ın nazil olduğu andan itibaren hicrette, savaşlarda her durumda Hz. Peygamber'i (s.a) korumaktan, İslam'ın yayılmasını sağlamaktan yana ciddi hizmetlerinin olduğunu söyleyebiliriz. Bunların yanı sıra özellikle Hz. Peygamber (s.a) ile ilgili her türlü bilgimizi esasında ashâb-ı kirâma borçluyuz. Yani biz bugün Hz. Peygamber (s.a) ile ilgili bir şey biliyorsak fizikî yapısından ahlakına, ahlakından bugün kendi günlük hayatımız içerisinde uyguladığımız her türlü dinî ve sosyal içerikli bilgi intikalinin tamamının ashâbın aracılığıyla gerçekleştiğini söylemek gerekir. Burada hem İslam'ın yaşanması ve Kur'an-ı Kerim'in muhafazası hem de Hz. Peygamber'in (s.a) örnekliğinin en güzel haliyle sunulması, hadislerinin muhafazası ve sonraki nesillere intikalini sağlamaktan birinci dereceden sorumlu olan kıymetli bir nesil olarak sahâbe-i kirâmı ele almamız ve anlamamız gerekir. Onların önemine ve faziletine işaret eden Kur'an-ı Kerim ayetlerinin yanı sıra aslında Peygamber Efendimiz'in (s.a) de bizim Müslümanlığımızın daha iyi noktaya gelmesi açısından sahâbenin örnekliğine işaret ettiği pek çok hadis-i şerifi vardır. Hassaten kendisine "İnsanların en hayırlısı, en hayırlıları kimlerdir?" diye sorulduğunda Peygamber Efendimiz (s.a) "İnsanların en hayırlıları benim asrımda yaşayanlardır. Sonra bunları takip edenlerdir, sonra da bunları takip edenlerdir" hadisi,[2] yani en hayırlı nesil, en hayırlı insanlar benim içinde bulunduğum, onlarla birlikte yaşadığım nesildir, şeklinde işaret ettiği özel zümre sahâbe-i kirâmdır. Bu bizim için şunu ifade eder: Hem sahâbenin ayrı ayrı her biri, hem de sahâbenin tamamının biz Müslümanlar için dinî pratiklerimizi de doğru İslam anlayışını da ortaya koyup yaşayabilmemiz açısından özel ve önemli bir yeri olduğunu gösterir. Kimi zaman hayatımızda oluşabilecek aşırılıklardan tutun da kimi zaman belki de merak edip peşine düşebileceğimiz bir bilgiyi, bir soruyu, bir meseleyi kimi zaman bir sahâbînin diliyle Peygamber Efendimiz'e (s.a) arz edildiğini, sorulduğunu ve bunun cevabının alındığını görebiliyoruz. Bu durum, bize esasında söz konusu farklı sahâbe profilinin, bu zenginliğiyle ve çeşitliliğiyle bir anlamda rahmet olduğunu göstermektedir. Yani içlerinde farklı karaktere sahip olan sahâbe bulunduğu gibi, farklı çevre ve etnik-kültürel grupların yanı sıra farklı eğilimde bulunan sahâbîlerin de olduğunu söyleyebiliriz. Hz. Peygamber'in (s.a) onlarla davranışları bugün bizler için başta eğitim modeli açısından önem arz ettiği gibi her birimizin bireysel anlamda da bu farklılıklar ve zenginlikler içerisinde kendimizi bulup onlara yakın hissedebildiğimiz bir tablo sunmaktadır. Sahâbenin bu özel durumu, Allah Teala'nın tahsis ettiği özel statü, Hz. Peygamber'in (s.a) işaret ettiği özel konum, onları ayrıcalıklı bir noktaya koymaktadır. Ayrıca bu özellikler, onların İslam'ı bozulmadan bize intikalini sağladıkları konusundaki düşüncemizi de İslam'ın nasıl yaşanabileceği hususunda da bir örneklik teşkil

2 Resûlullah (s.a) şöyle buyurdular: "İnsanların en hayırlıları benim asrımda yaşayanlardır. Sonra bunları takip edenlerdir, sonra da bunları takip edenlerdir." Buhârî, Şehâdât 9, Fezâilu'l-ashâb 1, Rikâk 7, Eymân 27; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 214, (2535); Tirmizî, Fiten 45, (2222), Şehâdât 4, (2303); Ebû Dâvûd, Sünnet 10, (4657); Nesâî, Eymân 29, (7, 17, 18).

ettiğini desteklemektedir.

Peygamber Efendimiz (s.a), Bedir'de henüz savaş alanına dahi çıkmadan dua ederek Allah Teâlâ'ya o bir avuç Müslümanın İslam için nasıl özel bir yere ve konuma sahip olduğunu ifade ettiği tabloyu hatırlayalım. Sanki Allah Resûlü (s.a), onların varlığını bir anlamda İslam'ın varlığının; onların varlığının devam etmesini de İslam'ın sürdürülebilirliğinin bir garantisi gibi görmektedir. Allah Resûlü'nün (s.a) kurduğu bu ilişki, sahâbeye yönelik doğru tasavvurun zorunluluğunu da göstermektedir. İşte bu sağlıklı ve doğru sahâbe tasavvuruyla biz de kendi Müslümanlığımızı, insanî anlamda durumumuzu sahâbe ile ilişkilendirerek onların rehberliğinde yol almaya özen göstermeliyiz. Nasıl ki her Müslümanın hayatında kendisine indirilen kitabı düzenli okuma ve ondan hangi mesajlar çıkarılması gerektiğini düşünme, bütün hayatı boyunca sürdürdüğü bir fiil ise Peygamber Efendimiz'in (s.a) örnek hayatını da okumak da böyle sürdürülen bir virddir.. Bu sürekliliğe ashâb-ı kirâmın örnek hayatından da istifade etmek suretiyle devam etmek gerekir. Hatta ashâbın büyük bir kısmını tanımaya çalışmak, daha ideal bir çizgi olacaktır. Aksi takdirde sahâbe arasında tek bir grubu tanımak, bizde sınırlı bir sahâbe tasavvuru oluşturacaktır. Örneğin, eğer sizlere göre sahâbe sadece Hz. Peygamber'in (s.a) çok özel, yakın çevresi dediğimiz Hz. Ömer, Hz. Ebubekir, Hz. Ali'den ibaretse, yani aklınıza fıkhıyla tebarüz eden sahâbe gelmiyorsa, rihleleri ve yolculukları ile tek bir hadisin Hz. Peygamber'den (s.a) nasıl duyulduğunu öğrenmek için çaba sarf eden, her türlü meşakkate katlanan isimler de sahâbe grubu içerisinde aklınıza gelmiyorsa, farklı yetenekte, eğilimde bulunan sahâbîler gelmiyorsa bu durumda sahâbe tasavvurunuzun da sınırlı kalması pek tabiîdir. Bu yüzden sahâbeyi doğru tanımaya, sağlıklı bir sahâbe tasavvuru oluşturmaya ve bu doğru, sağlıklı sahâbe tasavvurunun da Allah Teala'nın istediği İslam'ı, Müslümanlığı yaşama konusunda garantimiz, garantörümüz, teminatımız olduğunu hatırımızdan çıkarmadan her birini tanıma çabası içerisine girmemiz gerekir. Bu yönde çok şükür elimizde hayli geniş ve zengin bir literatür vardır. Müslüman alimlerin sahâbenin bu özel durumuna, konumuna daha baştan itibaren dikkat çektiklerini, bu yönde sahâbenin biyografilerini özel literatür içerisinde muhafaza ettiklerini de görmekteyiz. Esasında bu özel çaba bile bize şunu göstermektedir: Demek ki sahâbenin durumu, konumu, yaşadıkları İslam, bizim birer örnek mahiyetindedir. Müstakil bir literatür içerisinde sahâbe hayatlarının ve hayatlarına dair ayrıntıların derç edilmiş olmasının ifade ettiği mana şudur: sahâbenin örnek olduğu ve onların Hz. Peygamber'in (s.a) yaşadığı İslam'ı en uygun şekilde pratik eden ve aktaran kimseler olduklarıyönündeki inançtır. Bu sebeple sahâbeye yönelik bilgimizi, düşüncemizi, duruşumuzu sık sık kontrol etmeliyiz. Sahih İslam anlayışı için doğru peygamber tasavvuru için, doğru ve sağlıklı bir sahâbe tasavvuruna sahip olmanız gerektiğini unutmamalıyız. Bu amacı gerçektirmek için sahâbeyi tanıtan eserlerden mümkün mertebe istifade ederek bu yöndeki bilgimizi artırmalıyız. Sahâbenin örnekliğinde Peygamber Efendimizin (s.a) yaşadığı İslam'ı hep birlikte inşallah yaşamaya, öğrenmeye vesile olan bir Ramazan geçirmemiz temenni ve duasıyla herkese hayırlı akşamlar diliyorum. Allah'a emanet olun.

Peygamber Ahlâkında Aile İlişkileri

Henim Parlak Demirhan
Eğitmen

Selamünaleyküm değerli izleyiciler, hayırlı ramazanlar. Bir ramazanı daha birlikte ihya ediyoruz. Rabbim bu ramazanın bereketinden en güzel şekilde istifade etmeyi cümlemize nasip etsin.

Değerli güzel insanlar, değerli izleyiciler bu mübarek Ramazan-ı Şerif, her yıl bizi en güzel şekilde gelip sarmalar, güzellikleri getirir ve güzellikleri yaşatır. Bize bir yılın muhasebesini yaptırır. Resulullah'a inen bu güzel kelamı yeniden muhasebeye davet etme görevini en güzel şekilde idrak ettiğimiz bu ramazan ayında görevlerimizden biri de Resulullah ile ilgili bir söz söylemeden onun nasıl olduğu ve hangi özellikleriyle seçilip takdim edildiğini idrak etmek, Resulullah'ı Rabbimizin tanıtmaya başladığı yerden başlayarak tanımak ve yaşadığımız hayat serüveninde karşılaşacağımız tüm sorunları ve nedenlerini anlama konusunda sağlam bir zihni alt yapı oluşturmaktır. Bu sebeple her ramazan medeni bir Müslüman anlayışına ulaşmak için okuma listemizin başına Rahmet ayının özel gündeminin baş konusu olan Kur'an-ı Kerim'de bize Resulullah'ı takdim eden ayetleri Mekki ve Medeni olarak sıraya alıp Resul anlayışımızı muhasebe etmeliyiz.

Resulullah'ın Mekke'de vahiyden önceki dönemde üstlendiği her türlü görev ve sorumlulukta en belirgin vasfı "Emin" olmasıdır. En yakınından tutun her türlü rakibine kadar Resulullah'a Emin Muhammed olarak güvenilmesi, onun ilahî vahyi tebliğ ve temsil etmede en temel vasıflarından olmuştur.

Yüce yaratıcı Kur'an'ı Kerim'de "Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin" (Kalem Suresi, 68:4) buyurur. Resulullah'ın hayatı -tüccar olması hasebi ile- tüccar yaklaşımlı bir muhakeme ile gözlemleyip tarafsız ve objektif bir anlayışla adalet ve hakkaniyete dayalı çözümler üretme hususundaki emekleri, vahyin ilk inen ayetleriyle takdir edilmiştir.

Bu takdirle başlayan vahyin iniş serüveninde, "(Resulüm) biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" (Enbiya Suresi, 21:107) buyurularak Resulullah'ın rehberliğinin rahmetle tanımlanması ve kuşatıcılığı bizim için en büyük müjde ve lütuf olmanın yanı sıra en yüksek istifadeyle kıymetini bilerek idrak etme sorumluluğumuzu da beraberinde getirir.

Rahmetin amacı, her türlü canlıya hayat vermek olduğu gibi vahyin amacı da insanda hayat bulmaktır. Rabbimiz "Ey inananlar! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah ve Resulüne uyun ve bilin ki, Allah kişi ile onun kalbi arasına girer ve siz mutlaka onun huzurunda toplanacaksınız" (Enfal Suresi, 8:24) buyurur. Birçok ayette Rabbimiz hayatın izlememiz gereken rotasına ve anlamı konusunda hayatiyetini kaybetmiş insanın değerini nasıl ve kiminle bulacağına işaret eder. "Andolsun ki, Resulullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir" (Ahzab Suresi 30:21) ayetiyle Resulullah'ı bizlere üsve-i hasene olarak takdim etmiştir.

Değerli izleyiciler, bu mübarek ayda kendimizi, eşimiz ve ailemiz ile olan ilişkilerimizi Resulün izinde yeniden muhasebeye çekmemiz gerekmektedir.

Amacımız ramazan ayıyla kendimizi ve üzerimizde hakkı olanlarla ilişkimizi ahiret hesabımızı kolaylaştıracak bir bilinçlenmeye taşımaktır. Ayrıca, bu mübarek aydan en verimli şekilde yeniden 11 aya geçiş yapmaya niyet etmenin gerekliliğini unutmamaktır. Allah cümlemize nasip etsin.

Merhum Necip Fazıl üstadın dediği gibi "Ramazan mübarek ay, müminlerin balayı;

Hatırla der, suyu bal kaybedilmiş sılayı..."

İşte tam bunun için yukarıda bahse konu olan ayetlerde olduğu gibi vahiyden önce de en güzel anlayış ve ahlak üzere olduğu bize bildirilen Resulullah'ı zihnimizde sağlıklı bir şekilde anlamak ve anlamlandırabilmek için O'nun yetiştiği ortam, O'na emek veren aileler, O'nun gençlik hayatındaki anlayış ve sorumluluk şekli ile tanımak görevimizdir.

İnşirah suresi üçüncü ayette belirtilen vahiyden önceki hayatında belini büken o yük neydi? Vahiy ile kaldırılan bu yük nasıl bir anlama bürünerek çözüme kavuştu? Resulullah'ın zihni anlayışını anlama çabalarımız onun her konudaki yük kaldırıcı ahlakını tanımak için olmazsa olmaz ödevimizdir. İçinde bulunduğumuz bu mübarek ayın özel gündeminde Kur'an'ı anlamak için Resulullah'ın hayatı ve ilişkileri anlamlandıran o derin anlayışını kavramakla tevhidin sağlam zihni anlayışa temel teşkil eden zeminini kavrama fırsatları sunulmaktadır. Zira bozulan anlam ve önemini yitiren değerlerin doğru tespit edilip yeniden ihyasını gerçekleştirebilmek için doğru bir zihni işleyişle gelişen aklın rehberlik ettiği ahlaka ihtiyaç vardır.

Resulullah'ı ve O'nun aile ilişkilerinde örnek oluşunu anlayabilmenin yolu, Resulullah'ın her türlü zulme varan kabulleri cahiliye geleneğinin yorumlarından kurtarıp gasp edilen hakları iade etmesi ve nimet külfet hususunda hak ve sorumlulukları paylaştırarak mağduriyetleri giderecek bir yola rehberlik ettiğini anlamaktır.

Unutmayalım ki yanlış gelenek ve kültürler ya Resullerin hayatları ya da kıssalarına eklenen hurafe kaynaklı yakıştırma ve yorumlardan beslenme sonucu oluşurlar. Bu sebeple Resulullah'ın bi'setinden önce de Kur'an'ı Kerim'de anlatılan kıssalar, müşrik Araplar tarafında bir efsane ve masal gibi anlatıcıların yakıştırma ve yorumlarıyla panayır ve eğlence gecelerinde konu ediliyordu. Kur'an'ı Kerim ile Resul kıssaları yeniden Resulullah'ın hayatında ve rehberliğinde anlam ve amacıyla buluşmuştur.

Bizim için Ramazan, Kur'an ile Resulullah'ın rehberliğinde yol almak, Kur'an'ı Kerim'de anlatılan Resul kıssaları eşliğinde örnek aile modellerini ve ilişki bütünlüğünü öğrenmek, günümüzde aile ilişkilerini anlamak ve tanımlamak adına verimli bir rehberlik fırsatı oluşturacaktır.

Resulullah'ın Çocukluğu ve Yetiştiği Aileler

"Rabbim beni yetiştirdi ne güzel yetiştirdi"

Resulullah'ın insanın hak ve değerini öğrenme ve öğretmedeki rehberlik eğitimine, çocukluktan itibaren yaşamış olduğu vahiy öncesi hayatın iniş çıkışları içerisinde farklı ailelerde yetişmesi, sosyal yönden farklı aile modelleriyle tecrübe ettiği hayat, uyum sağlama, sorun çözme ve sorumluluk alma gibi özelliklerin gelişmesinin yanında aile ilişkilerinde kadın ve erkek arası duygusal farklılığı gözlemleyerek temel ihtiyaçları tespit etmesi açısından derin farkındalıkların oluşumuna temel teşkil etmiştir.

Değerli kardeşler, Resulullah biliyorsunuz yetimdi. Erken yaşta farklı aile modelleriyle tanıştı. Bugünden bakışla çocukluğunun çok dramatik geçtiğini görüyoruz. Bugün dünyada mağdur ve mazlum ailelerin çocuklarının hikâyelerini şahit olup yüreklerimiz sızlarken aklıma Resulullah'ın çocukluk yaşı gelir. Babasının doğmadan vefat etmesi ile başlayan serüveni, sekiz yaşına kadar sürekli farklı ailelerde geçen çocukluğu O'nun her ailede tabiri caizse kendini misafir gibi hissetmesini neden olmuş olabilir. Çünkü O, yıllar sonra "çocuğunuza saygın insan

muamelesi yapınız" buyurarak geçmişte içinde bulunduğu halin kendi üzerindeki etkisini ümmeti için bir davranış olarak bu şekilde ifade etmiş olabilir.

Resulullah Mekke'de bedevi olan süt annesi Halime ile tanışmıştır. Salgın hastalık münasebetiyle bir rivayete göre beş başka bir rivayete göre altı yaşına kadar süt annesinin yanında bulunmak zorunda kalmıştır. Mekke'ye dönüşünden sonra babasının dayılarını ziyaret için Medine'ye eski adıyla Yesrib'e gitmiş ve bir müddet orada kaldıktan sonra dönüş yolunda annesini kaybetmiştir. Altı yaşındayken vefat eden annesinden sonra Mekke'de en üst düzey yönetici olan saygın dedesi Abdul Muttalib'in evine yerleşmiştir. Bedevi ve çöl şartlarında yaşayan süt annesinden sonra eşi vefat etmiş, genç bir annenin duygu halinin hâkim olduğu atmosferden farklı olarak dedesi Abdulmuttalib'in hayatına girmiş ve onun hayatının renkliliği ve canlılığı içerisinde sekiz yaşına kadar yanında bulunmuştur. Dedesinin yanında kaldığı süre zarfında babası tarafından satın alınan ve küçük yaşından itibaren aileden kabul edilen Ümmü Eymen adında genç bir cariyenin de onunla birlikte bulunup ona refakat etmesiyle farklı sınıftan insan yaşamlarını derin duygularla erken yaşta hissedip sorumluluk geliştirmiştir. Ümmü Eymen için söylediği "o benim annemdir, annemden sonra annemdi" sözünden hayat boyu Ümmü Eymen'i ve evladını ailesi gibi görüp gözettiğini anlıyoruz. Sekiz yaşında vefat eden dedesinden sonra amcası Ebu Talib'in evine yerleşti. Ebu Talib, Abdul Muttalib'in oğlu ve Haşimoğullarından olması hasebiyle tanınan ve sevilen çok saygın, cömert ve asalet sahibi bir kişilik. Bunlardan kaynaklı sorumluluğundan dolayı başkalarının ihtiyaçlarını gidermeyi öncelemiş. Fakat ayrıca kazancının giderine yetmemesi, kalabalık ailesinin olması gibi nedenlerle iki yakası borçtan da bir ara gelmeyen dürüst bir tüccar. Bundan sonraki çocukluğu, ergenliği, geçim çabası, ticari meslek hayatı, evliliğine kadar olan dönemi ve hayata atılması bu ortam ve şartlarda yol almıştır. Kısaca amcası Ebu Talib'in yanında aile atmosferini, aile ilişkilerini en güzel şekilde teneffüs edip ailem dediği uzun soluklu bir ortamda yetişmiştir. Ebu Talib'in eşi Fâtıma bint Esed O yetim evladını evlatlarından ayırmadan ilgilenmiştir. Resulullah onun için "annemden sonraki annem" derdi. Vefat edinceye kadar her anlamda anne sevgi ve şefkati ile muamele etmiştir. Diğer taraftan beş tane halası da kendisiyle yakından ilgilenip sevgi ve şefkat göstermişlerdir.

Resulullah'ın iniş çıkışlar içerisindeki çocukluk ve gençlik deneyimleri yıllar sonra vahyin rehberlik ettiği ahlak ile şu tanım ve hadis ile ifadelendirilmiştir:

Enes (r.a)'dan, Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bana, (dünyanızdan) koku ve kadın sevdirildi. Gözümün nuru ise namazda kılındı." (Nesâî, İşretu'n-Nisâ 1, 7, 61) Hadiste de görüleceği üzere cahiliye döneminde anlam ve değerinden mahrum olan kadını Resulullah ifadesiyle anlam ve değer görme sıralamasında özel bir tanımla ifade etmiştir. Resulullah kadınları suçlayan ve ötekileştiren anlayışlara karşı onları anlamanın sağlıklı iletişim için gerekli olduğunun önemini samimi Müslüman erkeklere vurgulamıştır. Bu örnekten yola çıkarak İslam'ın sorumlu tutuğu, anne, büyükanne, kız kardeş, hala, teyze, eş ve aile çevresindeki hanımlara güven veren ve halden anlayan bir iletişim şeklinin Resul ahlakından olup onun yolu olduğunu hatırlamamız gerekir.

Değer ve sevgi gören bir çocukluk yaşamasının yanında Resulullah'ın çocukluğunda erken yaştan itibaren en önemli hissettiği duygunun özlem olduğunu anlamak hiç de zor olmasa gerek. Erken yaşlarda insanın ve ailenin kıymetini hissederek duyguları derinden yaşayan, insanların kendisinde nefes aldığı, hayat bulduğu, aileyi anlamlı bir hale getiren örnek davranışları bizim için çok değerli ve kıymetlidir. Aile konusundaki sorularımızı araştırırken cevabını sonuca odaklı dar çerçevede ezber test soruları çözer gibi değil, geniş çerçevede güzel niyet başta olmak üzere temelde şefkat, merhamet, saygı, hakkaniyet ve adaletin eşlik ettiği anlayışla ele almalı ve doğru örneklerden yola çıkarak hareket etmeliyiz.

Bize ulaşan sorulardan bir tanesine göre sahabe diyor ki: Ya Resulallah, siz nasıl yetiştiniz, sizi kim eğitti? "Resulullah "Beni Rabbim eğitti, ne güzel eğitti" şeklinde cevap veriyor. Yani Resulullah'ın ahlakının en temel özelliklerinden biri de yaşadığı geçmişe karşı hoşnutluk duygusunu ön planda tutarak insan hayatına giren her şeyin hayatı tanıma fırsatı oluşturduğu anlayışıdır.

Geçmişini çok daha farklı hikâyelerle dillendirebilecekken yaşamış olduğu her geçmişe karşı hamd duygusuyla "Rabbim beni yetiştirdi, ne güzel yetiştirdi." anlayışıyla hayata bakıp dramatize etmeden hoşnutlukla ifade edebilmesi Resulün ahlak anlayışını anlamak adına bize güzel bir temel teşkil ediyor. Zor şartlarda yetişmesinin yanı sıra o günün şartlarının zorluğundan kaynaklanan nedenlerle erken yaşta çobanlık yapması, amcası ile çırak olarak ticaret amaçlı seyahatlere başlaması ve Hilfü'l-Fudûl cemiyetinde bazı görevler üstlenmesi onu olgunlaştırmıştır.

Değerli izleyicilerimizin hatırlayacağı üzere bir savaş sonrası toplumun güçlüleri tarafından çok kazanma hırsı ve ahlaki yozlaşmadan dolayı kaosa sürüklenmesi karşısındaki hassasiyeti, aldığı tavır, Hilfü'l-Fudûl'daki emekleri, ahlaki değerler ve ilkelerin yanında o net duruşu özelde Müslümanlar genelde dürüst ahlakı arayan gençler için çok anlamlı bir örnek teşkil ediyor.

Vahyin gelişinden sonra Mekke'de gençlerin Müslüman olmasında Resulullah'ın Hilfü'l-Fudûl'a katılması, üstlenmiş olduğu görevler gibi güven verici geçmişinin etkisini görüyoruz. Aynı zamanda kendisi de Hilfü'l-Fudûl'un misyonunu takdirle yâd ettiğini şu ifadelerinden anlıyoruz. "Vahiyden sonra da böyle bir davet alsam hiç düşünmeden iştirak ederim, bu topluluk bana birçok kızıl tüylü deveden daha sevimli gelir" diyerek İslam'la hayat anlayışının değişmediğini, gelişerek daha üst bir anlam kazandığını bize öğretmiş olduğunu anlıyoruz.

Bu kadar fevkalâde bir ahlakın sahibini ve örnekliğini kıyamete kadar tüm insanlığın tanımaya muhtaç olduğunu düşünüyorum. Resulün geçmişten gelen değerleri ve ilkeleri süzerek, o unutulup hurafeye bulanmış anlayışları temizleyerek, yeniden gündeme çıkarttığını kıyamete kadar gelişecek her türlü sıkıntılara ışık tutan bir yaşam şeklinin rehberi olduğunu, Kur'anı Kerim'in bunun için indiğini Müslümanlar olarak hiç aklımızdan çıkartmamalıyız.

Ayet-i kerimede "Onlardan birine kız (çocuk) müjdelendiği zaman içi öfkeyle taşarak yüzü simsiyah kesilir" (Nahl Suresi, 16:58) denilir. Bu zihniyetin egemen olduğu toplumda Resulullah'ın kızı Fatma'yı omuzlarına alarak Mekke sokaklarında gezdirmesi, her fırsatta değer ve iltifatları ile sevgisini açıklaması vahiyden önce bile bu zihniyete karşı tavrını göstermesi bakımından çok değerlidir. Resulullah'ın tavır aldığı cahiliyye zulmü, Rabbimizin indirdiği ilahi vahiyde şöyle tanımlanıyor: "Ve diri diri toprağa gömülen kızcağıza sorulduğu zaman" (Tekvir Suresi, 81:8)

Öyle ki Mekke'de bazı münferit olaylar dışında hiçbir gücün ve güçlülerin arka çıkmayı düşünmeyip ancak güçlü olanların kendi kız çocuklarını koruduğunu ve sahiplendiklerini gördüğümüz bir ortamda Rabbimiz "Ve 'diri diri toprağa gömülen kızcağıza sorulduğu zaman" ayeti ile kabul gören bu zulmün asla affı olmayıp ahirette bunun hesabının sorulacağını bildiriliyor. Ayrıca, Müslümanların bu konuda duyarlı hareket etmelerinin bir kulluk görevi olduğuna dikkat çekiliyor.

Günümüzde yaşanan aile problemlerini ele alırken Resulullah'ın zihni yapısı ile cahiliyye toplumlarının zihniyetini iyi ayrıştırmak, ilahi vahyin iman edenlere getirdiği temel ilkelerin neticesinde birbirinde sükûn ve güven bulması gereken eşlerin ilişkilerini canlandıracak rahmet yolunu anlamak ve doğruyu uygulamak önemlidir.

Değerli kardeşler, kıymetli izleyiciler, Resulullah'ın her anlamda olduğu gibi ticareti, arkadaşlığı, ailesi ve eşleriyle olan münasebetlerinde ahlaki bir tutarlılık gözlemlemekteyiz. Ailede huzur ve sükûnun yanı sıra toplum için ailenin ne kadar önemli olduğunu idrak ettiğimiz günümüzde kalıcı bir düzelme ve kaybettiğimiz doğru anlayışa dönmek için yeniden sorunlarımızı tek boyuttan değil birçok boyuttan ele almaya ihtiyaç vardır.

İlahi vahyin örnekliğin de şekil alan Resulullah'ın eşleri ve ailesiyle ilişkilerine dair ezber ve ön şartlanmışlıktan uzaklaşarak dönemin şartları, zaman ve zemini göz önünde bulundurularak yapılacak okumalar ve araştırmalar bize zengin içerikli bir geri dönüş imkânı kazandıracaktır.

Bu bağlamda Resulullah'ın eşlerini kısaca tanımak gerekirse; en uzun soluklu ve tek eşli olarak yirmi beş yıl Hz. Hatice ile evli kalmıştır. Hadiste rivayet edildiğine göre Cibril Resulullah'a şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Resulü! İşte Hatice elinde bir yemek kabı ile geliyor. O geldiği zaman, ona Rabbinden ve benden selam söyle ve çalışıp yorulmanın olmadığı cennetlerde pırıl pırıl inciden bir sarayı olduğunun müjdesini ver" (Buhari ve Müslim). Bu müjde, tüccar bir hanım olan Hz. Hatice'nin hayatını, vahiy öncesi ve sonraki telaşlarını anlamak ve zihnimizde canlandırmayı sağlamak için özet bir ifade olmuştur. Hz. Hatice, vahyin inişinden sonra başlayan tebliğ sürecinde Resulullah'a hiçbir desteğini esirgemeden sunması bakımından Resulullah'ın geçmişte yaşadıkları ilişkilerinde ahlak ve tutarlılığını bize anlatan bir sonuç olmasının yanı sıra ekonomik özgürlüğü olan ya da meslek sahibi hanımlarla ilişki söz konusu olduğunda ayetler ışığında incelenmesi gereken çok özel bir örnektir. Allah katında emek verilmiş her meşru imkân şükür gerektirir. İslam anlayışında ortaya çıkan sorunlardan dolayı nimet ve imkân karalanarak şükürden uzak bir anlayışla ele alınmaz. Çoğu zaman gözümüzden kaçan gerçek şu ki Resulullah ve eşi vahiyden önce yaşadıkları cahiliyye döneminin acımasız sosyal ve ekonomik şartlarında ticaret yapmışlardır.

Kur'an'ın ifadesiyle hırsın, hazzın ve bunun getirdiği zulmün egemen olduğu cahiliye dönemi bugün yaşadığımız kapitalist sistemle birçok ortak yönleri ve benzerlikleri olduğunu unutmamalıyız. Bu sebeple Resulullah ve eşinin erdemli kalarak, çok da kolay şartlarda ticaret yapmadıkları konuyla ilgili tecrübesi olanlar tarafından daha net anlaşılacaktır.

Maalesef günümüzde zihinsel darlığın da eşlik ederek vahyin bütünlüğünden beslenmeyen yanlış okumalar yapılıyor. Bunun neticesinde hiç de İslam'a ve Resulullah'ın ahlakına yakışmayacak yakıştırma ve ithamlarla oluşan dar bir anlayış ortaya çıkıyor. Eşler arasında güven ve dayanışmayı ortadan kaldıran ve tek taraflı bir konfor arayışını temsil eden bir anlatım dilinin İslam'a mal ediliyor olması gerçekten üzüntü vericidir.

Kıymetli kardeşler, değerli seyirciler. Hz. Hatice'nin vefatının ardından Resulullah'ın düzeni değişmiş, vahyin gelişmesi ile farklı bir aile yapısı oluşmuştur. Hz. Hatice'den sonra gerçekleşen evlilikleri incelendiğinde, Resulullah'ın eşlerinin hepsinin hür ve şehirli, bulundukları toplum içerisinde sosyal işleyişi analiz edebilecek üst düzeyde bilgi ve görgü sahibi, seçkin ailelerde yetişmiş kimseler oldukları görülecektir. Bunun üzerine Kur'an'ın insanı her anlamda onaran ve donatan eğitimi ve Resulullah'ın rehberliği eklenince, onların evleri -her konuda olduğu gibi- aile sorunlarının ve Müslüman hanımların eğitildiği bir okul olmuştur. Ayrıca Resulullah'a sorunları arz etme, kişiler ve ihtiyaçları hususunda bilgi vermede görev üstlenmişlerdir. Allah, "Evlerinizde oturun, eski cahiliye adetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor" (Ahzab Suresi 33:33) ve "Evlerinizde okunan Allah'ın ayetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah, her şeyin iç yüzünü bilendir ve her şeyden haberi olandır" (Ahzab Suresi 33:34) buyurarak vahyin indiği evin seçkinliğini ve onlara düşen sorumlulukları hatırlatmış, kıymetini idrak etmelerini istemiştir. Böylece insanların yetişmek için geldikleri, ilmin ve hayatın merkezini temsil eden bu bölgeyi izinsiz ve nedensiz terk etmemeleri konusunda Cenab-ı Hak sınır getirmiştir.

Değerli kardeşler, aile hayatına yakından baktığımızda Resulullah'ın hiçbir zaman eşlerinin mizacını bozmadığını, yeteneklerini köreltmeyip aksine gelişimlerine zemin oluşturduğunu ve destek verdiğini görüyoruz.

Resulullah'ın ilke bazlı düşündüğünü; aileyi huzur, sükûn ve dayanışma ortamının gerçekleştiği ortak şefkat birlikteliği olarak tanımladığını anlıyoruz. Tek taraflı ve konfor odaklı bir anlayışın insanı bağlayan, geliştirmeyen istek ve tanımları ise Resul'ün örnekliğine uymamaktadır.

Değerli kardeşler bu mübarek ayın bereketiyle ailemizde sevgi ve huzurunun artması, nefsi sürtüşmelerin ortadan kalkması için nikah akdimizin ne anlama geldiğini sık sık düşünmeye ihtiyacımız var.

Unutmayalım ki Müslüman aile olmak; önce din kardeşi hukuku, nikahla eş hukuku, ardından da akraba hukuku olmak üzere üç hukuklu sağlam bir akittir. Bu sürece evlatların da dahil olmasıyla eşler, gittikçe kuvvetlenen sağlam bağlarla kaynaşırlar. "Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir" (Nisa suresi, 4:1) ayeti bu gerçeğe işaret eder. Alınan kararların bu hukuku pekiştirici bir anlayışla uygulanması; sevgi, huzur, sükûn, muhabbet ve dayanışma ile aile birlikteliğinin korunması en temel esastır. Her ailenin kendi şartları çerçevesinde çözüm üretecek formüller geliştirmesi, istişare ve dayanışma içerisinde olması gerektiği Resulullah'ın uygulamaları ile ortaya konmuştur.

Günümüzde aileye rehberlik edecek kimselerin de bu ilkelerden hareketle çözüm üretmeleri; kıymet bilme, sevgi ve saygıda motivasyon artışı; yaratılıştan bahşedilen yetenek ve meziyetlerin gelişme imkânı bulması ile ailede daha bereketli bir ortamın oluşması mümkün olur. Resulullah'ın, kızı Hz. Fatıma ve Hz. Ali'nin evliliklerinde taraf tutmadan rehberlik ettiğine dair kaynaklardan çok samimi örneklere ulaşmamız mümkündür.

Değerli izleyiciler, ailenin kurulmasında taraflar arasında rekabet değil, iyi niyet ve kıymet verme esas alınmalıdır. Bu hususta Resulullah'ın hayatının her döneminden örnekler bulabiliriz. Örneğin Benî Mustalik Gazvesi sonrası Mustalikoğulları reisinin kızı olan Cüveyriye'nin Resulullah'ın eşi olması kararlaştırılınca Resulullah yönetici olarak kendi payına düşen esirleri azat etmiştir. Bunu gören Müslümanlar, "Bizlere de Resulullah'ın akraba olduğu bir kabilenin fertlerini esir etmek yakışmaz" diyerek tüm esirleri azat etmişlerdir. Bu durum Resulullah'ın eşleri arasında aynı şekilde etkisini göstermiş ve Hz. Aişe "Biz içimizde, kabilesine Cüveyriye kadar faydası dokunup değerli olan kimseyi

görmedik" diyerek akrabalıkla gelişen barışa gıpta ettiğini ifade etmiştir. Bu hadise, tüm Müslümanlara aile ve akraba ilişkilerindeki anlayış seviyesini yükseltme adına güzel bir örneklik ortaya koymuştur.

Öte yandan tarihte yöneticiler ve krallar tarafından kalıcı barış adına gerçekleştirilen bu tarz evlilikler hep olagelmiştir. Resulullah da Hayber'in fethinden sonra, Hz. Safiye ile evlenerek akrabalık bağı oluşturmuş, düşmanlığı ortadan kaldıran bir mesaj vermek suretiyle kalıcı barışı hedeflemiştir.

Aileye dahil olan Hz. Safiye'ye karşı Hz. Aişe ve Hz. Hafsa, "Yahudi kızı" şeklinde kınayıcı bir ifade kullanırlar. Bunun üzerine Hz. Safiye'yi ağlarken bulan ve sebebini öğrenen Resulullah, "Sen de ona 'Benim babam Harun, amcam Musa, kocam Resulullah iken ben nasıl böyle Yahudi diye kınanabilirim?' de" diyerek onun gönlünü alır. Sonra Hz. Aişe'ye dönerek "Ya Aişe, Allah'tan kork.", Hz. Hafsa'ya da "Ya Hafsa, Allah'tan kork. İnsanları incitmek için bakmayın, insanları rahatlatmak için bakın" buyurarak onları uyarır.

Okumalarımda dikkatimi çeken bir husus şudur: Resulullah'ın eşleri, siyasi sebeplerden dolayı aileye dâhil olan yeni eşleri araştırırken öncelikle "Benden akıllı mı, bilgili mi?" ölçüsüyle yaklaşmışlardır. Bu da bize, aile ilişkilerinde yaşananları; amaca hizmet etmeyen bir üslup ve tarzdan uzak, değer katan bir yaklaşımla ele alma seviyesini korumamızı öğretir. Çünkü İslam, akıl dini olup güzellik, akıl ve meziyetlerle oluşan bütünsel bir şahsiyeti temsil eder.

Resulullah, eşlerini en zor zamanlarında ailesine dahil ederek toplum nezdinde seçkin ve verimli bir noktaya çıkmalarını sağlamıştır. Örneğin Hz. Aişe, alim yönünün yanı sıra eğitimci kimliği ile de ön plana çıkmış, Resulullah ile tanınıp anlam ve kıymet görmüştür. Resulullah, onun gençliğinden kaynaklanan zaaflarını tolere etmiş, ona imkânlar sağlamıştır. Resulullah onlarla şakalaşmış, görüşlerine değer vermiş, mütevazı davranmış ve kendi işini kendi yapmıştır. Onlara yakışmayan bir davranışları olduğunda da hatalarını düzeltme konusunda şefkat ve merhametle rehberlik etmiştir.

Resulullah, eşleriyle iletişim kurmaya, onların dert ve sorunlarıyla ilgilenmeye özen gösterip, gün içerisinde toplu hasbihal için özel vakitler ayırmıştır. İnanç ilkeleri ve ahlaki ilkeler hususunda çok hassas dururken, eşleri arasında gelişen günlük yaşama dair hususlarda da hoşgörülü bir şekilde tarafsız olmayı bilmiştir. Resulullah'ın eşleri, farklı mizaç ve karakter özellikleriyle ümmetin kadınlarının farklılığını temsil eden özelliklere sahip örnekler olmuşlardır.

Resulullah'ın "Mü'min, iki el gibidir. Sürekli birbirini temizler" sözünü dikkate alarak tüm imkan ve şartların kendimizi tanıyıp gelişmek ve temizlenmek için bize fırsat oluşturduğu anlayışıyla hayatı ve olayları okumalıyız.

Bu ramazan, Resulullah'ın sünnetlerini ezberlerden uzak, tahkik ile gözden geçirmek nasibimiz olsun. Unutmayalım ki, onlar da insandı ve hayatlarında yaşadıklarını sulha, güzelliğe, barışa ve yaşama bağlayan anlayışla hayata bakıyorlardı. İnşallah, mübarek gününde, yeni bir muhasebe ile bizler de hayatı bu bağlamda okuyabiliriz. Kıyamete kadar -sadece Müslümanlar değil- tüm insanlığın ihtiyacı olan bir Resule iman ettiğimizi unutmadan, insanlık adına muhasebe yaparak kalıcı hayrı geliştiren fırsatlar yakalayabiliriz. Tekrar İslam ile anlam bulup hürleşmek adına, ailede kendimizi ve olayları doğru okumak ve anlamlandırmak için Rabbimizin gösterdiği ölçüyü fark edebilme gayreti içerisinde olmalıyız.

Resulullah, "Kendi nefsiniz için istediğinizi kardeşiniz için de istemedikçe kâmil Müslüman olamazsınız" buyurarak bize aile içinde de kendimizi tanıma ve geliştirmede ışık tutmuştur. ***Unutmamalıyız ki Müslüman aile kısa vadede elde edilen bir sonuç değil, uzun vadede yol yürüyerek elde edeceğimiz kalıcı bir kazanç fırsatıdır.*** Değerli izleyiciler, bu duygu ve temennilerle hepinize hayırlı Ramazanlar dilerim. Selam ve selamette olun.

Hz. Peygamber Örnekliğinde Merhamet

Fatma Baynal
Y Dr. Öğretim Üyesi, Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Öncelikle lütuf ve merhamet ayı olan Ramazan-ı Şerif bütün İslam alemine mübarek olsun.

Peygamber Efendimiz "Bazı kimseler vardır ki onların oruçtan nasibi sadece açlık ve susuzluktur." buyurmuştur. Çünkü onlar dedikodu yaparlar, insanlara zulmederler ve haksızlık ederler. Bu nedenle oruçlarının sadece açlık ve susuzluk olarak kalacağı şeklindeki hadis bize orucumuzu sadece bedensel olarak değil manevi değerlere de uyarak tutulması gerektiğini göstermektedir. Manevi değerler içerisinde merhamet duygusu da vardır. Merhamet kavramının anlamına bakacak olursak acı çeken veya derdi olan insanların derdiyle dertlenmek, onlara yardımcı olmak, bir nevi acımaktan çok acıtmamak anlamlarına gelmektedir. Rahmet kelimesi de dahil olmak üzere merhamet kelimesi Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette geçmektedir.

Allah merhametlidir, kullarını bağışlayıcıdır. Peygamberlerin insanlığa gönderilmiş olması Allah'ın merhametinin tecellisidir, buyurulmuştur. Peygamber Efendimiz merhamet timsalidir. Onun merhameti canlı ve cansız bütün varlıklara yönelikti. Hayvanlara karşı olan merhametine bakacak olursak develerin üzerinde sohbet eden kişileri uyarmıştır. Develerin üzerinden inip konuşmalarını öğütlemiştir. Kedisini bağlayıp açlıktan ölmesine neden olan bir kadının azaba uğradığını söylemiştir. İnsanların sahibi oldukları hayvanları aç ve susuz bırakmamalarını, onlara yumuşak davranmalarını buyurmuştur. Bu örnekler, merhametinin aslında sadece insanlara değil, bütün canlılara karşı olduğunun bir göstergesidir.

Merhamet affetmeyi de içermektedir. Peygamber Efendimizin sadece yakın çevresindekileri değil, kendisine düşmanlık besleyenleri de affettiğine şahit olmaktayız. Ona yıllarca eziyet eden ancak Mekke'nin fethi sonrasında Müslüman olan kişileri affetmiştir. Kızı Hz. Zeynep'i hicret esnasında yaralanmasına ve karnındaki bebeğini düşürmesine neden olan Hebbâr b. Esved'i Müslüman olduktan sonra affetmiştir. Allahü Teâlâ Ali İmran suresi 139. ayette "Sen onlara yumuşak davrandın. Eğer katı yürekli olsaydın onlar etrafından dağılıp giderlerdi." buyurmuştur. Bu da şunu göstermektedir ki Peygamber Efendimizin merhametli olması İslam'ın daha hızlı bir şekilde, çok kısa bir zaman içerisinde yayılmasını sağlamıştır. İslam dini ile ilgili araştırma yapan oryantalistler İslam dini yayılmamıştır, adeta patlamıştır şeklinde yorumlar yapmışlardır. Bunun bir nedeni de

Peygamber Efendimizin merhametli olmasıdır. Taif'te taşlandığı sırada Taif halkına lanet etmeyip "Allah'ım onları bağışla, çünkü onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar." şeklinde dua etmesi ve Müslümanlara eziyet eden müşriklere lanet edilmesi istendiğinde "Ben lanetçi olarak gönderilmedim, ben rahmet olarak gönderildim." buyurup onlara beddua yerine dua etmesi onun yine merhamet timsali olduğunu göstermektedir. Ayrıca beddua etmeyip dua etmesi, merhametli olmanın aslında bilinçli bir tercih olduğunu da bize göstermektedir.

Anne ve babanın çocuğa yönelik tutumlarının önemli etkileri olmaktadır. Çocuklarına karşı sevgisiz ve merhametsiz olan, onları hırpalayan anne veya babadan bu şekilde terbiye alan bir çocuk, sevgi görmediği ve güvenli bir bağlanma kuramadığı için çevresindeki insanlara karşı merhametsiz olabilirler. Öncelikli olarak çevresinde zayıf gördüğü hayvanlara, sonrasında ise kendisinden daha zayıf bulduğu çocuklara karşı zorbalıklar yapabilirler. Aslında çocuklar merhametsiz değildirler. Çünkü fıtratımız gereği bizler merhametli olarak dünyaya geliriz. Fakat şahit olduğumuz veya maruz kaldığımız birtakım olaylardan dolayı adeta merhamet yorgunu olabiliyoruz. Çocukların veya yetişkin bireylerin merhamet yorgunluğundan merhamet doyumuna geçmeleri için öncelikli olarak hayatta güvenilir insanların da olduğuna inanmaları önemlidir. Bazı insanlar bazen iyi niyetmizi suistimal edebilirler. Bununla birlikte söylenildiği üzere insanlık bir okyanustur, birkaç damla kirli diye bütün okyanus kirlenecek anlamına gelmemektedir.

Kişi kendisine karşı da merhametsiz olabilmektedir. Kendisine karşı acımasızca davranan, kendisini sürekli eleştiren, kısaca kendisi ile kavga halinde olan bireyden başkalarına karşı merhametli olması beklenemez. Bu nedenle öncelikle kendimize karşı merhametli olmamız önemli görülmektedir.

Merhametin özünde günümüzde kullandığımız empati duygusu vardır. Empati ile başkasının acısını anlayabilmek söz konusudur. Nitekim Zümer Suresi 53. ayette "Ey kendilerine karşı aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin, Allah günahları bağışlayandır." buyurulmuştur. Bu ayette insanların öncelikli olarak kendi nefislerine zulmetmemeleri gerektiğini; nefislerinin de kendileri üzerinde hakkı olduğunu görmekteyiz.

Merhametin bir ölçüsü olduğundan bahsedebiliriz. Örneğin çocuğuna karşı merhametli olan bir anne düşünelim. Çocuğunu korumak adına başkasına zarar veriyorsa bu kişinin tam olarak merhametli bir insan olduğunu söyleyemeyiz. Aslında merhamet sadece kendimiza ait olanla ilgili değildir, çevremizi de kap-

samaktadır. Peygamber Efendimiz bununla ilgili olarak ashabına merhametli olmalarını bildirmiştir. "Her ağacın bir meyvesi vardır. Kalbin meyvesi de çocuktur. Allah çocuğuna merhamet etmeyene merhamet etmez. Beni yaşatan Allah'a yemin ederim ki, cennete ancak merhametliler girer." buyurmuştur. Ashap "Ey Allah'ın Resulü, hepimiz (çocuklarımıza) merhamet ederiz." diye cevap vermiştir. Peygamber Efendimizin "Sizden birinizin merhameti, yanındakilere merhamet etmesi değildir, asıl merhamet tüm insanlara merhamet etmesidir." şeklindeki ifadeleri bize merhametin sınırlarını da göstermektedir. Buna göre merhametin sadece ailemizi, anne-babamızı veya çocuğumuzu değil; tüm canlıları kapsadığına dikkat etmemiz gerekir. Günümüzde bireysellik bize empoze edilmektedir ve bireysellik de bencilliği ortaya çıkartmaktadır. Bencillikte insanın "Sadece kendim için yaşayayım, kendim için mutlu olayım." düşüncesi söz konusudur. İnsanlar sadece kendisi için yaşayıp kendisini düşündüklerinde başkalarına karşı duyarsız olmaya başlıyabiliyorlar. Günümüzün en büyük problemi karşımızdaki insanı düşünmemektir. Kısacası empati yoksunluğudur. Çocukların eğitiminde de bunu ön planda almak gerekmektedir.

Anne babaların çocuklarına merhameti eğitimi vermeleri önemlidir. Ancak bu sadece aile ile kalmayabilir. Çünkü çocukların en çok zamanlarını geçirdiği yer bilindiği üzere okullardır. Okullarda da merhamet ile ilgili çalışmalar yapılabilir. Bu sadece değerler eğitimi dersleri ile sınırlı kalmayıp bütün dersleri kapsayabilir. Bu şekilde çalışmaların da var olduğunu görüyoruz. Çocukların içinde zaten var olan duygunun tekrardan kazanılması ve çocukların bu duygunun öneminin farkına varmaları için etkinlikler yapılabilir. Peygamberimiz de çocukların eğitiminden çokça bahsetmiş, onlara şefkat ve merhamet göstermiştir. Hatta çocuklarını sevmeyen insanlara karşı "Allah sizin kalbinizden merhameti aldıysa ben ne yapabilirim." buyurmuştur. Bu hadisten de aslında çocuklara merhamet etmenin, onları sevmenin, onlarla ilgilenmenin önemini görmekteyiz. İnsanlara iyi davranmayı sağlayan ve dünyada haksızlığı önleyen duygu merhamettir. Doğan Cüceloğlu'nun dediği gibi mükemmel çocuklar değil merhametli çocuklar yetiştirmeyi öncelememiz gerekmektedir. Peygamber Efendimizin duası ile bitirmek istiyorum: Allah'ım beni bağışla, bana merhamet et, bana hidayet nasip eyle, bana afiyet ve hayırlı rızık ver.

Hat Sanatımızda Güzel Bir Gelenek: Hilye-i Şerifler

Bekir Çetintaş
Beşiktaş Yahyâ Efendi Camii İmam Hatibi

Konuşmaya başlamadan önce kıymetli dinleyenlerimizin ve izleyenlerimizin mübarek Ramazan-ı Şerif'ini tebrik ediyorum. Rabbimiz bizleri bu güzel ayı bereketli, faydalı bir şekilde değerlendirip bayrama sağlıkla, afiyetle ulaşan ve bayramı hak etmiş bir şekilde ulaşanlardan eylesin. Tabii bugünkü konumuz Hilye-i Şerif olacak.

Peygamber Efendimizi (a.s) bize tanıtan Hilye-i Şerif kültürümüz çok değerli ve bu konuda söylenecek çok şey var ama Hilye-i Şerif konusuna geçmeden önce ben müsaadenizle İslam kültüründe Hilye-i Şerifin oluşmasına vesile olan etkenleri konuşmak istiyorum. Malumunuz İslamiyet'in geldiği, ortam Peygamber Efendimizin (a.s) peygamber olarak gönderildiği ortam zaten ismi de cahiliye olarak ifade edilmiş karanlık bir dönemdir. Bu dönemin insanını cahil olarak niteleyen asıl özellik Rabbini tanımıyor olmasıdır. O dönemin insanı ya Allah'a inanmıyor ya Allah'la birlikte başka ilahlara inanıyordu, putlara tapıyorlardı ve bu putlar hayatının içerisinde çok önemli bir yer teşkil ediyordu. Yine Peygamber Efendimizin (a.s) geldiği dönemde Hristiyanlara baktığımızda onların hayatında Hz. İsa'nın, Hz. Meryem'in ve birtakım azizlerin tasvir edildiği heykeller, resimler ve ikonalar vardı. İnsanlar adeta o resim ve heykelleri o şahsın bizzat kendisiymiş gibi değerlendiriyor, ona hürmet gösteriyor ve hatta ondan bazı şeyler istiyorlardı. İslamiyet geldiği zaman bir Tevhid kültürünü, inancını yerleştirmek gayesi ile gelmiştir. Yalnızca Allah'ın olduğu, Allah'ın Allah bilindiği, peygamberin peygamber olarak bilindiği, her şeyin makamında ve yerinde değer bulduğu bir kültür, inanç sistemi geldi. Bu inanç sisteminde Allah Resul'ünün bir peygamber olarak tanınması, O'nun bir hayat rehberi olarak bilinmesi ve O'nun çok sevilmesi gerekiyordu. Şimdi bunu bir kenara bıraktıktan sonra Hz. Peygamber (a.s)'in bizler için çok önemli bir hadisi şerifi var. Diyor ki: "Sizler beni Nasraniler'in Meryem oğlu İsa'yı övdüğü gibi övmeyin, beni Allah'ın kulu ve resulü olarak anın." Peygamber Efendimizin Kur'an'ı en iyi tanıyan ve bilenlerden birisi olarak nitelendirdiği İbn Abbas (r.a) şöyle buyuruyor: "Tarih boyunca puta tapıcılık geçmiş dönemlerde iyilikleri ile bilinen, tanınan, sevilen toplumun kabul gördüğü insanların hatıralarının yaşatılması için onlar adına yapılan resimlerin ve onlar adına yapılan heykellerin mecrasında kayarak kutsanması dolayısı ile ortaya çıkmıştır." Şimdi bütün bunları toparladığımızda bizim dinimiz Peygamber Efendimizi (a.s) doğru tanımak, O'nu hayatımıza bir rehber edinmek, O'nu çok sevmek gibi değerleri bize ve hayatımıza kazandırmaya çalışıyor. İşte Hilye-i Şerif'in burada çok önemli bir fonksiyonu var. Çünkü bizler Peygamber Efendimizi çok seviyoruz ve onun

hatırasını yaşatmak istiyoruz. Fakat dinimizin de resme, heykeli bakışı hepimizce malum. O'nu resmedemiyoruz ama hayalimizde, tahayyülümüzde canlandırmak istiyoruz. İşte bu istek, aşk ve şevk dolayısıyla Hilye-i Şerif çalışmaları İslam kültüründe ortaya çıkmaya başlıyor. Sadece bu da değil. Hilye-i Şerif ile ilgili çok net teşvik edici rivayetler var. Hz. Ali'nin rivayet etmiş olduğu hadisi şerifler var. Mesela diyor ki Efendimiz (sav): "Ey Ali! Benim hilyemi yaz. Her kim hilyemi görmüşse beni görmüş gibidir. Ona kim şevkle yani hasret ve sevgiyle bakarsa Allah ona cehennemi haram kılar, onu ahirette mahşer günü üryan olarak haşr edilmekten korur." diye bir hadisi şerif var. Yine 17. yüzyılda yaşamış o dönemin şair, alim, fazıl, kâmil kıymetli zatlarından Nahifi isminde bir kişi var. Bu zatın nazım olarak birçok Hilye-i Şerif'i, hilye şiirleri var. Yine nesir olarak da birçok eseri var. Çoğunlukla peygamber aşkı, Peygamber Efendimize salat ve selam hakkında birçok eser yazmış bir kimsedir. Onun bir rivayeti var. O "Kim hilyeyi çokça yazarsa, ona çokça bakarsa Allah onu hastalıklardan, sıkıntılardan, ani ölümlerden muhafaza eder." buyuruyor. Yine Osmanlı dönemi alimlerinin birçoğunun hilye-i şerifle ilgili rivayetleri var ama kaynağını tam olarak bulamamakla birlikte Osmanlı ulemasından bize rivayet edilen yine Hilye-i Şerifi çokça bizlere metheden, bizi teşvik eden birtakım rivayetler var. Mesela bunlardan bir tanesi içinde Hilye-i Şerif bulunan ev yangın, sel, zelzele gibi afetlerden muhafaza olur; hırsızlık belasından kurtulmuş olur; kim üzerinde taşırsa her türlü musibetten Allah onu korur gibi insanın hayatında Hilye-i Şerif'in bulunmasını teşvik edici rivayetler günümüze ulaşmıştır. Bu rivayetlerin de desteğiyle Hilye-i Şerifler Osmanlı toprakları başta olmak üzere İslam coğrafyasında revaç bulmaya başlamıştır. Uzunca bir giriş oldu ama işin bu kısmı çok önemliydi. Çünkü nereden çıktı Hilye-i Şerif, neden İslam kültürü bir Hilye-i Şerif'e ihtiyaç duyuyor sorularına cevap verebilmek adına bu girizgahı önemsiyorum.

Tabii Hilye-i Şerif diyoruz ama manası şudur. Hilye süs, bir kimsenin yüzü, çehresi, güzel vasıfları gibi anlamlara geliyor. Buna şerifeyi de eklediğimiz zaman yani şerefli hilye, en şerefli insanın birtakım özelliklerinin anlatıldığı eser anlamına geliyor. Bu isimde İslam tarihi boyunca yüzlerce şiir ve nesirler görüyoruz. Edebiyatımızda Efendimiz (a.s)'ı çokça öven, O'nun ahlaki yönlerine, bedensel özelliklerine, hadis şeriflerine değinen yani O'nu adeta görmüşçesine O'nu resmeden birçok şiir ve düz yazı ile karşılaşıyoruz. Ben bir hattat olduğum için özellikle işin hat sanatı boyutuna değinecek olursak Peygamber Efendimiz (a.s)'ın bir levha olarak, Hilye-i Şerif dediğimiz levha şeklinde O'nun özellikle dış görünüşünü bize ifade eden Hilye-i Şerif kültürü, ilk denemesi hepimizin bildiği, ismini çokça duymuş olduğumuz Hattat Hafız Osman tarafından yapılıyor.

بسم الله الرحمن الرحيم
وما ارسلناك الا رحمة للعالمين

بسم الله الرحمن الرحيم
وما ارسلناك الا رحمة للعالمين

بسم الله الرحمن الرحيم
وما ارسلناك الا رحمة للعا

بسم الله الرحمن الرحيم
وما ارسلناك الا رحمة للعالمين

Hilye-i Şerif'in ilk örneklerini onda görüyoruz. Tabii Hafız Osman'dan sonra da hem çok bilinen meşhur hattatlar başta olmak üzere birçok hattatımızın çok sayıda Hilye-i Şerif yazdığını görüyoruz. Hafız Osman'dan önce de Hilye-i Şerif metinleri vardı. Hz. Ali'den, Hz. Ebu Hüreyre'den, Enes Bin Malik'ten, Bera bin Azib'den, İbni Abbas'tan rivayet edilen birçok Hilye-i Şerif metinleri var ve bu Hilye-i Şerif metinleri az önce bahsedilen teşvik edici rivayetlerin etkisiyle yazılarak üzerinde taşınıyordu. İnsanlar ya yazdırıyorlar yahut kendileri yazıyorlardı ve üzerlerinde taşıyorlardı. Bunların levha olarak evlere asılma alışkanlığı ve uygulaması ilk kez Hafız Osman tarafından başlatılıyor. Hafız Osman'ın görselde görebileceğiniz bir terkibi var. Hilye-i Şerif'in Hafız Osman tarafından ihdas edilen kendine has bir formu vardır.

Üst kısmında başmakam dediğimiz, 1 numaralı alanda görebileceğiniz yerde bir besmele-i şerif, Euzu Besmele ya da Neml suresinin 30. Ayeti kerimesi olan "innehü min süleymane ve innehü Bismillahirrahmanirrahim" metinlerinden biri bulunur. Sonra hemen altında bizim göbek kısmı dediğimiz çoğunlukla dairesel olarak yapılan ve Peygamber Efendimizin (a.s) dış görünüşünü anlatan, O'nu kolaylıkla tahayyül edebileceğimiz bir Hilye-i Şerif metni bulunur. Hilye-i Şerif'in önemli bir kısmı bu alanda bulunur. Bazen tamamı, bazen büyük bir kısmı göbek kısmı dediğimiz alanda bulunur. Hemen bunun altında bir hilal kısmı bulunur. Hilye-i Şerif'in göbek kısmı dairesel olarak yapıldıysa onun alt kısmına hilal şeklinde tezyini bir unsur yapılır. Hilal şekli İslam kültüründe çok önemlidir. Yani hilal, lale ve Allah kelimeleri ebced hesabı olarak aynı rakama tekabül ederler. Bu nedenle ecdadımız Allah lafzının yazılamayacağı yerlere yahut böyle hani subliminal mesaj vereceği yerlere ya lale ya hilal koymuşlardır. Bizim kubbelerimizin tepesinde hilal olması, Osmanlı motiflerinde lalenin çokça olması ebced hesabında Allah kelimesi ile aynı rakama denk geldikleri içindir. Hilal kısmı tezini bir unsurdur. Burada herhangi bir metin bulunmaz lakin Allah lafzına bir atıfta da bulunur. Bu hilal kısmının hemen çevresinde çoğunlukla 4 halifenin isminin yazıldığı bir bölüm vardır. Burada bazen hulefa-i raşidin ismi yerine Allah resulünün isimlerinden yani Esma-i nebiden bazıları yazılır. Mesela Mahmut, Hamid, Ahmet gibi bazı isimleri kenarda bulunur. Bazı Hilye-i Şerif örneklerinde bunun aşere-i mübeşşerenin yazıldığı 10'lu bir dairesel çerçevenin olduğunu da görüyoruz. Bunun hemen altında Peygamber Efendimizin (a.s) doğrudan kendisini ilgilendiren bir ayeti kerime vardır. 8 numaralı alanda görebilirsiniz. Peygamber Efendimizin doğrudan Kur'an'da methedildiği yerler bu alana yazılıyor. Mesela Enbiya suresinin 107. Ayeti, Kalem suresinin 4. Ayeti ve yine Fetih suresinin 28 ayeti kerimesinin sonuyla 29'un başı olan kısmı olabilir. Görselde 8 numaraya gelen kısma çoğunlukla bu metinler yazılır. Hemen bunun altında 9 numarada etek alanı vardır. Buraya az önce arz etmiş olduğumuz göbek kısmında Hilye-i Şerif metni bitmediysemetnin kalan kısmı yazılır ve onun altına Peygamber Efendimize salat selam edilir ve hemen ondan sonraki satırda da bu Hilye-i Şerif'i yazan hattatın imzası ve yazılan tarih atılır. Bu etek kısmının sağ ve solunda bizim koltuk dediğimiz sadece tezyini anlamda müzehhibin bazen lale çizdiği veya farklı tezhip desenleri ile doldurduğu bir koltuk kısmı vardır. Bunun hemen dışında 12 numarada görebileceğiniz iç pervaz alanı vardır. Müzehhipler çoğunlukta buraları bir cetvelle ya da bir zencerek gibi bir motifle doldururlar. Bunun dışındaki 13 numaralı alanda dış pervaz dediğimiz alan vardır. Burada da artık gerek halkari

gerek tığ desenleriyle bezemeler gerçekleştirilir. Bunların tamamı, bütün bu süslemeler, aslında iç metindeki Peygamber Efendimizin vasıflarına olan hürmetten kaynaklanıyor.

Ben müsaadenizle biraz da Peygamber Efendimizin anlatıldığı bu hilye-i Şerif metninin kendisine değinmek istiyorum. Bu kadar anlattığımız şeyde nelerin kastedildiğini, nelerin mevcut olduğunu arz etmek istiyorum. Çünkü Hilye-i Şeriflerde Peygamber Efendimizin bazı olaylara karşı ahlaki duruşu işlenmez. Peygamber Efendimizin tahayyülümüzde resmini çizebileceğimiz dış görünüşü anlatılır. Çünkü zaten birçok eserde Peygamber Efendimizin dini anlamdaki tavırları dünyada dünyayı işlerdeki tavırlarını görebiliyoruz, okuyabiliyoruz ama Hilye-i Şerif'in maksadı Peygamber Efendimizi adeta resmedilmiş gibi hayalimizde canlandırabilmektir. Bu metinler içerisinde, az önce saydığım ashab-ı kiramdan isimlerin arasında en meşhur Hilye-i Şeriflerde kullanılan Hz. Ali'nin (r.a) Peygamber Efendimiz'den (sav) rivayet etmiş olduğu bir Hilye-i Şerif metnidir. Ben bunu arz etmek istiyorum.

Hz. Ali'den (r.a) rivayet olunur ki: "O Peygamber Efendimizi (s.a.v) vasıflandırırken şöyle vasıflandırırdı. Peygamber Efendimiz ne çok uzun ne de çok kısaydı; o, kavminin orta boylusuydu. Onun saçları ne çok kıvırcık ne de dümdüzdü; onun saçları hafifçe dalgalı idi. Yüzü hafifçe yuvarlak ve dolguncaydı, yüzünün rengi pembeye çalan bir beyazdı. Gözlerinin siyahı simsiyah beyazı ise bembeyazdı. Onun kirpikleri sık ve uzuncaydı. Kemiklerinin eklem yerleri ile omuz başları iriceydi. Onun vücudu genelde tüysüz fakat göğsünden göbeğine doğru inen ince bir tüy şeridi vardı. Onun el ve ayak parmakları kalıncaydı. O yürürken sanki meyilli ve engebeli bir yerde yürürmüşçesine ayaklarını uzunca kaldırarak, yere sürtmeden sertçe adımlar atardı. Bir kimseye baktığı zaman sadece başını çevirerek değil, bütün vücuduyla dönerek ona bakardı. Sırtında, iki kürek kemiği arasında peygamberler zincirinin son halkası olduğunu ifade eden bir nübüvvet mührü vardı. İnsanların en cömerdi ve en doğru sözlüsüydü. En yumuşak huylusuydu. O en arkadaş canlısıydı."

Hatta burada ben bir şey söylemek istiyorum. Peygamber Efendimizin ashabına en çok kimi severdi diye sorulduğunda ashabın her biri en çok beni severdi dermiş. Peygamber Efendimiz (sav) herkese o kadar ilgi gösterirmiş ki herkes en çok kendisini sevdiğini zannedermiş.

"Kendisini ilk defa görenler onun heybeti karşısında sarsılırlar, fakat onunla dostluk kurup, sohbet edip, vakit geçirenler onu çok severdi. Efendimizi övmek isteyen bir kimse söyleyecek bir söz bulamadığı için "Ne O'ndan önce, ne de O'ndan sonra asla O'nun bir benzerini görmedim." der imiş."

Bu Hilye-i Şerif'in genel anlamda metni bu şekildedir. Tabii Hilye-i Şerif'in tek metni bu değil. Az önce arz ettiğim gibi ashab-ı kiramdan rivayet edilen birçok metin var ama en çok bu revaç bulmuş. Hakikaten öz bir şekilde Peygamber Efendimizi (s.a.v) anlatıyor. Rabbimiz bize Peygamber Efendimizi bu Hilye-i Şerif de olduğu gibi hem şeklen hakkıyla tanımayı hem ahlaken güzelce tanımayı ve O'na en çok benzeyen kullardan olmayı bizlere nasip eylesin.

Hz. Peygamber'in Ahlâkını Yaşadığımız Çağa Taşımak

Ömer Türker

Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

Hz. Peygamber'in ahlakını günümüze taşımanın çeşitli seviyelerinden bahsedebiliriz. Birincisi, Peygamber ahlakı~~nın~~ gündelik hayatta takip edilebilir boyutudur. Dinin temel ahlaki emirleri gündelik hayatımızda rahatlıkla takip edilebilir bir yere sahiptir. Din, insanlara yalan söylememeyi, başkalarının hakkını gasp etmemeyi, insanlara infak etmeyi, iyilik etmeyi, başkalarıyla birlikte yaşadığında onların hak ve hukukunu gözetmeyi emreder. Gündelik hayatımızda bunların bir kısmını iradi tercihlerimizle yerine getirebiliriz. Herhangi bir büyük organizasyon içinde olmadan, yalan söylemeden yaşamaya çalışabiliriz. Sahip olduğumuz malı, mülkü ya da değerleri başkaları ile paylaşabiliriz. Dinin Hz. Peygamber'e ittibayı emrederken ilk talep ettiği şey de budur. Bu, bir payeyi, büyük bir iktisadi nizamı, büyük bir siyasi yapılanmayı gerektirmez. Allah ve Resulüne iman etmenin, Resûlullah'ın izinden gitmenin nerede olursak olalım; hangi şartta, hangi toplumda, hangi siyasi birlik içerisinde bulunursak bulunalım bütüne hitap eden tarafı da aslında budur. Dinin ana yapısını ifade eden, iman ve amelin bütün insanları ilgilendiren ortalama tarafı budur. Her birimizin herhangi bir bahane bulmadan bir şekilde yaşamaya çalışabileceğimiz, kısmen baş edebileceğimiz tarafı budur. Kısmen diyorum çünkü bunların bir kısmı değişik aşamalarda karşımıza çıkacak. Mümin için Allah indinde sorumluluğun ilk aşaması da budur. Hz. Peygamber nasıl bir arkadaştı, Hz. Peygamber nasıl bir yöneticiydi, Hz. Peygamber nasıl bir babaydı, Hz. Peygamber eşi, dostu, akrabaları, komşuları ile, sahip olduğu nesnelerle nasıl bir ilişki içindeydi, etrafındaki şeylere nasıl davranıyordu? Bu sorulara verdiğimiz cevaplar aynı zamanda her birimizin rahatlıkla irtibat kurabileceği, takip etmeye çalışabileceği, anlamaya çalışabileceği ve yaşadıkça da anlayabileceği bir şeydir. İşin birinci kısmı burasıdır. Bu kısımdan çıkan en önemli netice, son söylediğimiz cümledir. Yani peygamberi ahlâk yaşanmadığı sürece anlaşılabilir, yaşanıldığı da kavranabilir bir şey değildir. Mutlaka yaşamayı, takip etmeyi gerektirir ve din ancak bu şekilde Allah'a yaklaşabileceğimizi öğütler.

Peygamberlerin şahsında ümmet için güzel bir örneklik vardır. Bu örnekliğin bir sınıfı yoktur. Yani bu örneklik sadece tüccarlara, askerlere, siyasetçilere ya da herhangi bir meslek grubuna ya da mesleksiz bir gruba hitap etmez. Bütün insanlara hitap eder, bütün sınıflar bunun içindedir. Ahlakın da en temel kısmını burası oluşturur. Hz. Peygamber'in "Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim" hadisinde ifade ettiği katmanın birisi de budur.

Hz. Peygamber'e ittiba etmenin ve ahlakını da kendi hayatımızda düstur edinmenin ikinci bir seviyesi vardır. Bu seviye, belirli bazı vasıfların özellikle birtakım sosyal sınıflar tarafından dikkate alınmasıdır. Bununla şunu kastediyorum: Klasik ahlak eserlerinde ahlakın bütün insanlar için geçerli olduğuna dair kısımlar anlatıldıktan sonra toplumda hangi sınıflar varsa onlara geçilir. Tüccarlar, askerler, eğitmenler, yöneticiler gibi sınıflardan bahsedilir. Sınıfların ahlakın bütüncül yapısını temsil etmesi beklenen tarafıyla kendi mesleklerine ve hayatlarına özgü temsil etmesi gereken tarafı birbirinden ayrışır. Yani biz bir insan olarak tabii ki doğru olmakla, yalan söylememekle, Müslüman olarak infak etmekle mükellefiz. Fakat bir tüccardan ayrıca dürüst olması, bir askerden cesur olması beklenir. Değişik sosyal sınıflardan, o sosyal sınıfın varlığını idame ettirebilmesi ve kendisinden beklenen vazifeleri ya da işlevleri hakkıyla yerine getirebilmesi için, hususen birtakım erdemlerle donanması beklenir. Hz. Peygamber'e ittiba etmenin ikinci seviyesi, hangi sınıfta bulunuyorsak, mesleğimiz her neyse, dinin o mesleğe ilişkin hususi emirlerinin derinden kavranmasıdır. Mesela bütün meslekler için geçerli olan şey ehliyettir. Bütün yönetimler için geçerli olan şey adalettir. Fakat hoca – talebe ilişkisinde adaletin ve ehliyetin nasıl tahakkuk

edeceği özel bir çabayı, özel bir ilgiyi gerektirir. Bunun için belli bir mesleki formasyonla donanmak, o mesleki formasyonun gereğini yerine getirecek şekilde ehliyetli olmak icap eder. Bu anlamda Hz. Peygamber'e ittibanın ikinci seviyesi, Hz. Peygamber bir öğretmen, bir tüccar, bir yönetici yahut bir sosyal sınıf mensubiyetiyle irtibatlı biri olarak nasılsa öyle olabilmektir. Yani belirli bir mesleğin hakkını verebilecek şekilde o mesleğin donanımına sahip olup, o mesleğin ahlakını icra etmek demektir.

Bundan sonra peygamberî ahlak hayatımızda nasıl ortaya çıkacak sorusuna cevaben karşımıza üçüncü seviye çıkar. Bu seviye, belirli bir dönemde bilgi ve tecrübe birikimine sahip insanların "Hayatın Müslümanca yaşanması nasıl mümkündür?" sorusuna cevap verecek şekilde Hz. Peygamber'i tanımaları ve yeniden yorumlamalarıdır. Bu aslında bir toplumda çok az insanın karşılaşabileceği ve cevap verebileceği bir sorudur. Bu soruyu hepimiz sorarız ama bu soruyu temellük etmek, soruyu kendi sorusu haline getirmek ve bu soruya cevap aramak belirli grupların ya da belirli birtakım insanların vazifesi olabilir. Müminlerin tamamı bu soruyu hayatının merkezine alıp da ilmi araştırma yapma, bir dönemin bilgi ve tecrübe birikimine vakıf olma çabası içerisinde bulunamazlar. Dinde tefekkür etme dediğimiz bu kısmı belirli bir grup ciddiye alır ve "Hz. Peygamber bugün olsaydı bütün bu bilgi ve tecrübe birikimini nasıl temsil ederdi, nasıl yorumlardı, nasıl ileri götürürdü?" sorularına cevap verme çabasına girer. Bu zor bir faaliyettir. İslam düşünce tarihinde ya da İslam medeniyetinde bütün ilimler bu soruyu cevaplamak için çıkmıştır. Bu daha ilmî, daha entelektüel ve derin bir faaliyettir. Hz. Peygamber'in ahlakını bu seviyede, belirli bir dönemde modelleme becerisini kaybetmek demek o dönemin ahlakî krize girmesi demektir. Ahlakî düşüncede krize girmesi, toplumsal hayatın ve toplumla ilgili olduğu sürece bireysel hayatın üretiminde, Müslümanca idamesinde bir problemin olması anlamına gelir. Bu, ciddi bir iştir ve buna topluca yatırım yapılması gerekir. Her nesilde Hz. Peygamber'in hayatını derinlemesine kavrayıp öğrenen siyer alimlerinin olması gerekir. Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği öğretilerden hareketle pratik hayatı üretmeyi amaçlayan bir fakihler grubunun, bir hukukçular grubunun olması gerekir. Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği öğretiler bütününden belirli bir dönemde zihnimizin nasıl inşa edileceği sorusunu cevaplayan bir mütekellimler, sufiler ya da metafizikçiler grubunun olması gerekir. Her dönemde bunların yeni baştan kurulması, tekrarlanması gerekir. Bu, hiçbir neslin bizim adımıza yapamayacağı bir iştir. Bizden önceki neslin bizim adımıza ahlakî ya da metafizik tefekküre sahip olması beklenmez, fıkhî tefekküre sahip olması yeterli gelmez. Onlarla aynı kanaatlere sahip olsak bile, her nesilde bu tefekkürü tevarüs eden bir neslin yetiştirilmesi, buna dair gerekli araçların seferber edilmesi, gerekli yatırımın yapılması gerekir. Ancak bu yapıldığında "Müslümanca yaşamak, Müslümanca var olmak belirli bir dönemde nasıl mümkündür?" sorusuna cevap bulabiliriz. Bu sorunun bir kısmı pratik hayatın üretilmesi ve ahlaklı bir şekilde varlığımızı idame ettirmemiz ile ilgilidir. Hz. Peygamber'in ahlakını tevarüs etmenin, ahlakıyla ahlaklanmanın üçüncü seviyesi olarak da bu zikredilebilir.

Hz. Peygamber'in ahlakının bir seviyesi daha vardır. Bu aslında dinin asıl gözettiği seviyedir. İlk seviyeden buraya kadar gelen bir kanal, bir zihni yöneliş bulunur. Bu seviye, zaman zaman Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmak diye, zaman zaman marifetullah diye, zaman zaman dinde tahkik diye ifade edilen seviyedir. Hz. Peygamber (a.s), varoluşa ilişkin felsefî ifadesi ile bütüncül idrakı temsil eden ya da eskilerin ifadesiyle Allah'a ve Allah-alem ilişkisine dair aksi alınamaz bir kesinliği temsil eden ve dolayısıyla bizim Allah, ahiret ve insan hakkındaki yargılarımızın hakikatini temsil eden şahıstır. Hz. Peygamber'in hakiki konumu budur. Yani "Allah vardır." cümlesini hakiki anlamda peygamber bilir. "İnsan bu dünyada mükelleftir, yani bir ilahi teklife muhataptır." ya

da "Kendi şartları muvacehesinde yetkinleşmekle mesuldür." cümlelerinin hakiki anlamını Hz. Peygamber bilir. Başka bir açıdan bakacak olursak "İnsan, bu dünyadaki tercihlerinin ve davranışlarının karşılığında ahirette cennet ya da cehennem ile ödüllendirilecek yahut cezalandırılacaktır." ya da "cennet ve cehennem şöyle şöyledir." yargılarımızın hakiki anlamda manasını temsil eden Hz. Peygamber'dir. Yani bunlar O'nda hakikat bilgisi olarak vardır. Ümmette bu ekseriyetle bir taklit olarak bulunur. Peygambere iman etmek zaten böyle bir yoldan gitmek, onun izinden gitmek demektir. Biz müminler bu cümlelerin manasını Hz. Peygamber seviyesinde bilemesek dahi Hz. Peygamber'e iman etmekle O'nun söylediklerini kabul etmiş, O'nun yaptıklarını da yapmayı kendimize vazife addetmiş oluruz. Bu seviye, aslında tedeyyünün hakiki manasının tam olarak ortaya çıktığı seviyedir. Tedeyyün yani dindarlık faaliyeti ne demek? Dindarlık, böylesi bütüncül bir idrak, marifetullah ya da insanın mebde ve meade dediğimiz varoluş süreçlerinin kuşatıcı bir şekilde kavranması, "Bütün bunlara sahip bir insan nasıl bir ahlaki yaşantı sürer ve biz böyle bir ahlaki yaşantıyla nasıl donanırız?" sorusuna cevap teşkil edecek şekilde peygambere ittibadır. Bu, bildik anlamda kategorize edilmiş birtakım değerlerin kavranması ve hayatımızda karşılık bulması anlamında ahlakilikten bahsedilen bir seviye değil. Bu; ahlakın, metafiziğin veya nazarî idrakin amelî yönün tamamını kuşatacak şekilde genişlediği bir seviyedir. Bu anlamda ahlak, yalnızca birtakım emirlerin yerine getirilmesi, nehiylerden kaçınılması hadisesi değildir. Ahlakın bizim varlığa ilişkin idrakimizin, davranışlarımızın tamamını üretecek şekilde amelî bir melekeye dönüşmesi demektir. Yani insanın, mülkiyetin Allah'a ait olduğunu idrak ederek davranması demektir. Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmanın Müslümanlar açısından Hz. Peygamber ile ilişkimizdeki ifadesi, Resulullah'ın ahlakının bizde tahkik seviyesine gelmesi demektir. Allah Resulü'nde bulunan ahlakın bizde bir taklit olmaktan çıkıp Hz. Peygamber ile -tabiri caizse, filozofların ifadesiyle- bir zihin paralelliği kurup, onunla birlikte, onu izleyerek dönüşmek demektir.

Bunun temelde iki yönü olduğu söylenebilir: Birinci yönü nazaridir. Yani Hz. Peygamber'deki ahlaki melekelerin bizim tarafımızdan deruhte edilmesi, temellük edilmesidir. İkinci yönü de davranışlara yansıyacak şekilde irademizi şekillendirmesidir. Yani Hz. Peygamber'e ittiba bir irade eğitimidir. Bunun tedeyyündeki karşılığı birkaç seviyede özetlenebilir ama en temel seviyesi şudur: Hz. Peygamber öyle bir ahlaki yaşantı sürdü ki, bu ahlaki yaşantının temelinde Allah anlamının her şeyin merkezinde olup mülkiyetin Allah'a teslim edilmesi vardır. İnsanın dünyalık anlamda bir şeye sahip olmaması manasında değil, içinde bulunduğumuz şartların tamamında mülkiyetin Allah'a ait olması demektir. Neye sahip olduğumuz düşünülüyorsa bu dünyada, ne ile irtibatımız olduğu düşünülüyorsa Allah ile ilişkimizin ve Allah'ın yerlerin ve göklerin sahipliğinin bunların hepsinden önce gelmesi demektir.

Hz. Peygamber'e bağımızın hakiki anlamda görülür ve test edilebilir hale geldiğini ifade eden ikinci yönü, Hz. Peygamber'in bizi ve davranışlarımızı önceleyecek şekilde bize yakınlığıdır. Bir ayet-i kerimede "Peygamber, müminlere onların kendi canlarından daha yakındır." anlamında işaret edildiği üzere onlar için kendi nefislerinden, canlarından daha önceliklidir. Bu ancak, ahlakın tahkik edildiği bu son seviyede kavranması halinde ortaya çıkacak bir durumdur. Sufilerin tabiriyle bu, mümin için bir tevacüttür. Yani biz hayatımız boyunca böyle olmaya çalışsak da 'olduk' diyebileceğimiz bir şey değildir. Çünkü ancak Allah insana "Sen oldun." diyebilir. İnsan kendi kendine buna karar veremez. Ahlak bu anlamda olmaya çalışmaktır, sürekli Resulullah gibi yaşamaya çalışmaktır ve bir tür dindarlaşma faaliyetidir. Burası ahlak ve dinin özdeşleştiği noktadır. Bundan önceki seviyeler ahlakın daha geniş olarak ele alınabileceği, ahlakın evrensel kısımlarını, bütün dinler ve insanlar için geçerli kılınacağı yönleri ifade ederler kısmen. Ama burası İslam dindar-

lığı ile İslam ahlakının özdeşleştiği, ahlakın aynı zamanda Hz. Peygamber'e benzemekle birlikte marifetullaha açılan kapısıdır. Bu anlamda "Hz. Peygamber ahlakını günümüze nasıl taşırız?" sorusunun cevabı, "Hz. Peygamber'in Allah'la ilişkisinin mümin tarafından tevarüs edilmesiyle taşırız." şeklindedir. Yani Hz. Peygamber Allah'la ilişkisini nasıl kurduysa ve bunun neticesinde Hz. Peygamber'de haşyet, teslimiyet, huşu, rıza, infak, merhamet gibi hangi haller ortaya çıkmışsa, Allah ile kul arasındaki ilişkinin ifade edileceği çeşitli kavramlar da bunun altına girer. Marifet de bunun bir parçası olarak ortaya çıkar. Bu, tedeyyünün bir müminde tahkiken ortaya çıkma sürecidir. Hepsi bunun altında değerlendirilir.

Dolayısıyla peygamber ahlakını bu anlamda günümüze nasıl taşırız? Hz. Peygamber gibi olmaya çalışarak taşırız. Hz. Peygamber nasıl bir zihin halinde bulunduysa o zihin halini tevarüs etmeye gayret gösteririz ve edebildiğimiz ölçüde peygamber ahlakını günümüze taşımış oluruz. Bu, sıradan ahlaki tercihleri, mesleki formasyonları, belirli bir dönemin bilgi ve tecrübe birikimini aşacak ve onların üzerine çıkacak şekilde hakiki dindarlığın nazari ve ameli boyutuyla, yani teorik ve pratik boyutuyla hakiki dindarlığın ortaya çıktığı seviye olarak görünür. İslam'ın idealize ettiği, müminden beklediği ahlak da bulur aslında ama bu kademe kademe değerlendirilmesi gereken bir şeydir. Bu anlamda peygambere ittiba ne ölçüde olursa, o ölçüde kâr sayılacak bir ittibadır. Hz. Peygamber'in bir hadisi vardır malumunuz: Rahman'ın esintilerinin hissedilebildiği ölçüde, yani bu konuştuğumuz seviyelerde hissedilebildiği ölçüde kâr sayabileceğimiz, Hz. Peygamber'e yaklaşmaktan memnuniyet duyabileceğimiz bir şeydir.

Konuşmanın başında işaret ettik, burada tekrar işaret edelim. Bu söylediğimiz seviyeler hakkında konuşulması kolay, fakat olunması zor meselelerdir. İnsanın böyle bir özelliği var: İnsan herhangi bir mesele hakkında zaman zaman kavramsal derinliği de yakalayarak konuşup düşünebiliyor ama olması zor bir şeydir. Bu, ancak tâbi olduğumuzu, ittiba ettiğimizi bilinçli bir zihinle takip edersek; dinde istiğfar, tövbe ve inabe ile ifade edilen kavramları kendi hayatımızda bulmaya çalışırsak mesafe kat edebileceğimiz bir şeydir. Yani kademeli olarak gerçekleşmesi mümkün olan ve kademeli olarak ilerleyebilmesi için de istiğfarın, kendine ilişkin sorgulamanın, içinde bulunduğumuz şartları derinlemesine düşünmenin gerekli olduğu bir süreçtir.

Biz Ramazan vesilesiyle bunları konuşuyoruz. Ramazan'da insanın yakaladığı manevi atmosfer de kendisi için kâr sayılması gereken bir süreçtir. Hz. Peygamber'e ittiba etmenin riyâsız olduğu amellerden bir tanesi oruçtur. Oruç, bazı bakımlardan riyâ yapmanın mümkün olmadığı bir ameldir. Dolayısıyla ahlak, böyle bir samimiyetle ittiba edildiği takdirde müminin şahsında ortaya çıkabilecek bir şeydir. Bu kademeleri dikkate alarak hem Ramazan ayında kendimizi daha derinden sorgulayacak; istiğfar, tövbe ve inabe kavramlarının anlamını daha derinden kavrayacak bir sürece girmek hem de oruç dışındaki diğer amellerde de Hz. Peygamber'i daha yakından kavramak dileğiyle. Teşekkür ediyorum.

Musikimizde Hz. Peygamber

Mehmet Kemiksiz
Ses Sanatçısı ve Bestekâr

Merhabalar, Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği'nin hazırlamış olduğu Ramazan Konuşmaları programına hoş geldiniz. Hepinizi sevgiyle, muhabbetle, saygıyla selamlıyorum.

Bu sohbetimiz içerisinde sizlere naat geleneğimizden bahsetmek isteriz. Kelime olarak naat, methetmek, övmek manasına gelir ama umumi olarak biz naat kelimesini daha çok Peygamber Efendimizin hususi hasletlerini, güzel özelliklerini, ahlâki değerlerini ve vücut yapısını, vücut dilini veya Efendimizin sahabesi ile olan münasebetlerindeki rakikliği, inceliği anlatmak üzere yazılmış olan edebi metinler olarak değerlendiririz. Peygamber Efendimizin yaşadığı dönemden itibaren ağırlıklı olarak özellikle peygamberlik geldikten sonra Peygamber Efendimizi metheden şiirler yazan şairlerin olduğunu daha çok konuşuyor olsak da esasen Peygamber Efendimizin doğumundan 7 asır kadar önce Peygamberimizin geleceğini semavi kitaplardan ihsas ederek O'na methiye yazmış olan bir şairi biliyoruz. Bu şair Esat Ebu Kerib el Himyeri'dir. Bu şiir Efendimize kadar ulaşmış ve kendisine okunduğu zaman onu ehli kitap olarak nitelendirmiştir. Peygamberimiz'i anlatan Peygamberimiz'e naat-ı şerifler yazmış olan başta kendi dönemindeki sahabe içerisinde Peygamberimiz bunlara karşı çok hoş yaklaşmıştır, güzel yaklaşmıştır, güzel tavır göstermiştir. Elbette ki bir peygamberi övmek, o peygamberin sıfatlarını yüceltmek manasına gelmiyor. Özellikle son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v) için böyle bir şeye ihtiyaç yok. Çünkü şiir yazmak konusunda "Senin meddahın Allah'tır, benim medha gücüm yetmez." diyen bir gelenek var. Peygamberimiz'i öven şiirleri yazan insanlar kendileri o yazdıklarından bir paye umarak bunu yazmışlardır. Büyük şair Şeyh Galip Hz. Peygamber ile ilgili şöyle der:

"Efendimsin cihânda i'tibârım varsa sendendir
Miyân-ı âşıkânda iştihârım varsa sendendir"

Bu şekilde Efendimizi metheden şiirler, naatlar yazan şairlerin çoğu bu fikri ön plana alarak, hep zihinlerinde tutarak naatlarını yazmışlardır. Asrı saadete geldiğimizde en büyük naat yazarı Hassan bin Sabit olarak görülebilir. Kab Bin Züheyr var, meşhur kasidesi Banet Suat'ı yazmıştır ve Peygamber Efendimize ithaf etmiştir, huzurunda okumuştur. Yine Kaside-i Bürde'yi biliyoruz. Bürde, hırka demek biliyorsunuz. Peygamber Efendimiz bu naat yazılınca kendisinin üzerinde

olan çizgili yemen hırkasını hediye ettiği için kaside-i bürde denmiştir. Kaside-i bürde özellikle İslâm coğrafyasında yayılmış ve okunmuştur. İçindeki bölümler hatta şifa niyetiyle okunmuştur ve hâlâ günümüzde okunmaktadır.

"Mevlâya salli ve sellim dâimen ebeden
Emin tezekküri cirânin bi-zi-selemi
Mezecte dem'an cerâ min mukletin bi-demi"

Bu alıntı İmam Busuri'nin Kaside-i Bürde eserindendir. O gelenek hep takip edilmiştir. Dolayısıyla Peygamber Efendimizin yaşadığı dönemde sahabe içerisinde "şuara ün nebi" yani peygamber şairleri adı ile ünlenmiş olan insanlar vardır. Biz bunu daha sonraki dönemlerde bizim büyük mutasavvıflarımızın hepsinde Hz. Peygamber'e naat yazma geleneğini görüyoruz. Bir divan tertip etmişse şiirlerden mürekkep bir divan yahut da tam olmayan divançe tertip edilmişse biz bunun içerisinde mutlaka naatı şerif, münacat, ehlibeyte dair yazılmış bir muharremiye, kerbelaya, aşureye, Muharrem'e yazılmış şiirler buluruz.

Zaten İslâm edebi geleneğinde hem manzum hem de mensur gelenekte hamdele salvele diye bir kalıp vardır. Yani bir esere başlarken mutlaka bu eseri yazmaya cüretinden dolayı veyahut bu eseri yazma noktasında kişiyi muktedir kıldığından dolayı Allah'a hamd ederim, manasında bir giriş vardır. Ondan sonra da O'nun sevgilisi, kâinatın hürmetine yaratılmış olduğu Levlake dediği Efendimiz'e mutlaka bir salavatı şerife vardır. O salavatın karşılığı da divanlardaki naatlardır. Dolayısı ile bu gelenek bizim erken dönem sufi şairlerimiz arasında da hem yayılmıştır hem de bu tarz şeyler yazmaya devam etmiştir. Bizim naat geleneğimizin en ulularından bir tanesini Şeyh Galip'te görürüz. Ondaki naatlar tescillidir, sadece naat yazmak için yazılmamışlardır. Nabi de bir başka örnektir. Mesela

"Sakın terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâ'dır bu
Nazargâh-ı ilâhî'dir makâm-ı Mustafâ'dır bu"

diye yazdığı o muhteşem naat ve Efendimizin kendisini müezzine onunla karşılattığı bir naattır. Nabi'nin bu naatı neden yazdığı internetten araştırılabilir. Bir diğer taraftan mesela Yunus'ta çok büyük oranda naat görüyoruz. Hepimizin diline pelesenk olmuş olan

"Canım kurban olsun senin yoluna
Adı güzel kendi güzel Muhammed
Gel şefaat eyle kemter kuluna

Adı güzel kendi güzel Muhammed"
Yunus'un naatlerinden bir tanesidir. Yunus'un güftelerinden başka bir örnek:
"Alemler nura gark Muhammed doğduğu gece
Mümin münafık fark oldu Muhammed doğduğu gece"

Bunların yanında mesela son dönem yazılmış olan Arif Nihat Asya'nın biliyorsunuz çok meşhur "Seccaden Kumlardı" adındaki bir naatı var. Orada "Hatice'nin gülü Aişe'nin goncasıydın" bölümü var. Bu hem divan şiirinde hem de serbest yazılmış olan naat geleneğimizde Peygamberimize karşı bir nezaket var. Oradan böyle bir istimdâd etme, bir medet dileme, bir şefaat dilime vardır. Hani ben de senin şemsiyenin altında olsam ne olur gibi bir sanatlı söyleyiş tarzı var ki edebi söyleyişte bunun adı telmih biliyorsunuz. Dolayısı ile biz o naat geleneğini günümüze kadar farklı şiir türleriyle sürdürmüşüz. Ama bilmemiz gerekir ki pek çok İslam ibadet geleneğinin isimlerinde olduğu gibi naat geleceği bize Farisilerden geçmiştir. Fars edebiyatında Farsça pek çok naatı şerif vardır. Abdest, namaz gibi ibadetlerimizin isminin Farsça olması gibi, her ne kadar naat kökeni itibariyle Arapça olsa da, bizim naat geleneğimiz içerisinde Farisilerden öğrendiğimiz, aldığımız pek çok şey vardır. Dolayısıyla bunu da bu şekilde kayda geçmekte fayda var. Yakın tarihimize geçmeden önce Fuzuli'den bahsetmek gerekir. Mesela su kasidesi naat geleneğinin ihtişamlılarından bir tanesidir. Şair "Yâ Habîballah yâ Hayre'l beşer müştakunam" diyor. Dolayısıyla o gelenek günümüze kadar sürmüştür ve bugün naatlar hem meclislerde okunduğu zaman Efendimize salavatı teşvik eder hem de Efendimizin hususi vasıflarını bize anlatmak üzere bizim edebi dünyamız içerisinde yerini almıştır. Burada değinmemiz gereken şöyle bir konu var. Halk müziğimizde ve bizim Türk Müziği, Türk Sanat Müziği olarak adlandırdığımız müzik içerisinde pek çok güfte Efendimizi anlatan şiirlerden oluşmuştur. Mesela Amir Ateş'in bestelemiş olduğu, Melek Hiç'in sözlerini yazdığı "Bir kızıl goncaya benzer dudağın" bir naatı şeriftir ve Peygamberimize yazılmıştır. Bunun gibi mesela Dede Efendi'nin "Mâh yüzüne âşıkanım, taze bitmiş gül fidanım." diye başlayan hicaz şarkısı vardır. Bu da aynı şekilde şarkı formundadır ama Peygamberimizi rüyada görmek üzerine yazılmış bir şarkıdır. Şimdi burada bu şarkıyı okurken ben her zaman şunu düşünürüm. Biraz önce Arif Nihat Asya'nın Seccaden Kumlardı isimli naatı şerifinde "Hatice'nin gülü, Aişe'nin goncası" deniyor. Burada Efendimizin Hatice ile evlendiği zaman henüz gonca olduğunu, Ayşe ile evlendiği zaman gül haline geldiğini anlatıyor. O kadar ince ve sanatlı bir durum var ki Efendimizi biz gül ile tarif ediyoruz. Edebiyatta lale ve hilal Cenabı Hakkı temsil eder, gül ise Hz. Peygamberi temsil eder. Burada da "mah yüzüne aşıkanım,

taze bitmiş gülfidan'ım" diyor. Burada çok büyük bir edebi sanat ve söyleyiş tarzı var ve bunun çok büyük bir kültür olduğunu düşünüyorum. Bizim yine köklerimize bakacak olursak Ahmet Yesevi'nin Divan-ı Hikmet'in Efendimize dair naatlarını buluyoruz. Mesela Mir Seyyid Nigari diyor ki:

"Tab-ı Hassân'ıma her şâ'iri yeksân demezem
Sıfatın söylerem er korkarım âsân demezem
Sana Kur'an demese ben sana insân demezem
Sana cân vermeyene sâhib-i îmân demezem"

Bu can alıcı Terci-i Bend'in değişik mısralarındandır. Bunların hepsi bir âyeti kerimeden mülhemdir. Mesela "Şüphesiz sen yüce bir ahlak üzeresin." ayetindeki üstün ahlakı tarif etmek için şairler zihinlerindeki, dağarcıklarındaki, ellerindeki bütün kelimeleri Efendimizin o ahlakını tasvir etmeye adeta seferber etmişlerdir. Dolayısıyla biz bugün de hala o şiirleri okumaya devam ediyoruz. Yakın tarihe geldiğimizde Alvarlı Efe'nin "Gül-gülistân-ı melâhatdir Muhammed Mustafâ / Bülbülistân-ı belâgatdir Muhammed Mustafâ" diye çok meşhur, güzel ve naif bir naatı şerifi vardır. Yine biliyoruz ki ihtida etmiş olan ecnebi asıllı ama sonradan Müslüman olmuş olan Yaman Dede'nin "Yanan kalbe devasın sen / Bulunmaz bir şifasın sen / Dilersen ruhnumasun sen / Habibi kibriyasın sen / Muhammed Mustafasın sen / Cemalinle ferahnak et ki yandım Ya Resulallah." diye naatını görüyoruz.

Bu şarkılar içerisindeki birkaç tanesini daha örnek verelim. Dede Efendi meşhur şarkısı diyor ki: "Yüzündür cihanı münevver eden / Fedâdır yoluna bu cân-ü bu ten"

Yine çok farklı anlamlarda tecessüm etmiş bir güzele yazılmış gibi adeta meclislerden okunan "Ömrümce o saf aşkını kalbimde yaşatsam, kirletmem onu kendimi hicrana atsam" diye çok meşhur Kürdilihicazkar şarkı örnek olarak verilebilir. Yine "Ömrüm seni sevmekle nihayet bulacaktır." sanılır ki mücessem bir güzele yazılmış bir şarkıdır ama şarkıda "Yalnız senin aşkınla ruhum son bulacaktır, son darbe-i kalbim yeni aşkın olacaktır." diyor. Burada şair aslında neyi kastediyor biliyor musunuz? Sevgili olarak tarif ettiği, tavsif ettiği yüce ahlaklı olan Efendimizin kendisidir. Son nefesim, kalbimin son darbı son atışı Muhammed diyerek bitmesini arzu ediyor. Yine mesela biraz da klasik repertuara gittiğimiz zaman "Hüsn âlemini tuttu senin şöhret-ü şânın /Sultânısın ey rûh-i revân kişver-i ânın"

şarkısında diyor ki güzellik ülkesinin sultanısın ve güzellik alemini senin şöhretin tuttu, senden daha büyük bir güzel bu dünyayı gelmedi diye tarif ediyor. Yine çok meşhur ve çok sevilen bilinen bir şarkı olarak "Vücud ikliminin sultanı sensin / Efendim derdimin dermanı sensin." belirtilebilir. Burada dikkat çekici, telmih gücü yüksek bir şiiri ben aktarmak isterim: "Yere teşrifin haber verdik de ey Ali-Cenab / Dedi hasretle felek ya leyteni küntü turab." Burada diyor ki: "Peygamber Efendimizin yeryüzüne ineceği haber verildiği zaman / gökyüzü dedi ki keşke ben yer olsaydım, benim üzerime gelseydi." Böyle bir imrenme söz konusudur. Bir amanın Efendimize yazmış olduğu "Nazar kıl Yâ Resûlallah fakîrin hâline bir kez / Senin aşkın beni yaktı, cihanı gözlerim görmez / Seni metheylemek ister bu gönlüm Ya Resulallah / Senin meddahın Allah'tır, benim medha gücüm yetmez."

Şeyh Galip:

"Sultân-ı rusul şâh-ı mümeccedsin efendim
Bî-çârelerle devlet-i sermedsin efendim
Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin efendim
Hak'dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim"

Yaman Dede'yi biraz evvel zikrettim ve son olarak bu naat geleneğinde ve mesnevi geleneğinde zirve olan bir isimle bu mevzuyu kapatalım. O da Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necat'ıdır. Mevlidin içerisinde Efendimizin pek çok hususiyetini adeta uzun bir mesnevi içerisinde doğumundan vefatına kadar olan serencamını Süleyman Çelebi'nin gönlünde zihninde ve dünyasında tecessüm ettiğini görüyoruz. Ben bu vesile ile tüm seyircilerimizin ramazanların tebrik ediyorum ve Cenâb-ı Hakk'ın bizleri eksiltmeden nice ramazanlara ulaştırmasını kavuşmasını temenni ediyorum.

Sevgili seyirciler bu programın sonunda dediğim gibi biraz format dışı olabilir. Urfalı Nabi'nin "Sakın terk-i edepten kûy-ü mahbubu hüdadır bu, nazargahı ilahidir makamı Mustafa'dır bu." naatı şerifi ile sizlere son sözlerimi söylemek istiyorum. Hepinize sevgiler, saygılar ve muhabbetler sunuyorum.

Dijital Çağda Hz. Peygamber'i Anlatmak

Fatma Ekinci
YEKDER Yönetim Kurulu Üyesi

Bismillahirrahmanirrahim. Hayırlı Ramazanlar.

Ramazan konuşmaları serisinde bugüne kadar çok değerli isimlerden Hz. Peygamber'i farklı yönleri ile tanıtan çok değerli sunumlar dinledik. Gördük ki peygamberinin her anı kayıt altına alınmış bir mümin hangi dönemde ve nerede olursa olsun Hz. Peygamber'i tanıma ve O'nun rehberliğinde bir hayat tarzı kurma konusunda gerekli imkâna sahiptir. Tarihten siyasete, edebiyattan sanata, tasavvuftan hadise ve siyere kadar her disiplin tarihsel süreç içerisinde Hz. Peygamber'i kendi dili ve usulünce anlatma noktasında birçok eser ortaya koymuş ve zaman içerisinde efendimizi anlatma yolunda oldukça farklı formlar üretmiştir. Bu bize alanda çok zengin bir külliyatın sahibi olma imkânını sunuyor. Hz. Peygamber'in mirasını, O'nun siyerini, sünnet dediğimiz Hz. Peygamber'in sözleri, uygulamaları ve takrirlerinden oluşan bir hayat tarzını Müslümanlar olarak tevarüs etme noktasında oldukça şanslıyız. Her nesil döneminin ihtiyaçları ve imkânları çerçevesinde Hz. Peygambere dair külliyatı bir sonraki nesle aktarma noktasında gerekli özeni göstermiş ve bu külliyat zenginleşmiştir. Bugüne baktığımızda dijital mecraların hayatımızın hemen her alanına sirayet etmeye başladığı, dijital kanalları eğitim alanından gündelik hayatın farklı alanlarına kadar pek çok noktada kullanmaya başladığımız bir dönemde; bu mirası Hz. Peygamberi anlatma noktasında dijital platformlara taşıma ve bu mecraları bu çerçevede bir imkân olarak kullanma konusunda bizlere de büyük bir fırsat doğmuş durumda. Müslümanlar olarak aslında bu konuda oldukça hevesli olduğumuzu söyleyebilirim. Çünkü dijital dünya dini anlatımın ve din algısının oluşmasında çeşitli çalışmalara zemin oluşturabiliyor. Farklı dinler, inanç kategorileri ve düşüncelerle bu platformlar üzerinden tanışan insanlara her din mensubu kendi dinini, kendi inanç değerlerini anlatma noktasında özel bir gayret içerisinde. Bizler de Müslümanlar olarak bu mecraları hem İslam'ı tebliğ noktasında hem Hz. peygamberle ilgili -özellikle dünyada mevcut olan algıyı tashih noktasında- birtakım çalışmalar yürütmeye gayret ediyoruz.

Dijital mecralar Hz. Peygamber'i anlatmada bizlere büyük bir imkân sunuyor. Az önce bahsettiğim gibi Hz. peygamberle ilgili mevcut algıyı tashih etmek, sahih bir peygamber tasavvuru -hem inananlar hem de bu dine muhatap olmasını ümit ettiğimiz kesimlere yönelik olarak- oluşturmada bize pek çok kapı açıyor. Mekân ve zamandan bağımsız olarak, herhangi bir coğrafyaya sınırlı olmaksızın dijital

teknoloji dünyanın her yerine ulaşma imkânı veriyor. Bilgi transferinde, bilgi edinme ve bilginin muhataba ulaşması konusunda büyük kolaylıklar içeren bu mecralar aynı zamanda kullanıcıların içerik üretmesini teşvik ederek onları sadece tüketici olmaktan çıkarıyor. Bu açıdan sadece kurumlar ya da alanın uzmanları değil; internet kullanıcısı olan ve internet kullanımı noktasında içerik üretiminin gerektirdiği asgari bilgi düzeyine sahip olan pek çok insan aslında o bilgiyi üretme ve bu kanallar üzerinden kendi düşünce dünyasını, kendi değerlerini, kendi din algısını muhataba iletme şansına sahip. Bizler de Müslümanlar olarak elbette hem İslam'ı tebliğde hem de Hz. Peygamberi anlatmada bu mecralardan istifade ediyoruz.

Kitapların ve kütüphanelerin elektronik ortama taşındığı, eğitimin çeşitli uygulamalar üzerinden dijital mecralarda cereyan ettiği bir dünyada yaşıyoruz. Pandemi özellikle bunu çok daha hızlı bir şekilde hayatımıza dâhil etti. Artık gündelik hayatın hemen her aşamasında dijital mecraları kullanabiliyoruz. Gündelik ihtiyaçlarımızın çoğunu zaten bu mecralar üzerinden karşılamaya başladık. Dolayısıyla bilgi ihtiyacını da karşılamada, yüz yüze eğitimin sınırlı olduğu, internet ortamı üzerinden iletişimin daha rahat kurulabildiği, hatta geleneksel öğrenme yöntemi olarak tasvir edebileceğimiz hoca-talebe ya da usta-çırak ilişkisinin geride kaldığı, bireysel öğrenmenin daha güçlü şekilde ortaya çıktığı bir dönemdeyiz. Bu şartlarda Hz. Peygamber'i dijital mecralarda anlatmanın elbette imkânı oldukça büyük ve elimizdeki imkânları dijital mecralara sahip olduğumuz külliyatı taşıyarak, o külliyatın bu mecralarda yer almasını sağlayarak bu fırsatları değerlendirme imkânımız olacaktır. Ancak burada dijital mecraların kendi yapısal özellikleri gereği bütünden bağımsız, parçalı yapısı, görselliğe ağırlık vermesi, bilgiyi yüzeyselleştirmesi ve bir malumata indirgemesi riskini de hesaba katmak gerekiyor. Parçalı bilgi aynı zamanda parçalı bir zihin yapısını ortaya çıkardığı için, mümkün olduğu kadar bütünden koparan bu yaklaşımdan uzak durmak gerekiyor. Dolayısıyla dini içerik üreten, özellikle de Hz. Peygamber gibi dinin konusu olduğu için çok hassas olunması gereken bir konuda Hz. Peygamberi ve hadislerini ele alırken bu parçalı yapıdan mümkün olduğu kadar uzak durmaya, bütünlüğünü koruyarak Hz. Peygamberi anlatmaya çalışmak, Müslümanlar olarak bizim en büyük sorumluluklarımız arasındadır.

Bir diğer yönüyle internet ortamı, çok fazla bilgi ihtiva ediyor olması nedeniyle bir bilgi kirliliğini de beraberinde getiriyor. Bu durum bize Hz. Peygamber'i anlatırken sahih olanla olmayanı ayırt etme hususunda da bir sorumluluk yüklüyor.

Yapmamız gereken şey bilhassa arama motorlarının kendi algoritmaları çerçevesinde öne çıkardıkları ya da bazen çeşitli manipülasyonlarla öne çıkan bilginin sahih bilgi olmayabileceği riskini hesap ederek, bunu göz önünde bulundurarak mümkün olduğu kadar sahih içerik arama, ona ulaşma noktasında özel gayret içinde olmak gerekiyor. Bu arada sahih bilgi üreticilerinin de mümkün olduğu kadar çok sayıda içerik üreterek bu içeriklerin öne çıkmasını, arama motorlarının algoritması içerisinde sağlama sorumluluğunu üstlenmesi gerekiyor. Bir de alanın kendine has problemleri var. Yani hadis ve siyer söz konusu olduğunda konunun hassasiyeti, meseleyi ele alırken görselinden metnine, kullanılan sesten çekilen videolara kadar yapılan her çalışmanın belirli bir hassasiyetle yürütülmesi konusunda bize ayrıca bir sorumluluk yüklüyor. Bu anlamda da tabii dijital platformların dayattıkları dilin ve ahlakın mahkûmu olmadan, onlara bu dayatmanın karşısında durarak büyük ölçüde yeni bir dil ve yeni bir anlayış üreterek, kendi ahlakımızı kendi dilimizi bu platformlarda hâkim kılma konusunda da özel bir çaba sarf etmemiz gerekiyor. Ayrıca gençlere ulaşmanın yolu bu mecralar olduğu için, bundan sonraki nesle/geleceğe elimizdeki külliyatı taşımada bu mecralar bize büyük fırsatlar sunduğu için, kendi mecralarımızı oluşturmak ve bu mecralar çerçevesinde kendi dilimizi ve kendi ahlâkımızı merkeze alarak birtakım referans çalışmalar yapmada da büyük bir imkâna sahip sahibiz. Bu sınırlılıkları hesap ederek, farkındalık geliştirerek ve o farkındalık çerçevesinde sahih içerik üreterek bu sorunların üstesinden gelmek mümkün diye düşünüyorum.

www.sonpeygamber.info web portalı bu alanda ilk ve öncü bir tecrübe olması bakımından önemli. Malumunuz 2007 yılında yayın hayatına başladı. 15 yıl içerisinde yani geriye dönüp baktığımızda aradan geçen zaman zarfında 5 dilde -Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça- yayın yapan; ayrıca bir çocuk sitesi bulunan, Hz. Peygamberi çocuklara 15 farklı dilde anlatan zengin ve kapsamlı bir portala dönüştü. Takipçileri içeriğinin ne kadar zengin olduğunu, özellikle Türkiye'deki hadis ve siyer alanında yapılmış olan çalışmaların bu platformda yer almasında önemli bir işlev üstlendiğini biliyorlar. Hz. Peygamberi sahih bir çerçevede/ sahih kaynaklara dayalı olarak anlatmak, hadis ve siyer alanında Türkiye'deki ilahiyat birikimini internet kullanıcısına taşımak, bu açıdan köprü olmak misyonuyla yayın hayatına başlamıştı. Ama süreç içerisinde alanın ihtiyaçları, kullanıcılarımızdan gelen talepler ve akademi ile kurduğumuz iş birliği neticesinde bir internet sitesinin hacmini aşan çalışmalar yaparak akademik üretime katkı sağlamak suretiyle de alana büyük ölçüde destek vermeye yöneldi. Bu anlamda çeşitli akademik toplantılar, sempozyum ve atölye çalışmaları düzenleyerek ve

uluslararası indekslerde taranan hakemli bir dergi çıkararak akademik çalışmaların daha farklı bir zeminde, sivil toplumla iş birliği çerçevesinde yürütülmesine imkân veren özelliği ile dikkat çekiyor. Elbette bu tecrübenin bize getirdiği birtakım sorumluluklar var. İnternette az önce bahsettiğim dijital dünyanın sınırlılıkları çerçevesinde ortaya çıkardığı problemler bu alanda yayın yapan bizler için de geçerli. O parçalı yapının ve özellikle bilgi kirliliği içerisinde kaybolan doğru ile yanlışın, sahih olan ile olmayanın aynı platformda değersizleştiği bir mecrada Hz. Peygamber'i anlatırken, onun hadislerinden söz ederken, Hz. peygamberle ilgili çalışmalara yer verirken bu zemini doğru okumak, doğru kullanmak ve internet kullanıcısının talepleri doğrultusunda yeni bir dil üretme ihtiyacına da cevap vermek zorunda kalıyoruz. Bu açıdan bu tecrübenin yıllar içerisinde nasıl yürüdüğü, nereye doğru evrildiği, bugün geldiğimiz noktada hangi boşluğu doldurmaya çalıştığı, o boşlukları görerek ne tür projeler ürettiği de sanıyorum bu çalışmaya dikkati çekmede önemli bir faktördür. Bu aşamada sadece Hz. Peygamber'in siyerini anlatmanın yeterli olmadığı, hadisler özelinde yapılan tartışmaların doğru bir zeminde cereyan edebilmesi için klasik kaynakların dijital ortama taşınması ihtiyacı son derece önemli bir başka projeyi gündeme getirdi. Özellikle sosyal medyada dolaşıma giren hadislerin zaman zaman Hz. Peygamber'e aidiyeti noktasında problemli oldukları için sorun oluşturduğu, hatta belirli algıları beslemek için bir araca dönüştürüldüğü kaygısı bizi bu çok özel projeyi hayata geçirmeye sevk etti. Dijital mecraların önümüzdeki yüzyılda neredeyse tek bilgi edinme kaynağına dönüşecek olması, en azından böyle bir ihtimali barındırıyor olması da bir diğer motivasyon kaynağı oldu. Hz. Peygamberin hadislerinin yer aldığı klasik literatürün internet ortamına taşınması ve az önce bahsettiğim o parçalı/bağlamından kopuk yapının risklerini bertaraf edebilmek adına, rivayetlere hem sıhhat bilgileri hem de bütün tarikleri ile ulaşılabilmesini sağlayacak bir arama motoru hazırladık. Hadis Veri Tabanı (www.hadisveritabani.info). Şu an sistemde yaklaşık 280.000'nin üzerinde rivayet var, çeşitli arama filtreleri üzerinden Klasik hadis külliyatına dijital ortamda ulaşılmasını sağlıyor. Hadis Veri Tabanının hem akademiye hem internet kullanıcısına büyük ölçüde katkı sağlayacağını, onların ihtiyaçlarına cevap vereceğini söyleyebilirim. Çünkü herhangi bir konuda bir arama yapmak istediğinizde o konuda bir hadis var mı yok mu, bu hadis sahih mi değil mi ya da bu hadis hangi ravi veya raviler tarafından rivayet edilmiş diye bakmak istediğinizde tüm verilere tek tuşla ulaşmak mümkün. Fakat bu proje bir arama motoru olmanın ötesinde birçok özelliği de barındırıyor. Sistem içerisinde pek çok raviye, ravinin biyografisine ulaşmak, ravi olmasa da rical dediğimiz o

hadisle irtibatta olan isimlere ulaşmak, onlar hakkında bilgi edinmek, bir rivayetin farklı tariklerini görerek o rivayetin hangi bağlam içerisinde hangi zemine oturduğunu görebilmek konusunda büyük bir imkana sahiptir. Aynı zamanda bu rivayetlerin Türkçeye tercümesinin yapılması, projenin en özgün taraflarından biri. Alanın uzmanları tarafından yapılan tercümelerin bir başka hadis uzmanı tarafından gözden geçirilerek hadis metodolojisi çerçevesinde kavramsal bir bütünlüğe ulaşması, Türkçe'de doğru bir şekilde ifade edilmesi ve ihtiyaç varsa bazı ibarelerin küçük açıklamalarla izah edilmesi şeklinde kullanıcının o hadisten istifade etme oranını yükseltmeye matuf bir çalışma söz konusu. Uzun vadeli bir proje. Şu an sadece belirli bir içerikle muhatabın istifadesine açıldı, ancak düzenli güncellemelerle uzun vadede sistem içerisinde yer alan rivayetlerin Türkçe'ye tercümesinin tamamlanmasıyla çok daha büyük bir kitleye hizmet etme şansı var. Halihazırda Arapça orijinal metinleri içeren yapısı nedeniyle aslında akademinin istifadesine tümüyle açık.

Çok özel bir çalışma olduğu için Hadis Veri Tabanına fazla vurgu yapmış olmakla beraber, Sonpeygamber.info'nun -başlangıçta bir internet sitesi olarak yayın hayatına başlamış olsa da- zaman içerisinde internet sitesinin hacmini aşarak bir araştırma merkezine dönüştüğünü ve bu çatı altında Hadis Veri Tabanı dahil bir çok projenin hayata geçtiğini belirtmeliyim. Hadis ve siyer alanında yapılmış olan çalışmaların dijital ortama taşınması, dijital ortamda yeni içerikler üretilmesi ve mevcut içeriğin dijital platformların bize dayattığı dilin ve ahlakın ötesinde ona mahkûm olmadan yeni bir dil üzerinden yeniden inşası veya ihyası noktasında büyük bir imkanı beraberinde getiriyor. Meridyen Derneği bünyesinde faaliyet gösteren sonpeygamber.info'nun bugün bir araştırma merkezi kapsamında hadis ve sirete çeşitli akademik toplantılarla ve verdiği ödüllerle alanda teşvikler de oluşturarak akademik üretime katkı sağlamak suretiyle bu alandaki boşluğu önemli ölçüde doldurduğunu söyleyebiliriz. Ama yapılacak daha çok iş var, yapılacak pek çok çalışma var. İnşallah zaman içerisinde yeni projeler, yeni çalışmalarla bu alandaki ihtiyacın, boşlukların giderilmesi noktasında her birimiz üzerimize düşen sorumluluğu yerine getiririz diye ümit ediyorum.

Hz. Peygamber'i Sevmek

Hayrunnisa İstekli

Sahaf

Hayırlı ramazanlar. Bütün dinleyenlerimizin ramazanlarını tebrik ediyorum. İnşallah sağlık afiyet ve huzurla bütün Ümmet ve dünya olarak nice ramazanlara kavuşmamızı niyaz ediyorum. Bismillahirrahmanirrahim.

Bugün Hz. Peygamber'in nasıl bir insan olduğu ve buna bağlı olarak O'na duyduğumuz muhabbet üzerinde konuşmak istiyorum. Bu bizzat hayatımda da çok önemli bir konu. Resulullah Aleyhisselam'ı nasıl severiz, niye severiz, bu sevginin bize, hayatı manalandırma çabamıza ne gibi faydaları olur? Bunlar hasbelkader içinde bulunduğumuz meslekten dolayı da ilaveten kafa yormaya çalıştığımız mevzular. O açıdan bu sohbette bu konuyu seçtim.

Söylemeden geçemeyeceğim ki burada olmaktan çok mutluyum. Çünkü epey bir müddet mutlulukla mesai harcadığımız bir yer. Hâlâ da tabii ki gönül bağımız devam ediyor. Bu vesile ile bütün YEKDER çalışanlarına bütün emektarlarına da selam göndermek isterim.

Sevgi deyince bir insanı veya bir şeyi niçin severiz diye bir soru hemen aklıma geliverir. Hâlihazırdaki muhataplarımdan da kendilerine bu soruyu yöneltmelerini isterim: Bir şeyi niçin severiz? Hele ki sevgimize konu olan bir insan ise onu niçin severiz? Bu üzerinde kafa yorulması gereken bir sual. Mesela bir insanı yakınımız olduğu için severiz. Aramızdaki o kurbiyet, kan bağı bizi şartsız olarak onu sevmeye yönlendirir. Veyahut bir insandan maddî ya da manevi istifade ederiz de onun için o insanı severiz. Mesela bu insandan bir şeyler öğreniriz. Faydalanmanın biçimi aslında değişmiştir, daha derinde farklı bir veçheye kavuşmuştur. Bir şeyler öğreniriz, hayatta yolumuzu bulmamız açısından bize rehber, model olur. Onun için severiz. Nihayetinde iyi bir insan olduğu için severiz, güzel özellikleri haiz olduğu için severiz. Kimisi direkt bizim öğretmenimiz değildir oturup da aynı mekânda bulunmamışızdır ama iyi bir insan olması, güzel vasıflarla bezenmiş olması, onun karakterine karşı bizde bir gıpta hissi uyandırır. Onun için severiz. Erich Fromm ki sevgi ile ilgili müstakil bir kitabı var. Orada bu konuyla ilgili görüşlerini serdettiği noktalarda sevme ile ilgili şöyle bir tespit yapar, çok hoşuma gider. Hakiki sevginin bir nesneye bağlı olmadığını, sevginin bir kabiliyet meselesi olduğunu söyler. Çünkü sadece bir kişiye yöneltilen bir sevgi aslında besleyici ve onarıcı bir sevgi değildir. Kişinin sevmeye kabiliyetli olması önemlidir. Dolayısıyla sadece bir kişiye

şu veya bu özelliğinden dolayı duyduğumuz sevgi ve onun dışındakilere böyle muhabbet hissi beslemememiz neticesinde Fromm o duygunun hakiki bir sevgi olmayacağından bahseder. Bu da hemen aklıma bir annenin çocuklarını sevmesi örneğini getirir. Eğer bir anne çocuklarını hakikaten seviyorsa bütün çocukları, bütün evlatları da sever. Değilse bencilce bir şeydir sadece benim çocuğum olduğu için bir çocuğu sevmek. Dolayısıyla öncelikle sevme konusunda kabiliyetlerimizi geliştirmemiz gerekir. Yani ressam olmak, resim çizmek isteyen bir insanın kabiliyetlerini nasıl geliştirmesi, teknik öğrenmesi gerekirse doğru sevmeyi de öğrenmek gerekir esasen. Bunu hallettikten sonra başta değinmeye çalıştığım niçin severiz bir insanı noktasından hareketle mevzuyu Resulullah Aleyhisselam'ın şahsına getirmek istiyorum. Resulullah Aleyhisselam, kan bağı itibariyle bir yakınımız olmayabilir ama İslam'da asıl kardeşliğin ve yakınlığın kan bağından ziyade din kardeşliği olduğu vurgusu yapılmıştır. Bunu akıllarımızdan çıkarmamamız icap eder. Yani Allah'a inanan bir insan için herhalde herkesten daha yakın kişi Resulullah Aleyhisselam'dır. Diğer bir husus, istifade etmek, ondan bir şeyler öğrenmek ise Resulullah Aleyhisselam'dan bir mümin herhalde hayatta hiçbir insandan öğrenemeyeceği kadar çok şey öğrenir. O'nu örnek alır, nasıl davranacağını kestiremediği noktalarda Resulullah Aleyhisselam'ın hayatından ipuçları yakalar. Nihayetinde iyi bir insan olması eğer burada kriter ise Resulullah Aleyhisselam'ı hakikaten anlamaya, tanımaya ihtiyacımız var demektir. Çünkü bir insan ancak anlaşıldığı ölçüde gerçekten sevilebilir. Burada Resulullah Aleyhisselam'ı gerçekten tanıyor ve anlıyor muyuz sorularını sormak gerekir. Bir mümin olarak aslında bu çok ciddi bir ihtiyacımızdır. Zira Hz. Aişe (r.a) validemizin de kendisine Resulullah'ın ahlakı ile alakalı olarak yöneltilen soruya verdiği cevap hepimizin malumudur: "Siz Kur'an-ı Kerim okumuyor musunuz, O'nun ahlâkı Kur'an-ı Kerim ahlakıydı.". O sebeple biz O'nu anladıkça, tanıdıkça hakikatte Kur'an-ı Kerim'le olan irtibatımız da daha sıhhatli bir aşamaya gelecek. Bu manada hemen bir parantez açmak isterim. Resulullah Aleyhisselam'ı, O'nun sünnetini, hadislerini, bu külliyatı türlü sebeplerle dinden tahliye etmek isteyenler var. Burada art niyetli birtakım girişimler olduğu gibi bâtılı, hurafeyi veyahut İsrailiyat ile ilgili şeyleri dinin özünden ayırmak gibi kendi içinde iyi bir niyet de olabilir. Fakat bu teşebbüsün dine ve Kur'an-ı Kerim'i anlama gayretimize dolayısıyla doğru mümin olma, iyi bir Müslüman olma çabamıza büyük bir darbe vuracağı kanaatindeyim. Çünkü Resulullah Aleyhisselam'ın hayatına dair eşleri, evlatları, arkadaşları, çeşitli mesafelerde yakınlarının aktardıkları içinde elbette

ki araya birtakım hakikatte olmayan birtakım hususlar Eklenmiş olabilir ama bunları sahih olanından ayırt etmek için de çok ciddi ve nesiller boyu süren bir gayret vardır. Bu gayreti elimizin tersiyle itmek bir mümine yakışmaz diye düşünürüm. Haddimiz değil diye düşünürüm. Daha fazla gayret etmemiz lazım bilakis ve hadisi dinden tahliye etme gayretinin içimizde zararlı bakteriler var diye çamaşır suyu içmek gibi imha edici bir eylemden daha farklı olmadığı kanaatindeyim. Eğer hakikatte var olmayan şeyler hadis diye külliyata ithal edilmişse ecdat gibi bunları ayıklama gayreti içerisinde olmalıyız. Bu parantezi burada kapatıyorum, bu önemli bir husus bana göre.

Resulullah Aleyhisselam'ı niçin severiz konusundan devam edersek iyi bir insan olduğu için dedik; örnek alınmaya en layık bir şahsiyet ve anladıkça, tanıdıkça daha çok muhabbet besleyeceğim bir şahsiyet. Bir insanı tanıdıkça, daha yakınlaştıkça, anladıkça onu sevmek karşı taraf açısından büyük bir imtiyaz bana göre. Neden böyle söylüyorum. Çünkü dışarıdan nice insan vardır ki çok iyi, medeni, nazik diye nitelendirilir. Fakat evine girip dört duvar arasındaki hayatına bakma fırsatımız olsa belki hiç de dışarıda yansıttığı şekli ile nazik, kibar, medeni diye asla nitelendiremeyeceğimiz birçok hareketi vardır. Dolayısıyla bir insanı en hakiki hüviyetiyle tanıyanlar aslında en yakınlarıdır. Yani eşi, çocukları ve bir arada çok vakit geçirdiği insanlardır. Apansız biçimde onun tepkilerine şahit olan insanlardır. Bu açıdan mesela seçim kampanyalarını örnek verebiliriz. Bir makama talip olan, seçilmek isteyen, kitlenin teveccühünü talep eden insanlar mümkün mertebe insanların karşısına çıkarken yanlarında hep eşleri de olur. Çünkü şöyle bir mesaj vermek isterler: "Eşim yani ben en yakından tanıyan kişi de benim yanımda; bana kefil.". Medyaya da yansıdığı üzere misal eşin asık suratlı olması seçilmek isteyen kişi için eksi bir puandır. Şimdi bu noktada Resulullah Aleyhisselam'a yöneltelim merceği ve Resulullah Aleyhisselam'ın hayatına bakalım. Yakınlaştıkça, tanıdıkça ve anladıkça bir insanı daha çok sevmek dediğim gibi büyük bir imtiyaz sevilen kişi açısından. Onu en çok sevenler herhalde en yakınında olanlar, onu en iyi anlayanlar ve en iyi tanıyanlardır. Bu ne demektir? Hayatında fire verdiği noktalar yok veya çok sayılı. Ve de hayati hususlar değil, tekrar eden, bir manada ahlaki zaaf haline gelmiş davranışlar değil. Ansızın fevri tepkiler verip yanındakileri üzdüğü, kırıp döktüğü şeyler yok. Peygamberlerin ismet sıfatı vardır, onlar günahsızdır. Fakat insan olmaları hasebiyle hatadan tamamen azade oldukları anlamına gelmez. Literatürde zelle diye tabir edilen ufak tefek hataları vardır. Fakat Resulullah Aleyhisselam'ın hayatında bu tarz zelle diye tabir edilen bu

hatalar dahi Kur'an-ı Kerim kanalıyla uyarıya tâbi tutulmuştur, ikaz edilmiştir. Bu bile Resulullah Aleyhisselam'ın ahlâkının çıtasının tabiri caizse ne kadar yüksekte olduğuna bir delildir. Yani en ufak hata bile Kur'an-ı Kerim kanalıyla hemen uyarılıyor ve Resulullah Aleyhisselam tabir caizse hemen akabinde sigaya çekiliyor. Bununla ilgili dinleyicilerimizin de malumu olduğu üzere Kur'an-ı Kerim'de örnekler var. Mesela en bilinenlerden bir tanesi Abese suresine konu olan mevzudur. Resulullah Aleyhisselam müşriklerin ileri gelenlerinden birisi ile muhaverede iken, onun İslam'ı kabul etmesine yönelik hararetle konuşurken arkasından gelip omzuna dokunan ve bana İslam'ı anlat diye veya özel bir soru yönelten Abdullah bin Ümmü Mektum'a (r.a) verdiği tepki ile alakalıdır. Resulullah Aleyhisselam yüzünü asar ve arkasını döner. Abese'nin manası da zaten budur. Bununla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de Resulullah sigaya çekilir. Ki şöyle düşünebiliriz gözleri görmeyen bir sahabi Abdullah Bin Ümmü Mektum'un Resulullah Aleyhisselam'ın yüz ifadesini görmüş olması muhtemel değil. Arkasını dönmesi noktasında belki vücut dili Abdullah bin Ümmü Mektum'un dikkatini çekmiş olabilir. Bu noktada dahi Resulullah Aleyhisselam hemen niçin böyle yaptığıyla ilgili olarak muaheze edilir. Uyarıldığı diğer konularla alakalı da şöyle bir durumla karşılaşırız. Olması gerekenden daha sert bir tavır sergilediği ile ilgili olarak değil, tam tersine daha yumuşak bir tavır sergileyip niçin daha katı, zecri bir tedbir almadığı ile ilgili olarak muaheze edilir. Mesela bunlardan bir tanesi Tahrim Suresine konu olan hanımlarıyla arasındaki bir hadiseden dolayı hanımlarından yaklaşık 1 ay süre uzak kalması ile ilgili olarak bir ikaz vardır. Dolayısıyla Resulullah Aleyhisselam'a Cenab-ı Hakk sual eyler: "Niçin Allah'ın sana helal kıldığı şeyi hanımlarını rızasını kazanmak için kendine haram kılıyorsun?". Böyle bir sual yöneltilir Resulullah Aleyhisselam'a. Bir başka örnek Bedir Savaşı esirlerine uygulanan muamele ile ilgilidir. Fidye karşılığı serbest bırakılmaları şeklinde alınan kararla ilgili olarak Resulullah Aleyhisselam ikaza muhatap olur. Resulullah Aleyhisselam'a ait olarak iyi insanın vasıfları cümlesinden sayabileceğimiz ne kadar özellik varsa doğruluk, sadakat, cömertlik, tevazu, merhamet, şefkat, adalet, nezaket, letafet, çalışkanlık, ataletten uzak olma gibi aklınıza gelebilecek her türlü güzel özelliğin Resulullah Aleyhisselam'da bir ahlak olduğunu, bir karakter özelliği olduğunu tartışmasız görebiliriz. Bunu nereden öğreniyoruz? Bunu en yakınları başta olmak üzere ki eğer bir kişi Resulullah Aleyhisselam'dan şikâyet edecekse mesela hanımı, çocuğu, en yakın arkadaşı, onunla iş ilişkisi olan bir kişiden öğrenebiliriz. Tek bir olumsuz kanaat serdedilmemiş,

düşmanları tarafından da. Yani onun karakter özelliklerine izafe edilen bir olumsuz özellik zikredilmemiş. Ama tabii ki müşriklerin Resulullah Aleyhisselam'a İslam tebliği ile ilgili olarak yönelttikleri mecnun, büyücü, sihirbaz şeklinde bazı ithamları vardır. Ama bu ithamları yönelten kişilerin birçoğunun dahi sonradan Resulullah Aleyhisselam'a nasıl muhabbet beslediğini örnekleri ile gördüğümüz zaman bu ithamların içinin boş olduğunu objektif bir bakış açısıyla görmekteyiz. Tabiidir ki sürenin mahdut olması sebebiyle bu saydığım özelliklerin hepsine tek tek örnek vermem söz konusu olmayacak ama mesela birkaç tanesini örneklemek isterim. Hepimizin malumu olan şeylerdir ama bir hatırlatma babında anlatılabilir. Mesela Resulullah Aleyhisselam için tevazu sahibi olduğunu söyledik. Bunu bir başka özellikle birleştirerek ifade etmek isterim. Resulullah Aleyhisselam objektif bir insandır. Gereksiz duygusallık göstermez veya işleri gereksiz şahsileştirmez. Buna iyi bir örnek Hudeybiye Barış Antlaşması sırasında maddeler tespit edilmiştir, yazılmıştır, kayda geçmiştir ve altına artık mühür basılacaktır. Kaleme geçiren kişi Hazreti Ali'dir ve karşı tarafta da müşrikler adına Süheyl bin Amr vardır ki bilahare o da iman etmiştir. Hz. Ali Resulullah Aleyhisselam için Muhammed Resulullah ifadesini kullandığında Süheyl bin Amr'ın itirazı söz konusu olmuştur. "Onu sil ve Muhammed Bin Abdullah yaz." demiştir. Hz. Ali buna reaksiyon göstermiştir. Buna mukabil Süheyl bin Amr'ın "Eğer Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna inansam burada sizin karşınızda ne işim var. Ben ona inanmadığım için sizin karşınızdayım." itirazına karşılık Resulullah Efendimiz 'haklı' der ve Hz. Ali'ye silip Muhammed Bin Abdullah yazmasını söyler. Tevazu konusunda Resulullah Aleyhisselam için ne kadar örnek saysak onun tevazuunu hakiki anlamda ifade edemeyiz ama belli başlı örneklerden mesela Resulullah Aleyhisselam yere serilen bir sergi üzerine oturur. Onunla ilk defa karşılaşacak olan bir bedevi geldiğindeki netice itibariyle bir devlet reisidir, peygamberdir. Bununla ilgili karşıdaki kişide bir korku, haşyet, tedirginlik vardır. Böyle bir örnekte Resulullah Aleyhisselam karşısına gelip öyle eli ayağına karışmış, tir tir titreyen bir bedeviye "Niçin annesi kurutulmuş etten başka bir şey yemeyen bir insandan korkuyorsun? Ben de senin gibi Allah'ın kuluyum." diyerek onu rahatlatır. Bunu insanlar beni sevsin, insanlar etrafında toplansın diye değil; Kur'an Ahlakı bu olduğu için, kendi karakteri ve ahlakı bu olduğu için öyle yapar. Hicret esnasında son durak olan mekânda cuma namazı da idrak edilmiştir. Artık Medine'ye doğru yola çıkılmıştır. Yakıcı güneşin eşliğinde yol

alırken bir ağacın altında son bir mola verilir. Medine'de onu bekleyenlerin de artık sabrı tükenmiştir, Resulullah Aleyhisselam Medine'ye henüz girmeden onu yolda karşılamak için artık yola düşmüşlerdir. Ama bu insanların çoğu Resulullah Aleyhisselam'ı hayatında ilk defa görecektir. Mola verilen ağacın altına gelirler. Kuba'da da konaklandığı için kalabalık bir kafiledir. Resulullah Aleyhisselam'ın etrafına gelirler ama orada kimin Resulullah Aleyhisselam olduğunu anlayamazlar. Resulün oradaki mütevazı tavrı hakikaten son derece ibretamizdir. Tevazuuna örnek vermek ve oradan devam etmek gerekirse Resulullah Aleyhisselam böyle mütevazidir fakat bakın Kur'an'da "Alemlere rahmet olarak gönderildiği" beyan edilmiş bir peygamberdir. Dolayısıyla bütün bunlar kendi şahsi ile alakalı olarak en yüksek mercii tarafından Cenab-ı Hakk tarafından açıkça serdedilmesine rağmen tevazuundan hiçbir şey kaybetmemiştir. Dolayısıyla o bize, bir insana, bir mümine hayatta nerede nasıl durulması gerektiğine dair çok önemli şeyler öğretir. Nasıl tepki vereceğim ile ilgili olarak, nerede duracağımla ile ilgili olarak, korku ve ümit arası bir kıvamda devamlı cehd içinde yaşayarak... Allah Celle Hazretleri'nden hiçbir zaman ümit kesmemek ama kendinden de böyle duyarsızlaşacak şekilde emin olmamak, ümit ve korku arası bir yerde durmak. Hayret nazarını kaybetmemek de çok önemlidir. İnsanlarla ve diğer varlıklarla yani taşından, eşyasından, rüzgarından, yağmurundan, dağından her şeye varana kadar nesnelerle, varlıklarla kuracağımız münasebetin şekline kadar Resulullah Aleyhisselam'dan öğreneceğimiz şeyler var. Yağan yağmura "Allah ile ahdi daha taze" deyip çıkıp onun altında ıslanmayı tercih eden ve onunla böyle bir ilişki kuran; Uhud Dağı bizi sever biz de onu severiz diyen; dağıyla, taşıyla, dilsiz mahluklarla böyle bir münasebet kuran bir insanı sevmemek herhalde mümkün değil. Ben sözlerimi böyle bağlamış olayım. İnşallah O'nu tanımak, anlamak ve anladıkça tanıdıkça zaten ister istemez muhabbetimizin artacağı bir insanı peygamber olarak bilmek, O'na iman etmek herhalde bir insanın dünyada yaşayabileceği en büyük bahtiyarlık olsa gerek. Vesselam.

NOTLAR

RAMAZAN KONUŞMALARI

– HZ. PEYGAMBER (S.A.V) –

Ramazan Konuşmaları, her yıl belirli temalar çerçevesinde alanında uzman isimlerin konuk edildiği dijital platform programı olarak hazırlanmıştı. 2021 ve 2022 Ramazan aylarında yayımlanan programın ilk yılında "Namaz" ve ikinci yılında "Hz. Peygamber (sav)" temaları işlenmişti.

Programın ikinci yılında kıymetli akademisyen, eğitimci, yazar ve sanatçı konuklarımızdan "Hz. Peygamber (sav)" temasını eğitim, yönetim, kültür, sanat, iktisat ve gündelik hayat gibi başlıklar çerçevesinde dinledik. Kayıt altına alınan konuşmaları video içerik olarak dijital platformlarda yayımlayarak seyircilerimizin istifadesine sunduk.

Yayımlandığı günden itibaren ilgiyle takip edilen programın dijital platformda yalnızca video içerik olarak bulunmasına gönlümüz razı gelmedi ve ayrıca faydalı olması ümidiyle konuşmaları kitaplaştırarak "Ramazan Konuşmaları Kitaplığı" serimizi yayına hazırladık.

Serinin "Hz. Peygamber" temalı e-kitabına ücretsiz olarak ulaşabilir, ailenizle ve tüm çevrenizle paylaşabilirsiniz. Çalışmamızın tüm okuyucularımız için bereketli ve keyifli bir okuma etkinliğine dönüşmesini temenni ederiz.

YEKDER YAYINLARI

9 786057 162151